

Raamatukogu

-
- * Intervjuu kultuuriministriga;
  - * Rahvaraamatukogude statistikat 1995–1998;
  - * KMAR-i tähtpäevad;
  - * RR-i teatri ja filmiinfo sektor - 25 jm.
-

3 / 1999

RK

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU
EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING

3/1999

Toimetuse kolleegium:

AIRA LEPIK
REET OLEVSOO
KALJU TAMMARU
URVE TÖNNOV
TIIU VALM
ANNE VALMAS
MEELI VESKUS

Tegevtoimetaja/Editor ENE RIET
Toimetaja MAIRE LIIVAMETS
Keeletoimetaja ELLEN ARNOVER
Tehniline toimetaja TIIU TALI
Kujundus KERSTI TORMIS
Kaanefotod: TEET MALSROOS
Tallinna Keskraamatukogu võõrkeelse
kirjanduse osakond

Address/ Address:

15189 Tallinn

Tõnismägi 2

Eesti Rahvusraamatukogu

«Raamatukogu» toimetuse

tel. (372) 630 7128

faks (372) 631 1410

elektronpost: enerk@nlib.ee

kodulehekülg:

http://www.nlib.ee/RK_ajak

http://www.nlib.ee/RK_ajak/i_index.html

ISSN 0235 - 0351

Ilmub 6 korda aastas

NORDAN TRÜKK OÜ, '99 T 432

Mõni aeg tagasi olin sunnitud üle poole tunni ootama Tallinna Liivalaia tänava võõrkeelse kirjanduse osakonnas alatasa kiirustavat-hilinevat fotograafi. Uued, hiljuti lugejaile avatud suured heledad ruumid särasid päikesevalguses. Lugejaid jätkus nii riulite vahele kui laenutusleti äärde – sõbralikult naeratavad raamatukoguhoidjad andsid juhatust kõigile soovijaile. Naeratavad näod muutsid õhkkonna raamatukogus veelgi helgemaks. Ja nii oligi pahameel kadunud, kui fotograaf lõpuks välja ilmus.

Toimunu andis mõtte kirjutada valguse, headuse ja naeratuse võlujõust. Siis aga helises telefon. Telefoni-automaadist helistas Paldiski murest murtud raamatukoguhoidja. Linna sünnipäevapeo õhinas oli raamatukogu telefoniarve maksmata jäetud ja nüüd oli aparaat välja lülitatud – selle aasta jooksul juba mitmes kord. Sealjuures jätab linnaisasid külmaks raamatukogu endagi olemine või mitteolemine. Mida teha? Headuse ja naeratusega vaevalt siin kaugele jõuab.

Elu on mitmepalgeline. Enamik raamatukoguhoidjaid on nõus lugejate heaolu nimel paljugi taluma. Kannatuse katkemist saab vältida siis kui tunneme rõõmu ka pisiasjadest. Aknast sisse vaatav hommikupäike, südamlik päeva algus kodus, sõitjaist hooliv bussijuht, lahke poemüüja, mõistvad ning toetavad töökaaslased annavad jõudu eluraskustes vastu pidada. Ja naeratage kindlasti! Naeratus aitab säilitada-taastada hingerahu. Samas annab see ka märku suhtlemisvalmidusest, valmisolekust teist ära kuulata ning võimalusel aidata.

Olge mõistvad ning naeratage!

Ene Riet

SISUKORD

■ AVAVEERG

Kõik algab inimesest: intervjuu kultuuriminister
Signe Kiviga

Maire Liivamets 4

■ TEADUSRAAMATUKOGU

Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu tähtpäevad **Heino Rääm 5**

RR-i teatri- ja filmiinfo sektor – 25 **Mare Mauer, Merike Saarepera 7**

Euroopa Liidu Infokeskus **Anu Nestor 9**

Miks me osaleme innovaatikamessil **Ilona Smuškina 11**

TÜR-i kataloogid 19. sajandil ja 20. sajandi algul **Ljudmila Dubjeva 13**

EAR-i *ProCite* andmebaasid **Signe Pärt 18**

■ STATISTIKA

Lühiülevaade rahvaraamatukogude tegevusest
1995.–1998. aastal

Mall Saul, Heli Priimets 20

■ RAAMATUKOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS 23

■ STATISTIKA

Statistiline analüüs aegridade meetodil

Silvi Roomets 29

■ JUTUTUBA

Raamatukogu ja teater on kõige demokraatlikumad kohad:
vestlus Lilian Vellerannaga

Maire Liivamets 31

■ RAAMATULUGU

Kultusraamatuid. Indiaanlased, nagu me neid ei tunne **Aimar Ventsel 33**

■ EESTI MÕTTELUGU

Südametarkus. Elutarkus. Raamatutarkus

Hilve Rebane 35

■ SUHTEKORRALDUS

Suhted ajakirjandusega

Triin Soone 37

■ EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING 38

■ KONVERENTSID & SEMINARID

Autoriõigus ja raamatukogud

Ilme Sepp 39

Ühiskond ja raamatukogu

Tiiu Valm 41

Kohtuge lastega

Ene Riet 42

■ SÕNUMID

Õnnitleme: Lea Trikkant – 70

43

Ellen Sarv – 50 aastat raamatukogus

Mälestame: Helene Mugasto-Johani

45

■ SUMMARY 46

KÕIK ALGAB INIMESEST

Kultuuriminister SIGNE KIVI, on ju loomulik, et ka raamatukoguhoidjad soovivad Teiega veidi tutvuda. Lihtsalt tutvuda. Seepärast esitangi vaid mõned kodusemad küsimused, lootusega, et paari aasta möödudes võime ehk kaalukamate probleemide üle diskuteerida. Niisiis, millised on olnud Teie senised suhted raamatukogudega?

Minu suhted raamatukogudega on olnud head, aga mulle meenub ka üks karm ja kurb kogemus. Ma olin siis seitsmendas klassis, kui laenasin praegusest Tallinna Keskraamatukogust "Tuhat üks ööd". See teos ei kuulunud küll meie õppeprogrammi, aga varaküpse tüdrukuna ja suure lugejana huvitasid mind ka tabuteemad. Juhtus aga, et raamat jäi õigel ajal tagastamata ja ma mäletan hästi, kuidas aeg veeres ja veeres, ja viimaks tundus mulle koguni, et laenutaja oleks nagu mu üle muianud raamatut ulatades. Ilmselt tegin ma sääsest elevandi, aga kui ma lõpuks raamatu tagasi viisin, siis raamatukoguhoidja igatahes väljendas oma suhtumist, andes mõista, et küllap ma otsisin sealt üht kui teist. Pärast seda ei külastanud ma pikka aega raamatukogusid. Me räägime palju kogudest ja hoonetest, aga minu arvates algab kõik inimesest. Tema soe suhtumine ja mõistmine, oskus mind aidata. Mitte mingil juhul ei tohi raamatukoguhoidja lugejale tema lugemuse kohta hinnangut anda. Aga edaspidised kohtumised raamatukogudega on olnud suurepärased. Rohkem olen kasutanud muidugi Eesti Kunstiakadeemia Raamatukogu, mis tegutseb kahjuks kitsastes tingimustes, kuigi uus korpus on valmis, ent puuduvad vahendid selle sisustamiseks. Ma olen ka Rahvusraamatukogu lugejakaardi omanik ja mind rõõmustab, et meie pere lapsed on suured raamatukogudes käijad. Nende käest ma kuulen, kui kiiresti raamatukogud arenevad ja kuidas neile seal meeldib. Minu kooliajal tähendas raamatukogu külastamine raamatu võtmist ja lahkumist, nüüd on raamatukogud tõelised info- ja kultuurikeskused, kus võib ka vaba aega veeta. Tänapäev RR on noorte kogunemispaik, ja miks mitte, pealegi peavad tänased noored palju lugema.

Mõiste kultuur mahutab palju ja vahel on tunne, et raamatukogud jäävad äärealale, sest muusika, kujutav kunst ja teater on atraktiivsemad ja jõulisemad. Meie peame oma samme ettevaatlikumalt seadma, sest raamatukogud säilitajatena on veidi konservatiivsemad ja rahulikumad.

Minister ei tohi ühtegi kultuurivaldkonda eelistada – kõik on võrdselt tähtsad. Kuid mulle tundub, et raamatukoguhoidjad ja raamatukogude juhid, kes on

enamikus tugevad isiksused, on suutnud oma rolli ja väärtust Eesti ühiskonnas ise esile tõsta. Ja selle üle olen siiralt rõõmus. Kui nüüd hetkel rääkida säästueelarvest, mis pole uuele valitsusele kerge tegevus, siis on meie ülesanne küll säästa, aga nii, et kultuurisfäär tervikuna kannataks võimalikult vähe. Teatavasti pole kultuuril kunagi liiga palju raha olnud, ja asjaolu, et Rahvusraamatukogu on pidevalt alafinantseeritud, on minu arvates tõsine probleem. Probleem, mis esitab ka mulle

endale teatud kohustusi. Kuigi ma olen oma lühikese ametiaja jooksul külastanud mitmeid raamatukogusid, pikemalt kohtunud RR-i juhtkonnaga, ei tea ma veel kõiki teie muresid ja võib-olla ka rõõme. Kuna raamatukogud ei asu ainult Tallinnas, siis pean lähemal ajal oma kohustuseks tutvuda ka teiste Eesti Vabariigi raamatukogudega. Aprillikuisel Ida-Virumaa reisirahvatunnetel, kus minu ülesanne oli külastada neid spordi- ja kultuurirajatise, mida säästueelarve on otseselt puudutanud, leidsin aega läbi astuda ka Ahtme, Kohtla-Järve ja Jõhvi raamatukogust. Rohkem ma seekord lihtsalt ei jõudnud. Niivõrd, kui on olnud võimalik, olen tutvunud oma senistel ringkäikudel alati ka raamatukogudega – see õnnestus Tartus ja Suure-Jaanis. Ka olen alati küsinud kohalike elanike, kuidas elab nende raamatukogu. Tean, et Kultuuriministeeriumi rahvakultuuriosakonna peaspetsialist Meeli Veskus tunneb hästi raamatukogude olukorda, ja on mulle uuel töökohal suureks abiks.

Elu läheb küll edasi, kuid vahel tuleb vaadata ka tagasi. Mäletan, et eelmise kultuuriministriga kõnelesime kultuuriprogrammist (Jaak Allik hoidus kasutamast sõna kontseptsioon), kuid mulle jäi meelde ütlus – kultuuripoliitika tuleks viia tõmbetuule käest välja. Asja üle võib arutada mitmeti, mõne meelest ei vaja kultuurielu ehk üldse programmi või planeerimist, teine ei suuda ilma paberita kahte sammugi astuda, kolmandale ei meeldi poliitika kultuuri juures. Mida Teie arvate?

16. septembril 1998 võeti Riigikogus vastu tööpoolest "Eesti riigi kultuuripoliitika põhialused" ja mina pean seda dokumenti väga vajalikuks. Osalesin ka ise kunstipoliitika töögrupis, algul Kunstnike Liidu asepresidendi, hiljem presidendina. Seda projekti võib ju rünnata, et ta on liialt üldsõnaline ja ei kajasta kõiki kultuurivaldkondi piisavalt (näiteks arhitektuurile on pühendatud vaid üks lause), aga üks dokument ei saagi olla väga põhjalik ja detailne. Põhjalik ja detailne oli materjal, mille alusel see välja töötati. Ehkki ka mulle ei meeldi sõnapaar kultuuripoliitika, iseloomustab ta siiski kõige selgemalt tegevuskava, mille järgi Riigikogu ja valitsus peaksid kujundama kultuuriruumi, kui nad tahavad midagi saavutada. Vastupidiselt veel hiljuti levinud arvamusele, et kultuuri alal pole võimalik midagi ette näha ja planeerida või prioriteete välja tuua, arvan, et see on vajalik. Mu nägemust kinnitab ka käesoleva säästueelarve ja tuleva aasta eelarve koostamine, kus me peame teadma nii pikemaajalisi perspektiive kui ka lühemaid plaane. Muidu ei suuda me oma kavatsusi ellu viia. On selge,

EESTI KIRJANDUSMUUSEUMI ARHIIVRAAMATUKOGU TÄHTPÄEVAD

HEINO RÄIM

vanemraamatukoguhoidja

et meie võimalused on ahtamad kui soovid, kuid plaan peaks paika panema reaalse võimaluste variandid. Nii tuleb ka kindlalt välja öelda, millised raamatukoguobjektid on eriti tähtsad ja tuleb lõpetada, ning millega võib viivitada, arvestades meie majanduslikku olukorda. Kuid kogu aeg tuleb silmas pidada eesmärki, et igal inimesel Eesti Vabariigis oleks võimalus saada informatsiooni ja lugeda raamatut kodukoha lähedal. See tähendab omakorda suurt koostööd omavalitsuste ja teiste kultuuriasutustega, sest tihti on raamatukogu külas, alevis ja linnas midagi enam kui laenutuskohat – on osa suuremast kompleksist, mis tegutseb koos kooli või kultuurimajaga. Ja mida rohkem on tal funktsioone, seda parem.

Nimetage suurim muudatus?

Uus valitsus on ise juba suur muudatus. Uued inimesed, kes käituvad, suhtlevad ja otsustavad teistmoodi. Iseasi, kas meil on vaja sellepärast olla teistmoodi, et olla teistmoodi. Mina olen otsustanud oma tegemistes ja toimetamistes olla äärmiselt aval. Igasuguste otsuste vastuvõtmisel tahan protsessi kaasata nii palju erialainimesi kui võimalik ja kuulata võimalikku kriitikat enne nende langetamist.

Loomulikult kasutan ma juhust ja uurin, mida Teie meile soovite.

Teistele soovin sedasama, mida endalegi sooviksin. Nii tavaline kui see ka ei tundu, aga uue ameti puhul sooviti mulle õnne ja seda pole kunagi liiga palju. Naise, ema ja poliitikuna soovin seda teilegi, sest elus on palju tähtsaid asju – armastus, tervis, soovide ja võimaluste tasakaal, mida võib kokku nimetada inimlikuks õnneks. Üks õnnelik hetk võib muuta päeva, päev muuta nädala ja nädal anda jõudu pikemaks perioodiks, mis ei pruugi kerge olla.

Eesti kultuuri olukord ei ole kõige halvem, loomulikult võiks ta alati parem olla, aga ma kordan – kõik algab inimesest! Tuletan meelde, et igal raamatukogul ja raamatukoguhoidjal on täita tähtis roll suures ja huvitavas Eesti Raamatu Aasta projektis. Jätkugu teil optimismi, südamesoojust ja lootust, et kord makstakse teie kvalifikatsioonile ja oskustele väärilist tasu.

Ministriga käis tutvumas

Maire Liivamets

Tänavune kevad tõi Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogule kaasa paar olulist tähtpäeva: **aprillis täitus 90 aastat raamatukogu asutamisest, mais möödus 75 aastat oma maja ostmisest – kogud paigutati kohale 1924. aasta suve lõpuks.** Kui 14. aprillil 1909. a. tuli kokku Eesti Rahva Muuseumi tegevliikmete esimene koosolek, siis otsustati muuseumi koosseisus asutada ka keskraamatukogu. Muidugi ulatuvad rahvuslike põhimõtetega raamatukogude juured varasemate organisatsioonide tegevusse (Õpetatud Eesti Selts, Eesti Kirjameeste Selts, Eesti Üliõpilaste Selts). Viimane otsustas juba 1909. a. anda oma eesti-

ainelise kirjanduse üle Eesti Rahva Muuseumi keskraamatukogule, mida nimetatakse 1919. aastast arhiivraamatukoguks. Arhiivraamatukogu algusaastail saadi trükiseid nii üksikisikutelt kui ka asutustelt (tsensuriametid, kirjastused, trükikojad, toimetused, teised raamatukogud jne.). Nii on varad kogutud tänu rahva toetusele. Ühtlasi on kogude komplekteerimise taganud valitsuste sundeksemplarimäärused (alates 1918. aastast). Vaatamata vastavatele seadustele on olnud nende täitmise alati seotud raskustega.

Arhiivraamatukogu organiseerimis- ja korraldustööde eesotsas on 90 aasta jooksul seisnud üheksa

*Eesti Rahva Muuseumi Arhiivraamatukogu 30-ndail aastail.
OÜ K. Mattieseni trüükikoda, Tartu.*

isikut: **Oskar Kallas, Jakob Muide, Richard Antik, Richard Toona, August Palm, Endel Annus, Linda Krigul, Leida Laidvee, Mihkel Volt.** Alusepanijana kujundas Oskar Kallas kümne tegevusaasta (1909–1919) jooksul välja kogude põhimõtte. Tema kogumisprintsibid on püsinud läbi aegade. "AR on olnud ainus raamatukogu vabariigis, kelle põhiliseks ülesandeks on olnud algusest peale ainult eestikeelse ning eestlastesse puutuva muukeelse trükisõna kogumine, säilitamine ja uurijatele kättesaadavaks tegemine," on tõdenud Leida Laidvee 1990. aastal. Korraldustöös ja teaduslike ülevaadete ning bibliograafiate koostamisel on suuri teeneid pikka aega (1927–1942) raamatukogu juhatajana tegutsenud Richard Antikul. Sõjajärgsel keerukal ajal püüdis kogusid säilitada ja täiendada üle neljakümne aasta raamatuvaramut juhtinud Leida Laidvee. Üleminekut elektroonilistele vahenditele (INNOPAC) juhtis viimastel aastatel Mihkel Volt. Arhiivraamatukogu ajaloo tähtsündmusteks kujunesid Eesti Bibliograafia Asutise ellukutsumine 1921. aastal, Eesti Rahvaluule Arhiivi (1927) ja Eesti Kultuuriloolise Arhiivi (1929) loomine raamatukogule ostetud Aia (Vanemuise 42) tänava majas. 1940. aastast kuuluvad kõik nimetatud Kirjandusmuuseumi koosseisu. Vanale hoonele tehtud juurdehitised (1962, 1994) on päästnud meid ruumipuudusest. Arhiivraamatukogus säilitatavad trükised (üle 730 000) jagunevad põhimõtteliselt nelja kogusse. EESTI RAAMATU kogu (50%) on nimetustelt suurim ning jaguneb arhiivkoguks ja dublettideks. *BALTICA* trükised (30%), mis sisaldavad vaid eestlastega seotud võõrkeelset kirjandust, on valitud mitmekülgset. *PERIOODIKA* (15%)

jaguneb eesti- ja võõrkeelseks ajakirjanduseks ning on kõige ainulaadsem ja kasutatavam kogu. ERIKOGUDE (5%) hulka kuuluvad nii personaalkogud kui ka väike-trükised ja maakaardid. Arhiivraamatukogu on üheksakümne aasta jooksul (hoolimata tagasihoidlikust koosseisust praegugi: kaheksa raamatukoguhoidjat ja viis bibliograafi) õigustanud oma olemasolu nii koguja, säilitaja kui ka uurijate teenindajana. Oleme koostanud lugejatele vajalikke nimestikke ja katalooge. Arhiivraamatukogu trükiseid on eksponeeritud raamatunäitustel ja eraldi väljapanekutel. 1961. aastast oleme

organiseerinud eesti raamatu-teaduse konverentse, viimastel aastatel O. Kallase päeva. Oluliseks on peetud rahvusbibliograafiate koostamist ja selles töös osaletakse praegugi. Kuna Eesti Kirjandusmuuseumi ja selle Arhiivraamatukogu materjale saab kasutada ainult kohapeal, on külastajate arv küllaltki stabiilne. Riigil on praegu mitme valdkonnaga (kultuur, teadus, arhiivindus) tegelevat Kirjandusmuuseumi raske rahastada, seepärast tuleb jätkuvalt selgitada kultuuriväärtuste hoidmise vajalikkust. Ent haritud avalikkuse suhted Kirjandusmuuseumiga on olnud alati heatahtlikud.

Trepp viib teise korruse hoidlatesse.

Endisi töötajaid, vasakult: Endel Annus, Leida Laidvee, Erna Normann, Liis Raud, Helene Kulpa, Richard Toona, Alma Möttus, August Palm 1969. aastal.

R R-i TEATRI- JA FILMIINFO SEKTOR – 25

MARE MAUER
MERIKE SAAREPERA

Tänavu tähistab Rahvusraamatukogu teatri- ja filmiinfo sektor oma 25. tööaastat. Sellega seoses on põhjust meenutada natuke ajalugu ja rääkida praegusest seisust.

Sektor kasvas välja kultuuri- ja kunstiinfo osakonnast, mis omakorda oli lüli üleliidulises kultuuriinfo süsteemis, ja alustas tööd 1974. aasta jaanuarist. Alguses meil oma ruumid puudusid, olime allüürnikena teistes osakondades. Esmakordselt saadi n.-ö. oma tuba 1979. aastal.

Osakonda on juhitanud Tiia Nurmela (1974), Eela Pajupuu (1975–1979), Anne Valmas (1979–1981), Ivi Aalak (1981–1991). Siin on töötanud pikemat aega Tiia Peterson (1974–1983) ja Marju Rist (1983–1991) ning lühemat aega veel mitu inimest – Krista Lill, Küllike Tohver, Piret Köppo jt. Praegu on sektori koosseisus Mare Mauer (1977. aastast), Meeli Karu (1991. aastast), Merike Saarepera (1992. aastast) ja Mari Luhaäär (1995. aastast).

Teenindati juhtivaid kultuuri-töötajaid ja spetsialiste, varustades neid pidevalt erialase infoga nii raamatukokku saabuva kirjanduse kui Moskvast tsentraliseeritult saadud info baasil. Viimase vormiks olid spetsiaalsed infokaardid ja -bülletäänid (referaadid, ülevaated, tõlked kultuurielu aktuaalsetel teemadel). Moskvat tuli vastutasuks teavitada Eestis ilmuvast kirjandusest.

Peale kesksete kultuuriasutuste olid osakonnal ka individuaalabonendid: teatriteadlased ja -kriitikud Karin Kask, Lea Tormis, Lilian Vellerand, Valdeko Tobro, kunstiteadlased Jaak Kangilaski ja Jüri Hain, kultuuriloolane Ea Jansen.

Algusaastail tuli infot vahendada kõikides kultuurielu valdkondades, millega kaasnes parata-

Esireas Mare Mauer ja Inna Rips, tagareas Merike Saarepera, Mari Luhaäär ja Meeli Karu.

matult pealiskaudsus. 1980. aastal, kui osakonda juhatas Anne Valmas, anti muusika-, kunsti- ja raamatukogunduslik infotöö üle vastavate erialaosakondade kompetentsetele spetsialistidele. Osa infotööst läks ka bibliograafiaosakonda. Alles jäi infoteenindus kultuuri üldküsimuste, kultuurhariduse ja teatri alal, millele "Tallinnfilmi" ja Kinomaja töötajate soovil lisandus ka filmialane infoteenindus. Veel tegeles osakonna üha rohkem kogemusi omandav kollektiiv ka infotöö metoodilise juhendamise ja koordineerimisega nii raamatukogus kui väljaspool, sest mitmesse juhtivasse kultuuriasutusse ja keskraamatukogusse loodi infotöötaja ametikoht.

Osakonda hakati tellima teatmeteoseid. Põhirõhk kandus võrkeelsete teatri- ja filmiajakirjade läbitöötamisele. Nimelt vajasis infopuuduse all kannatavad kultuuriinimesed perioodikas ilmuvat materjali. Ajakirju oli esialgu vaid kümme: *Theater Heute, Theatre Quarterly, Drama Review, Plays and Players, Modern Drama, Teatteri, Films and Filming, Sight and Sound, Filmihullu*. Aga tol ajal oli see suur asi, sest teistes raamatukogudes polnud neidki. Aega iseloomustab see, et osa nimetatud ajakirjadest

läks erihoiu osakonda ning oli kasutatav vaid erilubade alusel. Et võrkeelsete ajakirjade nimetuste arvu laiendada, telliti Moskva Võrkeelse Kirjanduse Raamatukogult teatriajakirjadest mikrofišse, mida siis valikuliselt läbi töötati. Nii tutvuti uusi näidendeid avaldava prantsuse ajakirjaga *L'Avant-Scène Théâtre*, mis nüüd käib ka meie raamatukogus. Sellest ajakirjast on nii mõnigi näidend jõudnud ka meie lavadele. Nime tagem Eesti Draamateatri menütükke R. Lamoureux' "Saatan inimese nahas" (1989) M. Bricaire'i ja M. Lasaygues'i "Silme ees läheb mustaks" (1991), M. Bricaire'i "Tulumaks" (1995) ja Pärnu "Endlas" M. Camoletti "Boeing, Boeing" (1997).

Väga palju kasutati andmebaasina Üleliidulise Võrkeelse Kirjanduse Raamatukogu uudiskirjanduse trükikaarte, mille alusel sai Moskvast vajalikke raamatuid tasuta tellida. Need olid samuti suureks abiks teatritele ja Eesti Televisioonile repertuaariotsinguil. Teatrikriitikud kutsusid infoosakonna töötajaid oma koosolekutele uusi välisraamatuid ja -ajakirju tutvustama.

Nii kujunes osakonnast ommoodi aken avaramasse maailma. Väike küll, aga ikkagi aken.

Osakonna bibliograafide hoolsa tööga anti välja erialabibliograafiaid. 1987. aastast hakati Teatriühingu eestvõttel ja rahalisel toetusel taas koostama 1974. aastal Teatri- ja Muusikamuuseumi poolt katki jäänud eesti teatribibliograafiat.

On huvitav meenutada, et Moskva ja Leningradi teatriraaamatukogudega vahetati põnevaid raamatunäitusi. Meie teatrihuvilised tutvusid väljapanekuga "Stanislavski. Vahtangov. Meierhold. Tähtsus maailma teatri arengus" ja "Haruldane raamat A. Lunatšarski nim. Leningradi Teatriraaamatukogu fondidest". Leningradi Teatriraaamatukokku viidi näitus "Eesti teatriplakat".

1991. aasta sügisel Eesti taasiseisvus. Kõik hakkas kiiresti muutuma. Muutused nimed, struktuurid, kadusid vanad ja tulid uued ülesanded.

Infosakond sai uue tähtsa funktsiooni – teenindada parlamenti. Teatri- ja filmialane infotöö viidi üle kunstide osakonda ning sellest sai seal omaette sektor.

Peagi kolisime RR-i uude majja, kus teatri- ja filmiinfo sektori piirid igas mõttes välja kujunesid.

Praegune sektor on vaid väike osa 8. korruse hõlmavast kunstide teabekeskusest – neli töölauda ja üks arvuti. Lisaks paar riulit kunstiraamatute hoidlast, kuhu on deponeeritud tuhatkond raamatut: teatri- ja filmialased teatmeteosed, tähtsamad monograafiad ning ülevaated eri ajastute ning maade teatrist ja filmist. Kui raamatukokku tuleb uusi huvitavaid teoseid, saadetakse aktuaalsuse kaotanud väljaanded üldhoidlasse tagasi.

Käo staatuses olev sektor on munenud küll oma muna kunsti-hoidlasse, kuid käitunud edaspidi üsna ebatraditsiooniliselt. Nimelt on see heatahtlik kägu püüdnud elu-ruumi laiendamise asemel olemasolevat maksimaalselt ära kasutada. Infoajastu oma uue tehnoloogiaga on siin mõistagi suureks abiks.

Kaartkartoteegid, mis teatri alal avavad raamatukokku saabunud välisajakirjad ja koguteosed alates 1974. aastast ja filmi alal valikuliselt 80-ndate aastate keskpaigast ning põhjalikumalt alates 1992. aastast, enam ei täiene ega vaja

seega ka kasvuruumi. Juba eelmisel aastal sisestas sektor oma teatri-alase info arvutisse. Käesoleval aastal on raamatukogul internetis juurdepääs andmebaasile EBSCO, milles on avatud mitu sektorisse tulevat ajakirja. Peatselt pääseme ka infobaasi *International Index to the Performing Arts*, mis hõlmab juba põhiosa sektoris töödeldavatest ajakirjadest. Vene ja Soome ajakirjade puhul tuleb esialgu jätkata tööd teabekeskuse andmebaasiga "Leonardo".

Eesti ajakirjandust, mis haarasid ka mängufilmi, hakati bibliografeerima seoses teatribibliograafiate koostamisega. Eesti filmibibliograafia väljaandmise vastu on suuremat huvi tundnud Eesti Filmi-ajakirjanike Ühing ja Eesti Filmi Sihtkapital. Eeltööd elektroonilise andmebaasi "Film" näol on juba tehtud. Baasis on olemas eesti filmi-artiklite märksõnastatud kirjed alates 1995. aastast (üle 10 000 kirje). Eesti teatrilased artiklid on arvutisse bibliografeeritud alates 1999. aasta algusest. Seejuures artiklid ajakirjadest lähevad mõistagi raamatukogudevahelisse andmebaasi INNOPAC. Et aga põhiosa teatri- ja filmialastest artiklitest ilmub ajalehtedes, ei saa sektor kuidagi piirduda vaid INNOPAC-i mineva materjaliga.

On hea, et 25-aastase töö järele ei leba vanad ajakirjad hoidlas kasutult, vaid pakuvad rõõmsaid leide tänaselegi uurijale. Sektori töötajatel tuleb aga praegu lugejat teenindades kasutada veel kaartkartoteeke, millest suur osa on perfokaartidel. Mõistagi elektroonilisi baase, nii oma-tehtuid kui interneti omi, CD-ROM-e ja riulil lebavaid teatmeteoseid. Niisugused võimalused teevad meie töö tulemuslikumaks ja ka endale huvitavamaks. Kui ainult oleks rohkem kui üks arvuti kogu sektori peale.

Lõpuks küsiksime: kellele seda kõike vaja on? Kellele on vaja ühe väikese bibliograafide grupi ponnistusi läbi veerandsajandi ja edasigi infoajastu võrkudes ja labürintides?

Meie lugejate nõudlikum osa on läbi aegade endine: lavastajad, kriitikud, teadustöö tegijad, teatrite dramaturgid, ajakirjanikud. Nende päringud on keerukad ja mõnigi kord väga töömahukad ning nõuavad sageli kõikide infobaaside kasutamist. Eeldavad kirjanduse

tellimist teistelt kodu- ja välismaa raamatukogudelt. Aga selle töö tulemusena valmib uus lavastus põnevamana, leitakse publikus suurt vastukaja äratav näidend, artikkel saab juurde uue mõõtme...

Järjest rohkem kasutavad raamatukogu abi teatri- ja filmitudengid, aga ka muude erialade õppurid. Nagu rahvusraamatukogule kohane, on huvilisi igas vanuses ning paljudelt elualadelt. Rõõmustavalt rohkesti käib meil õpilasi, kes algul on üpris abitud ega oska oma referaadiga midagi peale hakata. Hiljem saab aga nii mõnestki raamatukogu pidev ja oskuslik kasutaja.

Olgu elektroonikaga kuidas on, kuid raamatukogu on tänini ikkagi raamatute kogu ja ka teatri- ja filmi-info sektori töötaja tunneb suurt rahuldust, kui suudab lugejale anda mitte ainult infot vaid just nimelt raamatu, mille vastu too huvi tunneb.

Sektori töötajate püüed on komplekteerida oma kogusse võimalikult väärtuslikku teatri- ja filmialast kirjandust. Tundub, et nii raamatute kui ajakirjade osas on RR meil erialalt üks paremini varustatud raamatukogusid Eestis. Aga kasvamisruumi on tohutult, kui heita pilk kaugemale.

Sektori koostatud väljaanded

Eesti lavakunsti peegeldusi NSV Liidu ja välisperiodikas ... / RR; I.

Aalak, M. Mauer. – Tallinn, 1983–1987.

1940 – 1965. – 1983. – 96 lk.

1966 – 1980. – 1984. – 180 lk.

1981 – 1985. – 1987. – 92 lk.

Eestonskii teatr / I. Aalak, K. Tohver. – Tallinn, 1986. – 69 lk.

Annoteeritud nimestik eesti- ja venekeelsetest bibliograafilistest ja teatmateriaalidest 1945–1985.

Ilmus koostöös Moskva Teatrikesk-raamatukoguga.

Eesti teatribibliograafia ... / ETÜ; RR. – Tallinn, 1975 – 1991.

1975 / E. Ader. – 1990. – 210 lk.

1976 / I. Aalak. – 1988. – 262 lk.

1977 / M. Mauer. – 1988. – 242 lk.

1978 / M. Rist. – 1989. – 214 lk.

1979 / M. Rist. – 1991. – 227 lk.

1980 / M. Rist. – 1989. – 227 lk.

1981 / I. Aalak. – 1989 – 259 lk.

1982 / M. Mauer. – 1990. – 258 lk.

1983 / M. Rist. – 1990. – 271 lk.

1984 / I. Aalak. – 1990. – 264 lk.

1985 / M. Rist. – 1991. – 279 lk.

1986 / M. Rist. – 1990. – 244 lk.

1987 / I. Aalak. – 1991. – 320 lk.

1988 / RR; M. Mauer. – 1995. – 173 lk.

1989 / RR; M. Rist. – 1997. – 204 lk.

1991 / RR; M. Mauer. – 1998. – 175 lk.

EUROOPA LIIDU INFOKESKUS

ANU NESTOR

Euroopa Liidu Infokeskuse juhataja

Eesti Rahvusraamatukogu on üheksa rahvusvahelise organisatsiooni depooramatukogu. Nende hulgas on Euroopa Liit, ÜRO, UNESCO, WHO (Maailma Tervishoiuorganisatsioon) jt., kelle dokumentidega tegeles 1994. a. teatmeja infoanalüüsi keskuse juurde loodud rahvusvaheliste organisatsioonide talitus.

Euroopa Liidu Phare programmi poolt finantseeritava Eesti valitsusprogrammi "Euroopa integratsioon ja informatsioon" ühe osana valmis 1996. a. projekt Euroopa Liidu infokeskuse loomiseks Eesti Rahvusraamatukogus. Projekti käivitamine lükkus aga raamatukogust mitteolenevatel põhjustel 1998. aastasse. 1998. a. septembris asus Euroopa Liidu Infokeskus (ELIK) iseseisva üksusena tööle, haarates kogu Euroopa Liiduga seonduvat probleemistikku.

Keskuse avamine tulenes vajadusest süvendada avalikkuse informeeritust Euroopa Liidu toimimisest, poliitikast, institutsioonidest jne. Seda eeldab depooramatukogude tegutsemise printsiip: kohustus koguda ja säilitada EL-i ametlikke väljaandeid ja tagada neile tasuta juurdepääs, ja ka Eurointegratsioonibüroo ja Euroopa Liidu Infosekretariaadi (Tallinn, Tõnismägi 2) poolt väljatöötatud "Eesti avalikkuse Euroopa Liidu alase teavitamise põhimõtete" elluviimine. Nimeetatud programmis on Eesti Rahvusraamatukogu EL-i Infokeskus üheks teavituskeskuseks Tartu Ülikooli Raamatukogu Eurodokumentatsiooni Keskuse, Eesti Kaubandus-Tööstuskoja Infokes-

kuse ja maakondlike euroinfopunktide kõrval.

Phare programmi nõuete kohaselt on loodud infokeskuses töökeskkond. Personali koolitamiseks kasutatakse kõiki võimalusi. Lugejaid teenindab kolme lugejaarvutiga 20-kohaline lugemissaal. Avariilulitele on paigutatud juba 1992. aastast (sellest ajast omab RR-i depooramatukogu staatust) koostatav teavikute kogu. Tähtsama osa moodustavad Euroopa Liidu institutsioonide kaupa (Euroopa Liidu Nõukogu, Euroopa Parlament, Euroopa Komisjon, Euroopa Kohus jt.) paigutatud ametlikud väljaanded. Euroopa Komisjoni trükised on liigitatud vastavalt institutsiooni struktuurile, ühe või mitme valdkonna eest vastutavate direktoraatide kaupa.

Võimaluste piires on komplekteeritud mitmesuguseid käsiraamatuid, entsüklopeediaid, uurimusi Euroopa Liidu poliitikast, ajaloost, õigussüsteemist, seadusandlusest, kohtupraktikast. Keskus peab oluliseks kõigi Eestis ilmunud EL-i alaste trükiste kättesaadavaks tegemist. Ühe värskema, uutele arengusuundadele viitava kogu moodustavad Eesti ajakirjanduses ilmunud artiklite koopiatest koostatud infomapid, mis on liigitatud teemade kaupa (näit. Eesti ja EL: laienemine; regionaalpoliitika, euro- raha jne). Kui eestikeelset materjali leidub momendil piisavalt, siis vene keeles on Euroopa Liidu tutvustamisel veel suur töö teha.

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU
TÕNISMÄGI 2, V KORRUS
AVATUD E-R 10-18
L 11-18
TEL. 630 7330
FAKS 631 1417
E-POST elik@nlib.ee

Kiire ja korrektse teeninduse tagavad kvalifitseeritud infotöötajad. Pildil Ave Punga.

Trükitud tekstide kõrval on oluliseks infoallikaks Euroopa Liidu alased CD-ROM-id, sidusandmebaasid – *EurLex*, *Justis Celex*, millest viimasele on keskusel tasuta juurdepääs. Täpsustuseks – Euroopa Liidu Ametliku Ajakirja (*Official Journal*) L- ja C-osa paberkandjal ja CD-ROM *Justis Celex* on Euroopa Ühenduse seadusandluse vahendamisel kõige olulisemad väljaanded. Neis avaldatakse kehivate õigusaktide täistekstid.

Avariilulitel olev kirjandus on märksõnastatud EL-i organisatsiooni ja tegevusvaldkondi arvestades. Ka INNOPAC-i lisatakse infootsingu hõlbustamiseks EÜM-is puuduvad märksõnad.

Teeninduses on oluliseks abivahendiks jooksvalt täiendatud päringute andmebaas, alustatud on infomappide koostamist vastustega sagedamini esinevatele küsimustele (näit. Phare, sotsiaalkindlustus jm.).

Koostame annoteeritud uudiskirjanduse nimestikke, jälgime välisperiodikas Eestit käsitlevaid artikleid, vajalikumad neist lisame INNOPAC-i. Pidevalt täiendame mappi EL-i infoallikate kohta internetis.

Keskuse töötajad tutvustavad loengutel Euroopa Liidu infoallikaid ja andmebaase, samuti aitame kaasa EL-i alaste seminaride ja konverentside korraldamisele (koostöös Eurointegratsioonibüroo ja Euroopa Liidu Infosekretariaadiga).

Lähemal ajal saab uue kujunduse ja sisu ELIK-u koduleheküljel <http://www.nlib.ee/ELIK/>, mille vahendusel võib tutvuda keskuse tööde-tegemistega ning võtta ühendust EL-i institutsioonide ja väljaannete kodulehekülgedega. Tuleb rõhutada, et väga suur hulk dokumente ilmub käesoleval ajal vaid interneti vahendusel.

Lugejate käsutuses on, nagu eespool mainitud, kolm arvutit, millega võib sooritada infootsinguid keskuse käsutuses olevatest EL-i alastest andmebaasidest – lokaalsed (*ELFOND*, *EURO*) ja CD-ROM-id – *Justis Celex*, *Europa A-Z*, *QUEST* jt.

Keskuses on võimalik trükiseid ka paljundada. Õppejõududele, õpilastele ja üliõpilastele on kooptiad meie materjalidest 20 lehekülje ulatuses tasuta.

1999. aasta töomahukamaks ettevõtmiseks on euroinfo telefoni käivitamine, katsetused algavad novembris. Tulemustest saame rääkida ehk 2000. aasta lõpul.

Kvalifitseeritud infotöötajatest personal tagab kirjeldatud materjalide, andmebaaside jt. infovahendite abil erapooletu, tõepärase, kiire ja korrektse teeninduse. **Liina Gross, Külli Kask, Marje Lillimägi, Kerttu Metsar, Ave Punga** on praktilises teeninduses omandatud kogemustega võimelised koostama vastuseid kõige erinevamatele Euroopa Liitu puudutavatele küsimustele. Nad teenindavad nii suuliselt kui kirjalikult, telefoni, faksi või e-posti teel. Prioriteediks on koostöös Parlamendi Infokeskusega Riigikogu ja teiste põhiseaduslike institutsioonide informeerituse tagamine. Tihedas infovahetuses oleme ka maakondlike euroinfo punktidega.

Me püüdleme sellise taseme poole, mida on iseloomustanud Euroopa Informatsiooni Assot-

siatsiooni president Ian Thomson: "Tegu on spetsialistiga, kes teab mitte ainult seda, mida sisaldab *EurLex* või mida kujutab endast COM-dokument, vaid tal on laialt ulatuslikud teadmised infoallikatest, ühendatuna teadmistega Euroopa Liidust kui organisatsioonist, selle otsuste vastuvõtmise mehhanismist, poliitikast ja aktuaalsetest probleemidest."

Sama teemat käsitlevad artiklid RR-i töötajatelt:

Peets, Sylvi. Eesti Rahvusraamatukogu – Euroopa Liidu depooramatukogu // RK. – 1994. – Nr. 5. – Lk. 11.

Peets, Sylvi. Rahvusraamatukogu tutvustab: [RR Euroopa Liidu dokumentide hoiuraamatukoguna] // Päevaleht. – 1994. – 22. dets. – Lk. 8.

Peets, Sylvi. Eesti Rahvusraamatukogu Euroopa Liidu depooramatukoguna // Eesti Välismajanduse Teataja. – 1995. – Nr. 12. – Lk. 48.

Peets, Sylvi. Info Euroopa Liidu kohta Eesti Rahvusraamatukogus // Eesti Elu. – 1995. – 17. jaan. – Lk. 11.

Peets, Sylvi. Rahvusraamatukogu tutvustab: Euroopa Parlamendi väljaanded // Päevaleht. – 1995. – 26. jaan.

Tamre, Marje. Euroopa Ühenduse dokumentatsioon ja kasutamise võimalused // Erialateave ja raamatukogud. – Tln., 1995. – Lk. 140–144.

Infokeskuse lugemissaal on avar ja valguskiillane.

MIKS ME OSALEME INNOVAATIKAMESSIL

ILONA SMUŠKINA

TÜR-i avalike suhete osak. juhataja

Tartu Ülikool kui eesti teaduse ja rahvuskultuuri häll on läbi aegade püüdnud oma innovaatilise mõtte ja pürgimustega olla uuenduslike ideede esiletõoja ja toetaja. Ülikooli teaduspotsiaal on vaatamata ühiskonnas toimuvatele tormidele või seiskumisele alati olnud Eesti arengu tagatiseks. Tunnetades oma missiooni paneb *alma mater* üha suuremat rõhku teadustulemuste rakendamisele ja innovatsioonile.

Tartu Ülikooli innovaatikaprojekt püüab liita eri institutsioonide jõupingutused ja otsib edasisi koostöövõimalusi. Sest tee teaduslikust ideest lõpptulemuseni on edukas ainult koostöös – see aga omakorda on võimalik juhul, kui suudetakse teatavaks teha oma

soove, saavutusi ja huvisid potentsiaalsetele partneritele ja tarbijatele.

Uuendusprotsessi eestvedajana korraldas Tartu Ülikool juba 1989. aastal suure näituse ja seminari, mille õnnestumisest sündiski idee iga-aastasest innovaatikamessist.

Ideega on kaasa tulnud enamik Eesti kõrgkoole ja teadusasutusi, ka riigi- ja omavalitsusasutusi ning firmasid. Innovaatikamess on üritus, kus iga osaleja võib oma "toodangut" tutvustada, kus seminaridel, konverentsidel, nõupidamistel ja esitlustel saadakse ülevaade üksteise vajadustest ja edusammudest. Mess jagab asjalikku informatsiooni ja uusi ideid.

Peaaegu kõik Tartu Ülikooli allüksused püüavad kolmepäe-

vasel messil tutvustada oma edasiminekut, uusi rakendusi leidnud saavutusi ja suundi – teha ennast tänapäevaseks nähtavaks. Tartu Ülikooli Raamatukogu võtab messist osa juba viiendat korda. Taasündinud Eesti Vabariigi esimesed aastad olid raamatukogu jaoks küll rasked, aga samas ka lootustandvad ja tulemuslikud – see oli aeg, mil me tundsimis sõbralikku toetust nii kodu- kui välismaalt. Ka me ise üritasime, vaatamata materiaalsele kitsikusele, sooritada kvalitatiivset hüpet nii oma kogude kui ka maailma inforessursside kättesaadavaks tegemisel lugejale. Selle esmatingimuseks oli raamatukogu töötehnoloogia muutmine, internetiühendus ja nüüdisaegne arvutivõrk. Elektroonilise kataloogi INGRID loomine TÜ-s oli suur ja tähtis samm sel teel. Meie kehvade võimaluste kuures oli see kindlasti optimistliku ja innovaatilise mõtte-laadi võit – vähemalt enda jaoks.

Esimesel innovaatikamessil tutvustas TÜR avalikkusele oma unikaalseid raamatuvarasid, traditsioonilist, kohati konservatiivsetki raamatukogutööd kõrvuti kõige tänapäevasema ja tulevikku suunatud tegevusega. Meie soov oli tõmmata atraktiivselt ja mõjusalt endale uudistajate tähelepanu. Raamatukogu kunstnik kujundas lühikese ja lööva tekstiga plakati

ning ka kogu meie ekspositsiooni. Külastajatel oli võimalus tutvuda TÜR-i väljaannetega, teenuseid pakkuvate bukletitega ning sooritada otsinguid elektronkataloogis INGRID. See kujuneski tõmbenumbriks – oli ju 1995. aasta kevad. Raamatukogu spetsialistid õpetasid asjast huvitatuid elektroonilist otsingut tegema. Soovijaid oli palju. Meeldiv sumin meie boksi ümber tõmbas ligi rohkesti potentsiaalseid tarbijaid – ülikooli õppejõude, teadlasi, üliõpilasi, vanemate klasside

Pildil vasakult: Ilona Smuškina, Kalju Kill Kask (süsteemi administraator) ja Sigrīd Prank (pearaamatukoguhoidja).

õpilasi jt. Olime oma eesmärgi täitnud.

Järgnevatel innovaaticamessidel kasutasime sama mudelit, iga kord midagi uut lisades ja varieerides elemente. Uueks uudistamisobjektiks sai videofilm "Rebane raamatukogus", mis oli mõeldud uutele noortele lugejatele (filmi tegime koos žurnalistikaosakonnaga). 12-minutine videofilm äratas messi küllastajate hulgas suurt tähelepanu, sest ta oli ühteaegu asjalik ja piisavalt humoorikas. Minu teada midagi sarnast polnud Eesti raamatukogudes varem tehtud. Filmis reklaamisime raamatukogu edusamme infotehnoloogia alal, RVL-i uuemaid võimalusi, kasutatavaid andmebaase ja palju muud, kaasa arvatud reaalsel võimalust kohtuda just raamatukogus oma unistusega...

Käesolevaks aastaks valmistusime eelnevaid kogemusi arvestades varakult ja sihikindlalt. Meie boksis oli võimalik tutvuda INNOPAC-iga, elektrooniliste ajakirjade valikuga, teha otsinguid elektroonilistes andmebaasides, põhjalikult uurida meie kodulehekülge, registreerida end Tartu Ülikooli Raamatukogu lugejaks ja nii omandada vastvalminud elektrooniline lugejapilet. Ühtlasi tähendas see sattumist meie raamatukogu lugejate andmebaasi. Iseenesestmõistetavalt pakkusime raamatukogu teenuseid ja varasid tutvustavad voldikud Tartu Ülikooli Raamatukogu konverentsikeskusest, Eesti Raamatukoguvõrgu Konsortiumist, mis ühendab Eesti raamatukogusid, infoosakonnast ja Eurodokumentatsiooni Keskusest, teadustööst TÜR-is. Suveniirideks jagasime mapppe, pastapliiatseid ja postkaarte.

Suure sildi all "Raamat peab olema loetud" (Peeter Oleski moto) olid välja pandud meie viimaste aastate publikatsioonid, sealsamas võis neid ka osta. Suure Sony ekraanil jooksis raamatukogu uus videofilm *Hortus secretorum in Bibliotheca Tartuensis*. Nn. väikesel konverentsilaval esinesid restaureerimisosakonna töötajad teemal "Mida toob 21. sajand?" ja "Kas paber jääb elama?". Viimases arutleti, kas tuleks kavandada oma riiklik säili-

tampoliitika, mis hõlmaks rahastamist, prioriteetide läbimõtlemit, seaduste ning normide kehtestamist, erialaspetsialistide koolituse organiseerimist jne. Elektroonilise info kasutajad-koolitajad tutvustasid juurdepääsu elektroonilistele inforessursidele Tartu Ülikooli Raamatukogus. Viimasesse blokki kuulusid **Asko Tamme** ettekanne Eesti Raamatukoguvõrgu Konsortiumist ja teadusraamatukogude infosüsteemist, **Marika Meltsase** "Elektrooniline teadusinformatsioon raamatukogus: hetkeseis ja perspektiivid" ja **Ülle Musta** TÜR-i eurodokumentatsiooni keskust tutvustav ülevaade.

Raamatukogu esinemine messil INNOVAATIKA'99 läks igati korda. Saavutati võib-olla kõige olulisem suhtlemises avalikkusega – tegime end positiivselt **nähtavaks**. Teadvustasime kogu ülikoolile, s. t. meie otsesele **tööandjale** ja kõige tähtsamale raamatukogu kasutajale oma tänast taset ja tehnoloogiliste muudatuste ulatust, haaret ja suunda. Palju kasu tõi kindlasti suhtlemine ülikooli juhtkonnaga, teaduskondade ja teiste ülikooli esindajatega. Nad kõik on ju meie koostööpartnerid, mitte ainult lugejad. Meie õnn on see, et ülikooli raamatukogu töötaja ja ülikooli õppejõud, magistrant ja tudeng tunnevad üksteist.

Loomulikult polnud INNOVAATIKA'99 oma suunitluselt ja temaatikalt võrreldav ehitusmessi, moemessi, isegi mitte "Teeviidaga". Keegi ei lootnudki, et asja vähe tundvad rahvahulgad tungleksid elitaarse teema ümber. Samas aga osalejate suur ettevalmistustöö, professionaalide kohalolek ja isegi nende ajakulu ja andumus eeldaksid korraldajalt suuremaid pingutusi ja oskusi toimuva reklaamimisel. Võib-olla jääb messi peakorraldajatel puudu innovaativisest mõttest ja soovist teha midagi teisiti, uuema mudeli järgi. Selle nimel, et messil oleks rohkem publikut.

Automatiseeritud infootsisüsteemidele üleminekul aktualiseerub ka seni raamatukogudes kasutusel olnud traditsiooniliste infootsisüsteemide saatuse. Kuidas seda ka ei lahendataks, on ilmne, et traditsiooniliste infootsisüsteemide domineerimise ajastust pärit info-tarbijad on kohustatud jagama oma ajastu kogemust tulevaste põlvkondade infokasutajatega, kes kujunevad uues digitaalraamatukogu keskkonnas ega pruugi neid traditsioonilisi infootsisüsteeme enam mõista, mõne olemasolust üldse mitte teada. Seega on traditsiooniliste infootsisüsteemide arhiveerimisdokumentatsiooni koostamine päevakohane ülesanne.

Traditsiooniliste infootsisüsteemide mõiste tarvituselevõtt aitas infoühiskonna kujunemise murrangulisel perioodil siduda omavahel infotöötlemise ja -tarbimise tehniliste võtete eri etappe. Algul käis traditsiooniliste infootsisüsteemide kaudu informatsiooni töötlemine ja tarbimine (20. sajandil tavaliselt kaartkataloogide ja -kartoteegide kujul), edasi toimusid samad protsessid seoses arvutite tulekuga juba automatiseeritud kujul (erinevatel kandjatel). Tehnoloogiline revolutsioon, eriti uue infotehnoloogia kasutamine sunnib uut moodi mõtestama seni toimunud protsesse süsteemis ühiskond-informatsioon. Teisisõnu, kogu ühiskonna ajaloole võib läheneda uut moodi ja seda koguni ümberstruktureerida. Niisiis traditsiooniliste infosüsteemide mõiste kasutuselevõtt osutus väga tänuväärseks ka kataloogide ajalooliste käsitluste puhul seetõttu, et raamatukogundusliku terminoloogia puudulikkus ja algelisus kujunemise ajal 19. sajandil võimaldasid sellesse mõistesse haarata nii katalooge kui (abi-)kartoteeke, mis esinevad mitmesugusel kujul ja alati mitte kaartkartoteegi vormis, kuid teenivad kõik infootsingu vajadusi (*Standortkatalog, Bandkatalog, Zettelkatalog, alphabetisches Verzeichnis, Nominal-Catalog, alphabetisches Nominalregister, Index, Verzeichnis, Zuwachsder ... Büchersammlungen etc.*). Need Tartu Ülikooli Raamatukogu ajaloost toodud näited kinnitavad ülalöeldut.

TÜR-i KATALOOGID 19. SAJANDIL JA 20. SAJANDI ALGUL

LJUDMILA DUBJEVA

Tartu Ülikooli Raamatukogus 19. sajandil ja 20. sajandil algul kujunenud kataloogisüsteem on mitmeti ainulaadne. See tolle aja jaoks suure ja kuulsaks saanud raamatukogu traditsiooniliste infootsisüsteemide kompleks oli oma raamatukogu orgaaniliseks osaks, mis tekkis ja kujunes üheskoos kogudega. 19. sajandi algusest peale toimus kataloogide loomine käsikäes kogude arenguga, raamatukogu paigutussüsteem ja süstemaatilise kohakataloogi liigitus oli sama. Ka järgmistel kataloogisüsteemi arenguetappidel märkame niisugust otstarbekat ja praktilist suhtumist kataloogidesse.

19. sajandil ja 20. sajandi algul oli Tartu Ülikooli Raamatukogu töö kataloogidega väga aktiivne. Pidevalt on olnud päevakorras ka uue, kogusid uutmoodi avava kataloogi loomine või juba olemas-

olevate redigeerimine ja täiustamine. 19. sajandi I poolel loodi süstemaatiline kohakataloog ühes tähestikulise nimeregistriga (nr. 2 tabelis), sajandi keskel – raamatute ja akadeemiliste trükiste tähestikuline sedelkataloog (nr. 14, 15, 16, 19), sajandi teisel poolel süstemaatiline kaartkataloog (nr. 22). Tähestikulise kataloogi loomise katsed 19. sajandi esimesel poolel piirdusid nimeregistri koostamisega ega jõudnud ettevalmistustöödest kaugemale (C. G. Kayseri bibliograafia põhjal kavandatud kataloog, nr. 13 tabelis). Realiseerimata jäi ka põhikogu trükikataloogi väljaandmine. 19. sajandi jooksul nägid trükivalgust vaid Morgensterni memoriaalkogu (nr. 18), 1865.–1871. a. tulmete kataloog (nr. 21) ja kolm dublettide kataloogi (nr. 3, 4, 24). 20. sajandi alguses ilmusid trükis raamatukogu ja ülikooli allasutus-

tes asuvate perioodikaväljaannete (nr. 34) ja venekeelsete raamatute trükikataloog (nr. 38), mis kajastasid märkimisväärselt suuremat kogude osa. Nende kataloogide kõrval on kõnealusel perioodil Tartu Ülikooli Raamatukogus loodud või kasutusel olnud veel palju traditsioonilisi infootsisüsteeme, mis kõik ei ole säilinud (tabelis nr. 1, 13, 31, 33, 37). Terve rida säilinud katalooge ei ole aga veel minetanud oma osatähtsust Tartu Ülikooli Raamatukogu kataloogisüsteemis. Need on ära toodud ka 1988. a. ilmunud "TRÜ Teadusliku Raamatukogu kataloogisüsteemi juhises", kui selle lahutamatu koostisosa (14, 15, 16, 18, 19, 20, 22, 30, 32, 35, 36, 38). Eriliselt tähelepanuväärse osa neist moodustavad aga need viis kataloogi, mille koostamist jätkatakse ka praegu (14, 19, 30, 35, 36).

Iga kataloogi loomine on olnud omaette suur ettevõtmine. Nende jaoks tuli taotleda erisummasid, neist pidi aru andma. Ülikooli rohketest mitmesajaleheküljelistest arhiivitoimikutest on võimalik selle kohta välja noppida raamatukogurektori-õpperingkonna vahelise kirjavahetuse jälgi. Lisaks raamatukogu enda arhiivis talletatud materjalid ja napid trükis ilmunud dokumendid. Tänu neile talletatud materjalidele on täna võimalik seda märkamatu tööd mõista ja hinnata.

Tartu Ülikooli Raamatukogu kataloogid 19. saj. – 20. saj. algul*

Jrk. nr.	Kataloogi nimetus	Kataloogi vorm	Kataloogi loomise aastad	Kataloogi koostamise lõpetamine	Kajastatud kirjanduse kronoloogilised piirid	Märkused
1.	Tähestikkataloog	Käsit kirjaline raamatkataloog(?)	Enne 1807	?	?	Mainitud prof. Morgensterni kirjas 1807. a. (EAA, f. 402, nim. 5, s. 33, l. 71). Säilinud on <i>Alphabetisches Verzeichnis der in der Universitätsbibliothek befindlichen Bücher</i> (TÜR KHO, f. 4, nim. 1, s. 537, 187 l.), mis ei sisalda kohaviitu.
2.	<i>Systematischer Standortskatalog</i>	Käsit kirjaline raamatkataloog	1805–1815	1918	–1918	Süstemaatiline kohakataloog, vastab põhikogu paigutussüsteemile. Liigitusskeem: <i>Auszug der encyclopädischen Tafel nach welcher das systematische Register angelegt worden ist // Allgemeines Repertorium der Literatur für die Jahre 1785 bis 1790</i> (Jena, 1793). Kataloog on varustatud tähestikulise

*Kataloogide kronoloogilisest järjestusest langevad välja ainult omavahel tihedalt seotud kataloogid (11–12, 17–18, 32–33).

3.	<i>Index primus librorum ex Bibliotheca academica Dorpatensi auctionis lege dividendorum die XVI. et sequentibus mensis martii anni MDCCCVIII. / [Ed. C. Morgenstern]. Dorpat, [1808]. [6], 74 p.</i>	Trükikataloog	-1808	1808	-1808	nimeregistriga. (TÜR KHO, f. 4, nim. 1, s. 407, 20 l.; s. 408, 506 l.; s. 409, 654 l.; s. 410, 685 l.; s. 411, 41 l.; s. 412, 39 l.; s. 413, 365 l.; s. 414, 261 l.; s. 415, 118 l.; s. 416, 259 l.; s. 418, 48 l.; s. 419, 374 l.; s. 420, 272 l.; s. 421, 202 l.; s. 422, 386 l.; s. 423, 106 l.; s. 424, 573 l.; s. 425, 490 l.; s. 426, 437 l.; s. 427, 338 l.; s. 428, 207 l.). Dublettide süstemaatiline kataloog.
4.	<i>Index secundus librorum ex Bibliotheca Academica Dorpatensi auctionis lege dividendorum die XVI. et sequentibus mensis Februarii anni MDCCCXII. / [Ed. C. Morgenstern]. Dorpat, [1812]. [2], 109 p.</i>	Trükikataloog	-1812	1812	-1812	Dublettide süstemaatiline kataloog.
5.	Venekeelsete raamatute kataloog	Käsitirjaline raamat-kataloog	1820-ndatel(?)	1828(?)	-1828	Mainitud on süstemaatilise kohakataloogi kõrval kui venekeelsete raamatute erikataloog (EAA, f. 402, nim. 5, s. 33, l. 101p.). Säilinud on <i>Verzeichnis der auf der Kaiserlichen Universitätsbibliothek zu Dorpat vorhandenen Russischen Literatur</i> (TÜR KHO, f. 4, nim. 1, s. 478, 45 l.), mille liigitus vastab põhikogu paigutus-süsteemile, kus on ära toodud raamatu formaat ja millele on lisatud venekeelsete ajakirjade loetelu (34 nim.).
6.	<i>Verzeichnis der in dem Directions-Zimmer der Universitäts-Bibliothek aufbewahrten Manuscripte</i>	Käsitirjaline raamat-kataloog	1820-ndatel(?)	1906	-1906	Käsitirjaliste kohakataloog (TÜR KHO, f. 4, nim. 1, s. 541, l. 1-22).
7.	<i>Katalog von den physikalischen, chemischen und pharmazeutischen Werke und Manuskripten der Bibliothek des Prof. Ferdinand v. Giese</i>	Käsitirjaline raamat-kataloog	-1821	1821	16. saj. – 19. saj. algus	Giese erakogu süstemaatiline kataloog (TÜR KHO, f. 4, nim. 1, s. 483, 54 l.). Koostatud omaniku enda poolt, pärandatud koos raamatukoguga 1821. a. Lisa: <i>Acta betreffend das Übergeben der Gieseschen Bibliothek (11. Jan 1821 – 26. Juli 1838)</i> .
8.	<i>Aleksandrowsche Schenkung juristischen und staatswissenschaftlichen Werke</i>	Käsitirjaline raamat-kataloog	Enne 1832	1834	16. saj. – 18. saj. (1516–1783)	Aleksandrovi erakogu süstemaatiline kataloog (TÜR KHO, f. 4, nim. 1, s. 480, 264 l.). Saabus TÜR-i koos koguga 1832. a., täiendatud TÜR-is 1834. a.-ni.
9.	<i>Katalog der Klingerschen Bibliothek</i>	Käsitirjaline raamat-kataloog	Enne 1831	19. saj. keskpaik	1495–19. saj.	Klingeri erakogu süstemaatiline kataloog (TÜR KHO, f. 4, nim. 1, s. 484, 91 l.). Saabus koos koguga 1844. a., täiendati TÜR-is.
10.	<i>Catalogue des livres de la Bibliothèque de Klinger</i>	Käsitirjaline raamat-	Pärast 1835	19. saj.	1495–19. saj. keskpaik	Klingeri erakogu süstemaatiline kataloog (TÜR KHO, f. 4, nim. 1, s. 485, 88 l.). Saabus koos koguga 1844. a., täiendati TÜR-is.
11.	<i>Catalogus Bibliorum & librorum theologorum ex Bibliotheca Gust. Bergmanni</i>	Käsitirjaline raamat-kataloog	-1837	1894	1477–1822	Bergmanni erakogu (osaliselt süstemaatiline) kataloog (TÜR KHO, f. 4, nim. 1, s. 481, 42 l.). Koostatud omaniku poja B.F.B. Bergmanni poolt. Kataloogi on sisse kantud TÜR-i põhikogu (kuhu Bergmanni kogu oli laiali jaotatud) kohaviidad. Kataloogi kasutati Bergmanni kogu trükiste memoriaalkoguks vormistamisel aa. 1892–1894 ja sinna on kantud ka Bergmanni memoriaalkogu praegused kohaviidad. Sisaldab kirjandust a. 1477–1822.

12. <i>Catalogus Bibliothecae Bergmannianae</i>	Käsikirjaline raamat-kataloog	1892–1894	1894	1477–1822	Bergmanni memoriaalkogu süstemaatiline kataloog (TÜR KHO, f. 4, nim. 1, s. 482, 30 l.). Sisaldab kirjandust a. 1477–1822.
13. Tähestikuline raamatkataloog	Trükikataloog vaheleköidetud lehtedega	1839(?) –1852	–1852	1852	Ei ole säilinud. Aluseks on C. G. Kayseri <i>Vollständiges Bücher-Lexicon</i> (Leipzig, 1834–1835), mida täiendati Tartus leidunud raamatute kohaviitade ja puhaste vahelehtedega, kuhu kanti sisse nimestikus puuduvad, aga TÜR-is leidunud raamatud. Korduvalt mainitud aruandluses ja asjaajamises, säilinud on ettevalmistustööde fragmente (TÜR KHO, f. 4, nim. 1, s. 474, 35 l.).
14. Dissertatsioonide tähestik-kataloog (ladina šrift)	Sedelkataloog	1846–1856	Jätkuv	–1988	1969. aastani peegeldati dissertatsioone ainult selles ja süstemaatilises kataloogis, aastatel 1969–1988 paralleelselt tähestikulistes kaartkataloogides (peaja lugejate kataloog), 1989. lisatakse sedelid ainult enne 1945. a. ilmunud dissertatsioonide ja separaatide kohta.
15. Akadeemiliste kirjade kataloog (<i>kleine akademische Schriften</i>)	Sedelkataloog	1846–1856	1944	–1944	Sisaldab teadusasutuste ametkondlikke materjale (loengukavad, aruanded, isikkoosseisud, asutuste tegevust ja õppetööd korraldavad eeskirjad), professorite kõnede kogumikke, biograafilisi materjale. Linnade nimede (asutuste asukohtade) tähestikjärjestus.
16. Koolikirjade kataloog (<i>Schul-Schriften</i>)	Sedelkataloog	?	1944	–1944	Koolide õppekavad, aruanded, nende tegevust ja õppetööd korraldavad ning kajastavad materjalid. Linnade nimede (asutuste asukohtade) tähestikjärjestus.
17. <i>Systematischer Standortskatalog der Bibliothek von K. Morgenstern</i>	Käsikirjaline raamat-	19. saj. algus	1860-ndad a	–1852	TÜR-ile 1852. a. üle antud Morgensterni erakogu süstemaatiline kataloog (TÜR KHO, f. 4, nim. 1, s. 485a, 550 l.). Koostanud K. Morgenstern, täiendanud E. Anders jt. Kasutati trükikataloogi ettevalmistamise ajal.
18. <i>Catalogus MSS. et bibliothecae Carol Morgenstern: Pars 1–2 cum supplemento. Dorpat, 1868. XII, 266, 31 p.</i>	Trükikataloog	1852(?) –1868	1868	–1852.	Morgensterni memoriaalkogu süstemaatiline kataloog.
19. Põhikogu tähestikuline sedelkataloog (ladina šrift)	Sedelkataloog	1853–1857	Jätkuv	–1944	Kasutatakse preisi järjestusreegleid.
20. <i>Verzeichnis der Autographen Friedrich Ludwig Schardius (1795–1855)</i>	Käsikirjaline raamat-kataloog	19. saj. keskpaik	1855?	1512–1855	Schardiuse autograafide kogu tähestikkataloog (TÜR KHO, f. 5).
21. <i>Zuwachs der Universitäts-Bibliothek zu Dorpat und der mit übrigen Universitäts-Instituten daselbst verbundenen Büchersammlungen im Jahre 1865. Dorpat, 1866. 108 S.</i>	Trükikataloog	1866	1866	1865	Aasta tulmete süstemaatiline kataloog, liigitus vastab põhikogu paigutussüsteemile.
<i>Zuwachs ... im Jahre 1866. Dorpat, 1867. 126 S.</i>		1867	1867	–1866	
<i>Zuwachs ... im Jahre 1867. Dorpat, 1868. 111 S.</i>		1868	1868	–1867	
<i>Zuwachs ... im Jahre 1868. Dorpat, 1869. 128 S.</i>		1869	1869	–1868	
<i>Zuwachs ... im Jahre 1869. Dorpat, 1870. 158 S.</i>		1870	1870	–1869	
<i>Zuwachs ... im Jahre 1870. Dorpat, 1871. 138 S.</i>		1871	1871	–1870	
<i>Zuwachs ... im Jahre 1871. Dorpat, 1872. 97 S.</i>		1872	1872	–1871	

22. Süstemaatiline kaart-kataloog	Kaart-kataloog	1868–1873	1915	–1915	Liigitusskeem ilmunud: <i>Schlüssel zum Systematischen Catalog der Dorpater Universitäts-Bibliothek. Dorpat, 1873. 43 S. ja Ключ к систематическому каталогу Библиотеки Имп. Юрьевского университета. Юрьев, 1900. 55 с.</i> Tähestikkataloogid
23. Perioodika- ja jätkväljaannete kataloogid: <i>Journale der Dorpater Universitätsbibliothek</i> <i>Journal-Verzeichnis der Dorpater Universitätsbibliothek</i> <i>Journal-Verzeichnis der Dorpater Universitätsbibliothek</i> <i>Journal-Verzeichnis der Dorpater Universitätsbibliothek</i> <i>Verzeichnis der Zeitschriften und Fortsetzungen</i> <i>Alphabetisches Verzeichnis der Zeitschriften, Zeitungen und Lieferungsangaben</i> <i>Alphabetisches Verzeichnis der Zeitschriften, Zeitungen und Lieferungsangaben</i> <i>Alphabetisches Verzeichnis der Lieferungsangaben</i>	Käsikirjaline raamat-kataloog	1870	1875	–1875	TÜR KHO, f. 4, nim. 1, s. 388, 49 l.
		1875	1879	–1879	TÜR KHO, f. 4, nim. 1, s. 389, 84 l.
		1879	1885	–1885	TÜR KHO, f. 4, nim. 1, s. 391, 87 l.
		1884	1889	–1889	TÜR KHO, f. 4, nim. 1, s. 392, 80 l.
		1889	1902	–1902	TÜR KHO, f. 4, nim. 1, s. 393, 211 l.
		1891(?)	1907(?)	–1907(?)	TÜR KHO, f. 4, nim. 1, s. 395, 249 l.
		1905(?)	1914(?)	–1914(?)	TÜR KHO, f. 4, nim. 1, s. 396, 212 l.
24. <i>Doubletten-Katalog der Universitätsbibliothek zu Dorpat. Dorpat, 1875. 71 S.</i>	Trüki-kataloog	–1875	1875	–1875	TÜR KHO, f. 4, nim. 1, s. 398, 61 l. <i>Verzeichnis der Zeitschriften und Zeitungen</i> (TÜR KHO, f. 4, nim. 1, s. 390, 43 l. + [XC lk.]). A. 1876–1924 peetud perioodika-väljaannete loend. Ei sisalda kohaviitu. Dublettide süstemaatiline kataloog, liigitus vastab põhikogu paigutus-süsteemile.
		–1882	1882	1607–1661	Osa De la Gardie arhiivi nimeregistriga varustatud temaatiline kataloog.
25. <i>Lossius, J. Die Urkunden der Grafen de Lagardie in der Universitätsbibliothek zu Dorpat. Dorpat, 1882. 158 S.</i>	Trüki-kataloog	–1894	1894	1609–1695	Osa De la Gardie arhiivi nimeregistriga varustatud süstemaatiline kohakataloog.
26. <i>Cordt, B. Mitteilungen aus dem Briefwechsel des Grafen Jakob De la Gardie / [Прегисл.] В. А. Коргт. Из семейного архива графов Де Ла Гарди // Ученые записки Императорского Юрьевского университета. 1894. № 2, [прил. 2]. VI, 112 с.</i>	Trüki-kataloog	–1894	1894	1609–1695	Osa De la Gardie arhiivi nimeregistriga varustatud süstemaatiline kohakataloog.
27. <i>Cordt, B. Mitteilungen aus dem Briefwechsel des Grafen Jakob De la Gardie. Nebst einem Anhang betreffend Correspondenzen des Grafen Johann Oxenstjerna. Leipzig, 1894. 112 S.</i>	Trüki-kataloog	–1894	1894	1609–1695	Osa De la Gardie arhiivi nimeregistriga varustatud süstemaatiline kohakataloog.
28. Perioodika- ja jätkväljaannete kataloogid (vene šrift): <i>Verzeichnis der russischen Zeitschriften und Fortsetzungen</i> <i>Алфавитный список русских журналов, газет и продолжающихся изданий</i>	Käsikirjaline raamat-kataloog	1889	1902	–1902	Tähestikkataloogid TÜR KHO, f. 4, nim. 1, s. 394, 83 l.
		1882(?)	1917(?)	1917	TÜR KHO, f. 4, nim. 1, s. 397, 308 l.
29. <i>Русские повременные издания 1889–1918. А–М.</i> <i>Русские повременные издания 1889–1918. Н–Ф.</i>	Käsikirjaline raamat-kataloog	1889	1918	–1918	Tähestikkataloogid TÜR KHO, f. 4, nim. 1, s. 399, 120 l.
		1889	1918	–1918	TÜR KHO, f. 4, nim. 1, s. 400, 31 l.
30. Manuscriptide kogu... – tähestikkataloog – temaatiline kataloog – kohakataloog	Sedel-kataloog	19. saj. lõpp (peale 1882. a.)	14.04. 93 14.04. 93 Jätkuv	11/12 saj. –	Koostamist alustas W. Schlüter.

31.	<i>Zettelkatalog der in Direktoriums-Zimmer aufgestellten Prachtwerke</i>	Sedelkatalog	19. saj. teine pool	?	?	Mainitud K. Weltmanni kataloogide loetelus 16.04. 1920. a. (TÜR KHO, f. 64, s. 17, l.1). Direktsiooni ruumis säilitatavate luksusväljaannete kataloog, mis olid sinna eraldatud juba K. Morgensterni ajal (EAA, f. 402, nim. 5, s.319. l. 32).
32.	<i>Материалы для каталога книг, рукописей, гравюр и проч. собрания А. Н. Неустроева. Санкт Петербург, 1902. Отг. 1: Книги. XIV, 110 с., 26 л.</i>	Trüki-kataloog	-1902	-1902	-1902	Kataloogi koostas omaniku tütar J. A. Neustrojeva. Kirjed koostatud tiitel-lehe pildi järgi. Kirjed (mis algavad kas autori initsiaali või pealkirja esimese sõnaga) on järjestatud tähestikuliselt. Lisatud on autorite, tõlkijate ja mõne kirjastaja perekonnanimede tähestikuline register. Sisaldab juurdekõidetud käsikirjalised täiendused.
33.	A. N. Neustrojevi memoriaalkogu ? kataloog	?	1903	1906	-1902	Tähestikkataloog. Ei ole säilinud. Mainitud direktor prof. A. Vassiljevi esildises tasu väljamaksmiseks kataloogi koostajale, raamatukogu abitööjõule V. L. Kesslerile (EAA, f. 402, nim. 5, s. 1394, l. 38).
34.	<i>Список журналов и других периодических изданий, выпускаемых или получаемых в обмен или даром университетской библиотекой и всеми другими учебно-вспомогательными учреждениями Университета. Юрьев, 1907. 52 с.</i>	Trüki-kataloog	-1907	1907	-1907	Tähestikkataloog (ladina ja slaavi šrift läbisegi).
35.	Tähestikuline sedelkataloog (slaavi šrift)	Sedelkatalog	1909	Jätkuv	-1917	Kasutatakse preisi järjestusreegleid. 1990. aastast kajastatakse enne 1917. a. ilmunud rekataloogitud või saabuv venekeelne kirjandus nii selles kui ka venekeelse kirjanduse tähestikulises kaartkataloogis.
36.	Dissertatsioonide tähestikkataloog (vene šrift)	Sedelkatalog	1907	Jätkuv	-1988	1969. aastani peegeldati dissertatsioone ainult selles kataloogis ja süstemaatilises kataloogis, aastatel 1969–1988 kajastati neid paralleelselt veel tähestikulistes kaartkataloogides (pea- ja lugejate kataloog); 1989. lisatakse sedelid ainult enne 1945. a. ilmunud dissertatsioonide ja separaatide kohta.
37.	Venekeelsete raamatute tähestikkataloog	Sedelkatalog	19. saj. teine pool ?	1907	-1907	Ei ole säilinud. Mainitud on W. Schlüteri poolt (Schlüter W. Die Dorpater Universitätsbibliothek // Zentralblatt für Bibliothekswesen. 1918. Jg. 35, H. 1/2. S. 6.), ja venekeelsete raamatute trükikataloogi eessõnas (kus tema vormiks on märgitud kaartkataloog).
38.	<i>Каталог русских книг Библиотеки Императорского Юрьевского Университета : С основания университета по 31 декабря 1908 года. Юрьев, 1910. VIII, 653 с.</i>	Trüki-kataloog	-1910	1910	31.12. 1908.	Tähestikkataloog. Kataloogi koostamisel kasutati preisi järjestusreegleid. Täiendused: <i>Список книг, поступивших библиотеку Императорского Юрьевского университета с 1 декабря 1911 года // Ученые записки Императорского Юрьевского университета. 1913. № 5–8, 11–12. С. 1–112, 1–17 ja Алфавит. указ. к "Списку книг" библиотеки И. Ю. университета // Ученые записки Императорского Юрьевского университета. 1916. № 10. С. 113–176; 1917. № 3. С. 177–192.</i>

EAR-i ProCite ANDMEBAASID

SIGNE PÄRT

bibliograafia osakond

Eesti Akadeemilises Raamatukogus luuakse andmebaase programmi *ProCite* abil alates 1995. aastast, mil majja osteti *ProCite 2.0 for the IBM*. Samal aastal korraldati töötajatele vastav koolitus. Esimesed baasid loodi bibliograafia ("Loodus"), teatme- ("Võõrkeelne loodusteaduslik perioodika Eestis ja TAR-is" ja "Loodusteaduste alased teatmeteosed") ning väliseesti kirjanduse osakonnas ("Väliseesti raamat"). 1996. aastal lisandusid nimetatutele "Isik" ja "Eesti TA". Tänapäevaks kasutavad *ProCite*'i majas mitmed osakonnad, sh. väliseesti, baltika-, bibliograafia, teatmeosakond.

Lisaks *ProCite*'is tehtud baasidele on raamatukogus, peamiselt küll sisetöös kasutusel, ka teisi lahendusi. Näitena võiks tuua rahvusbibliograafia osakonna andmebaasid "Eestikeelne raamat 1851–1900", "Eestikeelne raamat 1525–1859" ja "Eestikeelne ajakirjandus 1766–1940", baltikaosakonna "Vana raamat" (Tallinna 17. ja 18. saj. trükised baltikaosakonna kogudes) ja väliseesti kirjanduse osakonna baasi "Desid" (loodud 1993, sisaldab osakonnas puuduvate väliseesti autorite ja väliseestlust käsitlevate eesti- ja võõrkeelsete raamatute kirjeid).

EAR-i ProCite'i andmebaasid osakonniti.

Bibliograafia osakond

1997. aastast mindi osakonnas üle täielikult andmebaasidele ja loobuti kartoteekidest. Osakonna töötajad said lisaks üldisele arvutiõppele süvendatult *ProCite*'i alast koolitust. Üheskoos infotehnoloogia osakonna spetsialistidega töötati välja igale konkreetsele baasile vajalikud töölehed ja väljundvormingud. Osakonnas täiendatakse jooksvalt kaheksat andmebaasi. *ProCite* on oma kasulikkust näidanud ka bibliograafia kirjutamisel.

Estonica

Juba aastaid on osakond tegelnud *Estonica*-alaste materjalide bibliografeerimisega. Regulaarselt on ilmunud aastanimestikud "Estonica. Humanitaar- ja sotsiaalteadused". Baasi hakati andmeid koguma alates 1997. aastast.

1998. a. muudeti temaatikat ning alustati materjalide kogumist loodusteaduste alal. Tänapäevaks on alustatud andmete sisestamist teadusraamatukogude ühtsesse baasi "Artikkel".

"Soome-ugri etnograafia ja folkloor"

Andmebaas sisaldab andmeid raamatukogusse saadud soome-ugri ja etnograafia aladest raamatutest,

artikleid perioodikaväljaannetest ja kogumikest. Traditsiooniliselt ilmuvad ka aastanimestikud. Baasis on andmed 1997. aastast alates.

"EARPubl"

Nagu iga asutus, nii oleme ka meie aastaid kogunud oma töötajate kirjutisi, mis on ilmunud ajakirjanduses ja teaduskirjanduses, lisaks bibliografeerime kõike EAR-iga seonduvat. Andmebaasist on materjalid leitavad alates 1997. a., baasi täiendatakse tagasiulatavalt.

"Kongress"

Nimetatud valdkonnas võib materjale leida 1940-ndate lõpust. Vanemat osa säilitatakse reiterkartoteegina, uuem on aga andmebaasis 1996. aastast. Sealt saab andmeid Eestis toimunud kongressidest, konverentsidest, seminaridest, nõupidamistest (korraldajad, toimumise aeg ja koht, ürituse kajastused perioodikas ja ilmunud materjalikogumikud). Allikateks on EAR-i saadud uudiskirjandus ning rahvusbibliograafia nimestikud.

Endise TAR-ina oleme jätkanud nn. akadeemia-temaatikat, mis kajastub neljas andmebaasis. Nendest mahukaimad on "Loodus" ja "Teadus", mis sisaldavad andmeid akadeemikute töödest ja nende kohta kirjutatud materjalidest. Lisaks kogutakse fakte akadeemikute eludaatumitest, erialast, valimisaastast ("Isik") ning bibliografeeritakse materjale Eesti TA väljaannetest ning TA kohta kirjutatust ("Eesti TA").

Praegu on bibliograafia osakonna andmebaasid teatmeosakonna vahendusel II korruse arvutisaalis lugejate käsutuses.

1999. aastast teeb osakond kaastööd ELNET Konsortiumi andmebaasile "Artikkel", kuhu bibliografeeritakse artikleid Eestis ilmunud loodusteaduslikest ajakirjadest. Baasiga "Artikkel" on seotud momendil seitse teadusraamatukogu ning tegemist on analüütilise rahvusbibliograafia koostööprojektiga. Andmebaas on kättesaadav internetis aadressil <http://helios.nlib.ee>

Väliseesti kirjanduse osakond

Väliseesti kirjanduse osakonnas on jooksvalt täiendamisel kaks andmebaasi ja loomisel kolmas.

"Väliseesti raamat"

Retrospektiivse rahvusbibliograafia ühe osana koostatakse väliseesti raamatu bibliograafiat, mis on loodud 1995. a. ja mis sisaldab osakonna kogudes leiduvate nii eesti- kui ka võõrkeelsete raamatute kirjeid.

"Desid"

Andmebaas sisaldab osakonnas puuduvate nii väliseesti autorite kui ka väliseestlust käsitlevate eesti- ja võõrkeelsete raamatute bibliograafiat. Materjal on kasutatav sisetöös.

Plaanis on alustada retrospektiivse analüütilise bibliograafia koostamist väliseesti ajalehtedest.

Baltikaosakond

Baltikaosakonnas kasutatakse *ProCite*'i peamiselt sisetöös. Koostamisel on "Baltika" – üldkogusse kuuluv pärast 1945. aastat ilmunud baltikaraamat ning alustatud 1999. a. "16. sajandi I poole trükis baltika kogus".

Tabel 1. EAR-i ProCite andmebaasid

Andmebaasi nimetus	osakond	maht	laad
16. saj. I poole trükis baltika kogus	baltika	(alust.)	Bibl.
Baltika (baltika-raamat üldkogus)	baltika	100	Bibl.
EARPubl	bibliograafia	1230	Bibl.
Eesti TA	bibliograafia	161	Bibl.
<i>Estonica</i>	bibliograafia	128	Bibl.
Isik	bibliograafia	71	Faktid
Kongress	bibliograafia	1782	Faktid+bibl.
Loodus	bibliograafia	4582	Bibl.
Loodus ja täppisteaduste alased teatmeteosed EAR-is	teatme	300	Bibl.
Soome-ugri etnograafia ja folkloor	bibliograafia	970	Bibl.
Teadus	bibliograafia	883	Bibl.
Võõrkeelne loodusteaduslik perioodika Eestis ja EAR-is	teatme	1933	Bibl.
Väliseesti raamat	väliseesti	2013	Bibl.

Tabel 2. Teisi baase EAR-is

Andmebaasi nimetus	osakond	Maht	laad
Eestikeelne raamat 1851–1900	rahvusbibl.	7008	Bibl.
Eestikeelne raamat 1525–1850	rahvusbibl.	1463	Bibl.
Eestikeelne ajakirjandus 1766–1940	rahvusbibl.	1700	Bibl.
Vana raamat (Tallinna 17. ja 18. saj. trükis baltika kogudes)	baltika	30	Bibl.
Väliseesti raamatu <i>desiderata</i>	väliseesti	1800	Bibl.

Teatmeosakond

Teatmeosakonnas koostatakse kahte andmebaasi, mis on kättesaadavad ka lugejatele.

“Võõrkeelne loodusteaduslik perioodika Eestis ja EAR-is”

Andmebaasis võrreldakse EAR-i tellitavaid välis-ajakirju loodusteaduslikes vahendusinformatsiooni väljaannetes *Current Contents (CC) Life Sciences, CC Physical, Chemical & Earth Sciences, CC Agriculture, Biology & Environmental Sciences* kajastatud allikatega. Lisatud on ajakirjade leidumus Eestis ning allikate ISSN number.

“Loodus- ja täppisteaduste alased teatmeteosed teatmeosakonnas”

Teist teatmeosakonnas koostatavat andmebaasi luuakse alates 1995. a. ning nagu pealkirjast võib lugeda, on tegemist andmetega teatmeteostest vastava osakonna kogudes.

Alates 1999. a. on majas võimalik kasutada ka ProCite'i uemat versiooni (*ProCite for Windows 95/NT*), mis lihtsustab tunduvalt diakriitikaga seotud problemaatikat, eriti materjalide publitseerimist.

RAAMATUKAUPLUS EURO PUBLICATIONS

soovib raamatukogudele
head suvepuhkust ja uusi
meeldivaid kohtumisi!

**NB! Meil on uus telefoninumber
(2) 661 221 0**

Tallinn 10145, Tartu mnt 1
Avatud E - R 10 - 18, L 11 - 17

faks (2) 6267121,
e-mail epeou@online.ee

RAHVARAAMATUKOGUDE TEGEVUSEST 1995.–1998. AASTAL

MALL SAUL
HELI PRIIMETS

RR

Vaatleme rahvaraamatukogude keskmisi ja suhtarve raamatukogutüübi, keskendudes muutustele kuludes, kogudes ja lugejateeninduses.

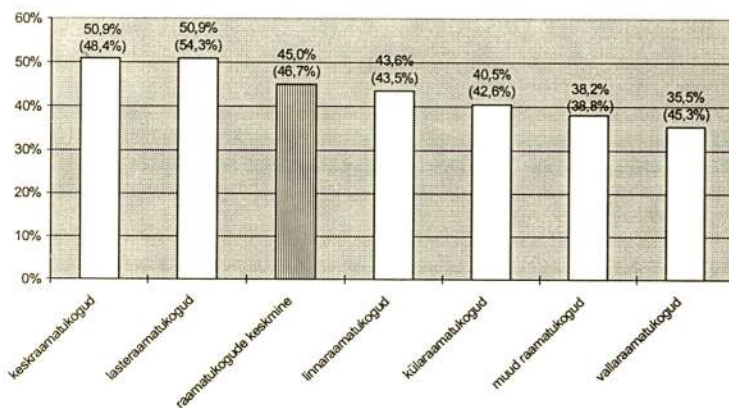
1. KULUD

1998. aastal vähenes rahvaraamatukogude jooksvates kuludes nii tööjõu- kui ka komplekteerimiskulude osa ning suurenesid muud kulud (1997. a. oli see keskmiselt 17,7%, 1998. a. 22,3%). Muude kulude osa jooksvates kuludes oli 1998. a. suurim vallaraamatukogudes (33%) ning väiksem linnaraamatukogudes (17,5%).

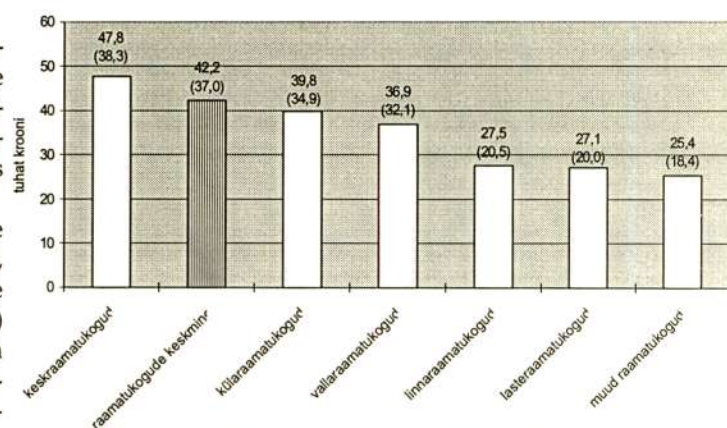
Tööjõukulud jooksvates kuludes on kahe viimase aasta jooksul vähenenud 6,3% (sellest 1998. a. 1,7%), kuid raamatukogu täiskoormusega töötaja keskmine palk 1998. aastal (sellele eelnenud aastaga võrreldes) pisut tõusis (14%). Arvestades lugejate, laenutuste ja külastuste arvu pidevat suurenemist ning raamatukogude arvutistamisega kaasnevat lisatööd, on raamatukoguhoidja koormus viimastel aastatel oluliselt suurenenud.

Maakondades ja linnades on jooksvate kulude jaotumises küllalt suuri erinevusi. Mõnes maakonnas ja linnas eelistatakse toime tulla väiksema arvu töötajatega ning maksta neile suuremat palka, teisel vastupidi. Siiski näitab praegune tendents, mil tööjõukulud jooksvates kuludes on komplekteerimiskuludest tunduvalt suuremad, raamatukogutöötaja koormus pidevalt suureneb ning täiskoormusega töötaja keskmine palk jääb allapoole Eesti keskmist palka, raamatukogude kesist finantseerimist (joonised 1.1, 1.2).

Joonis 1.1. Tööjõukulude osa rahvaraamatukogude jooksvates kuludes 1998. a. (sulgudes 1997. a.)*

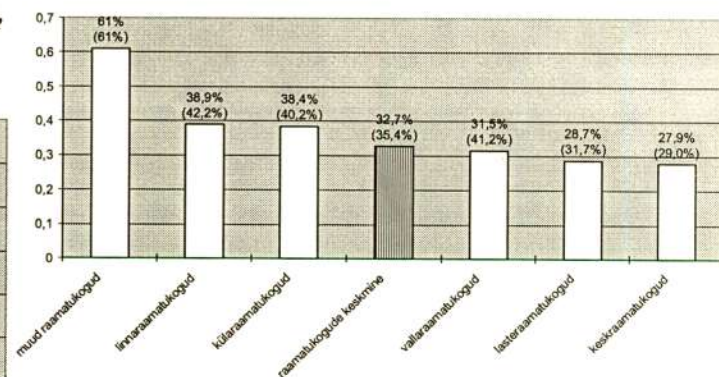

Joonis 1.2. Keskmised tööjõukulud rahvaraamatukogus rakendatud täiskoormusega töötaja kohta koos sotsiaal- ja ravikindlustusmaksuga 1998. a. (sulgudes 1997. a.)*

Kui komplekteerimiskulud suurenesid 1997. aastal, võrreldes 1996. aastaga 28,6%, siis 1998. aastal, võrreldes eelneva aastaga, kõigest 9%. Omavalitsustel 1998. aastal saadud komplekteerimissummad olid 1997. aastal eraldatust 19,4% suuremad, riigilt ja teistest allikatest saadud komplekteerimissummad suurenesid kõigest 2%. Kokku suurenesid rahvaraamatukogude komplekteerimiskulud 1998. aastal, 1997. aastaga võrreldes, 3,8%. (joonis 1.3)

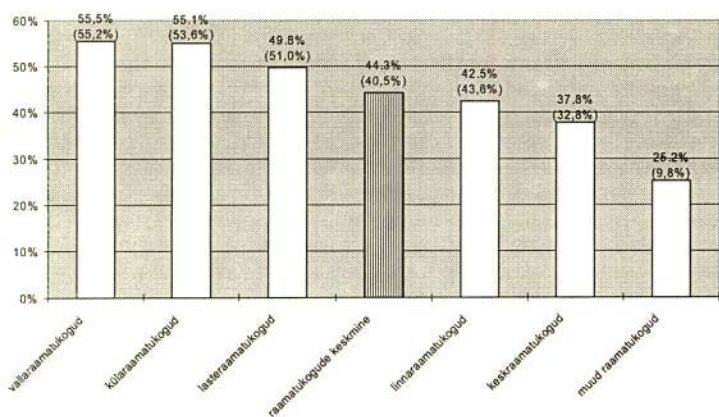
Joonis 1.3. Komplekteerimiskulude osa jooksvates kuludes 1998. a. (sulgudes 1997. a.)

* Et Tallinnas, Tartus, Pärnus ja Sillamäel on munitsipaalraamatukogude 1997. a. kulud liidetud vastava linna keskraamatukogu aruandesse ning ei ole sealt eraldatavad, on diagrammidel kesk-, linna- ja lasteraamatukogude andmed esitatud loetletud linnade statistikaarve arvestamata. 1998. aasta puhul ei ole arvestatud Tallinna kesk-, linna- ja lasteraamatukogude kulusid, sest Tallinna raamatukogud statistikaaruandes kõiki nõutud arve kulude kohta ei esitanud.

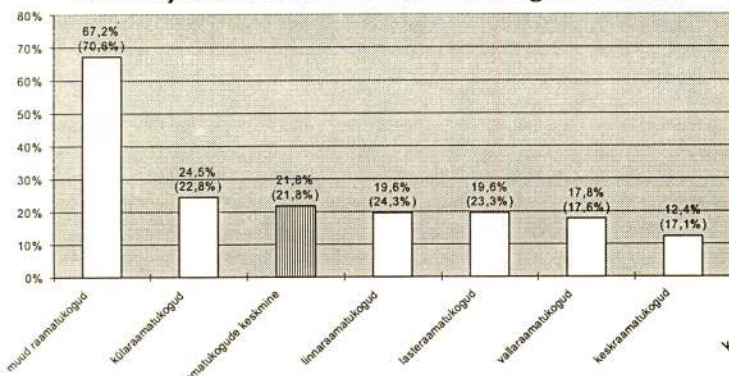
Omaavalitsuselt saadud summade osa rahvaraamatukogude komplekteerimiskuludes oli nii 1997. kui 1998. aastal suurim valla-, küla- ja lasteraamatukogudes ning väiksem muudes, kesk- ja linnaraamatukogudes (joonis 1.4).

Joonis 1.4. Omaavalitsuselt saadud summade osa komplekteerimiskuludes 1998. a (sulgudes 1997. a.) *

Maakonniti ja linnati on omaavalitsused teavikute hankimist finatseerinud erinevalt. Kõigi raamatukogutüüpide puhul erinevad suurim ja väiksem väärtus teineteisest kaks korda, linnaraamatukogude puhul on see erinevus koguni kolmekordne (Ida-Virumaal oli omaavalitsuselt saadud raha osa komplekteerimiskuludes 20,5%, Põlvamaal 60,1%).

Joonis 1.5. Perioodika hankimiseks kulutatud summade osa komplekteerimiskuludes 1998. a. (sulgudes 1997. a.) *

Kui perioodika soetamiseks kulutatud summad komplekteerimissummadest raamatukogu tüübiti suurt ei erine (joonis 1.5) siis eri maakondades ja linnades küll.

Näiteks kui Saare Maakonna Keskraamatukogus kulutati 1998. aastal perioodika hankimiseks vaid 7,1% komplekteerimissummadest, siis Jõhvi Linna Keskraamatukogus tervelt 43,2%. Teiste raamatukogutüüpide puhul on erinevused maakonniti ja linnati väiksemad.

2. KOGUD

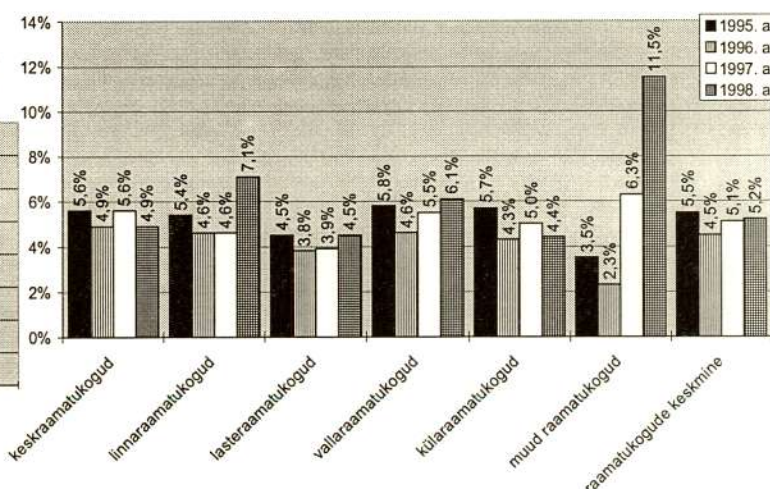
Tabel 2.1 Teavikute keskmine juurdetulek 1995–1998

Juurdetulek	1995	kasv (%)	1996	kasv (%)	1997	kasv (%)	1998	kasv (%)
Keskrk-d	8337,4	- 0,9	7421,5	-11,0	8550,4	15,2	7531,5	-11,9
Linnark-d	1760,0	- 2,6	1517,0	-13,8	1536,4	1,3	2319,5	51,0
Lasterk-d	1045,0	5,1	953,5	-8,8	995,6	4,4	911,0	-8,5
Vallark-d	879,9	8,4	755,6	-14,1	885,9	17,2	921,5	4,0
Külark-d	519,2	2,5	405,5	-21,9	484,3	19,4	432,6	-10,7
Muud rk-d	336,8	-56,4	185,3	-45,0	364,1	96,5	722,0	98,3
EESTI								
KESKMINE	927,4	-1,2	773,4	-16,6	885,5	14,5	917,0	3,6

Et kogude komplekteerimiseks kulutatud summad on suurenenud vähem kui teavikute keskmine hind, on 1998. aastal teavikute keskmine juurdetulek keskraamatukogudesse ning laste- ja külaraamatukogudesse, 1997. aastaga võrreldes, vähenenud. 1998. aastal komplekteeriti märgatavalt rohkem teavikuid, võrreldes 1997. aastaga, muudesse raamatukogudesse ja linnaraamatukogudesse. Nende raamatukogude komplekteerimine on sõltunud alati eelkõige annetuste hulgast (1998. a. saadi 93,9% teavikutest annetuseks), linnaraamatukogudesse keskmiselt juurde saadud teavikutest moodustas 35,6% Eesti Lasteraamatukogu Õismäe osakonna likvideerimisel Õismäe raamatukogule üleantud kirjandus.

Kõige vähem täienesid rahvaraamatukogude kogud 1996. aastal, mil teavikute juurdetulek vähenes kõigi raamatukogutüüpide lõikes, vaatamata sellele, et keskmine komplekteerimissumma suurenes 28,6% eelmise aastaga võrreldes. 1997. aastal, mil kulutati teavikute soetamiseks 56,4% rohkem raha kui 1996. aastal, suurenes mõnevõrra teavikute juurdetulek, kuid 1995. aasta tasemeni see siiski ei jõudnud (v. a. kesk-, valla- ja muudes raamatukogudes). Ühel või teisel aastal juurdesaadud teavikute osa kogudest märkimisväärselt muutunud ei ole (tabel 2.1 ja joonis 2.1).

Joonis 2.1. Teavikute juurdetulek kogudesse 1995–1998

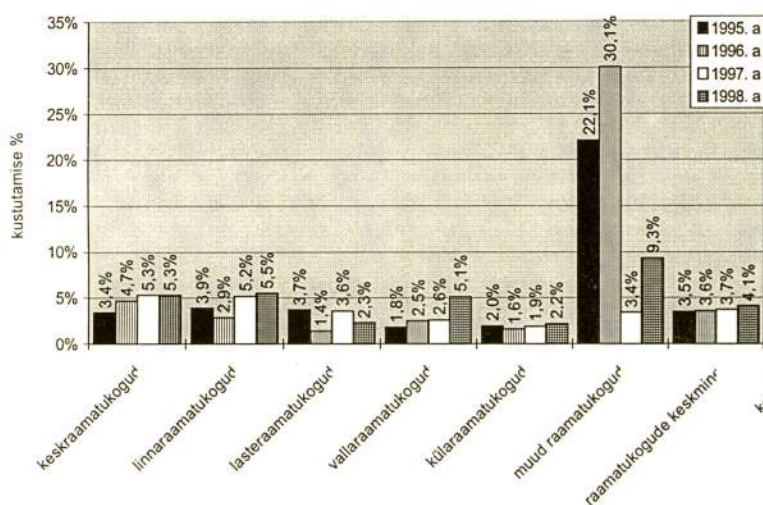

Vaatamata sellele, et raamatukogud on omaavalitsuse piires hakanud komplekteerimist senisest paremini koordineerima, ei suudeta lugejate kasvavat nõudlust teavikute järele piisavalt rahuldada. Suurematessegi rahvaraamatukogudesse suudetakse hankida üht nimetust vaid paar eksemplari.

Tabel 2.2 Teavikute keskmine kustutamine 1995-1998

Kustutamine	1995	kasv (%)	1996	kasv (%)	1997	kasv (%)	1998	kasv (%)
Keskrk-d	5043,7	-44,7	7204,5	42,8	8151,1	13,1	8498,8	4,3
Linnark-d	1253,8	-4,7	960,2	-23,4	1714,1	78,5	1793,5	4,6
Lasterk-d	861,5	51,1	348,8	-59,5	914,9	162,3	890,7	-2,6
Vallark-d	267,8	-56,8	389,2	45,3	426,1	9,5	760,5	78,5
Külark-d	183,1	26,7	146,6	-19,9	183,6	25,2	232,1	26,4
Muud rk-d	2963,6	-22,0	3570,0	20,5	277,3	-92,2	1315,6	374,4
EESTI KESKMINE	587,1	-20,2	613,1	4,4	641,5	4,6	749,1	16,8

Joonis 2.2. Teavikute kustutamine kogudest 1995-1998

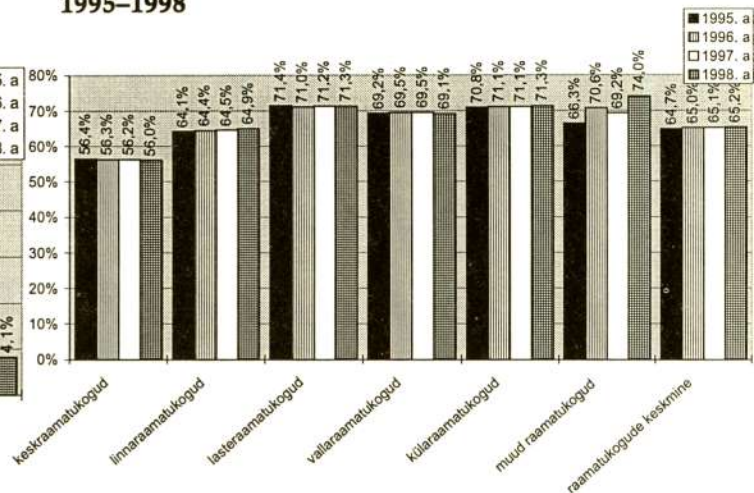

Ka keskmine kustutamine ja kustutatud teavikute osa kogudes on viimasel kolmel aastal suurenenud. Märgatavam on see 1998. aastal (tabel 2.2 ja joonis 2.2). Muudest raamatukogudest keskmiselt kustutatud teavikute arv on erakordselt kõrge kahe raamatukogu likvideerimise tõttu.

Erinevused maakondade ja linnade vahel sama raamatukogutüübi piires on nii teavikute kogudesse juurdetuleku kui ka sealt kustutamise pärast suured. Juurdetulekut mõjutab eelkõige komplekteerimissumma suurus, olulist osa mängib ka aruandeaastal soetatud teavikute hind.

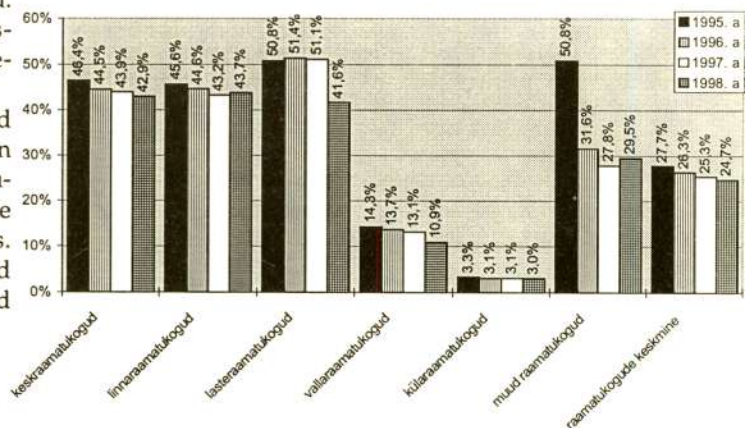
Liigiliselt sisaldavad rahvaraamatukogude kogud valdavalt ilu- ja lastekirjandust. Et teabekirjandust on rahanappusel püütud hankida eelkõige keskraamatukogudesse ja linnaraamatukogudesse, on nende kogudes ilukirjandust mõnevõrra vähem kui teistes. Maakondades ja linnades on erinevused väiksemad küla- ja vallaraamatukogude puhul ning suurimad kesk- ja linnaraamatukogudes.

Joonis 2.3. Ilu- ja lastekirjanduse osa raamatutest 1995-1998

Kogude keeleline koostis sõltub otseselt muukeelse rahvastiku arvust ühes- või teises piirkonnas. Et enamik võõrkeeltes (peamiselt vene keeles) lugevaid inimesi elab linnades, on mõistetavalt suurem võõrkeelse kirjanduse osa kesk-, linna- ja lasteraamatukogudes. Võõrkeelse kirjanduse osa raamatutest on aasta-aastalt vähenenud.

Joonis 2.4. Võõrkeelse kirjanduse osa raamatutest 1995-1998

Teavikute küllalt aktiivne kogudest kustutamine ja laenutuste arvu suurenemine on põhjustanud ka kogude pisut intensiivsema ringluse. 1998. aastal on munitsipaalraamatukogudest ringlus, võrreldes eelneva aastaga, langenud vaid lasteraamatukogudes. Selle põhjuseks on eelkõige Tallinna Pelguranna lasteraamatukogu tüübimuutus.

RAAMATU- KOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS

1999/3

Koostanud ENE SAHKAI

RAAMATUKOGUNDUSE ÜLDKÜSIMUSED

281. **Tartu** Ülikooli Raamatukogu töid X. - Tartu, 1997. - 211 lk. - Rööppealk. ja art. kokkuvõtted ingl. k. RR.

282. **Nordiskt** Forum för bibliotekschefer. Tema : upphovsrätt : NORDINFO-konferens, 9-10 Oktober 1997, Kungliga Biblioteket, Stockholm, Sverige - Helsingfors, 1998. - 85, [11] p. - (NORDINFO-publikation ; 40). RR, TTÜ

*

283. **Carr, J.** Library-publisher relations in the next millennium : a cross-bench perspective // IFLA J. Vol. 24 (1998) no. 5/6, p. 312-315. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

284. **Deschamps, C.** Babel as a blessing? : Strategies for communication within the World Library Community // IFLA J. Vol. 24 (1998) no. 5/6, p. 304-307. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

285. **Ekholm, K.** Kirjako kuollut, entä kirjastonhoitaja? // Kirjamakasiini : Jyväskylän yliopiston kirjaston tiedotuslehti. (1998) nro 2, s.10-11. RR.

286. **Götze, D.** The Publisher/library relationship in the digital environment // IFLA J. Vol. 24 (1998) no. 5/6, p. 308-311. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

287. **Hajdukiewicz, L.** Critical issues facing LIS journals : a publishers' view // IFLA J. Vol. 25 (1999) no. 1, p. 16-18. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

288. **Häkli, E.** Miksi panostaa kansainvälisiin suhteisiin? // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 41 (1999) nro 2, s. 3-5. EAR, RR.

289. **Line, M. B.** Critical issues facing LIS journals : a readers' view // IFLA J. Vol. 25 (1999) no. 1, p. 12-15. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

290. **Lor, P. J.** Critical issues facing LIS journals : an authors' perspective // IFLA J. Vol. 25 (1999) no. 1, p. 19-22. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

291. **Mäkinen, R.** Raamatukogu, eteläisen naapurin kirjastolehti // Signum. Vsk. 32 (1999) nro 2, s. 39-40. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

292. **Nuis, A.** Libraries and the book trade // IFLA J. Vol. 25 (1999) no. 1, p. 38-41. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

293. **Scott, M.** Library-publisher relations in the next millennium : the library perspective // IFLA J. Vol. 24 (1998) no. 5/6, p. 316-319. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

294. **Solberg, S.** Das war 1998 // Dialog mit Bibl. Jg. 11 (1999) H. 1, S. 15-19. RR.

295. **Szántó, P.** Critical issues facing LIS journals from the point view of a Hungarian editor // IFLA J. Vol. 25 (1999) no. 1, p. 23-26. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

TEATMEKIRJANDUS

296. **Воройский, Ф. С.** Систематизированный толковый словарь по информатике : вводный курс по информатике и вычислительной технике в терминах. - Москва, 1998. - 376 с. RR.

RAAMATU JA RAAMATUKOGUNDUSE AJALUGU

297. **Blezzard, J.** Church music in Tudor times : compilation and scribal practices with special reference to a protestant manuscript // The Library. Vol. 20 (1998) no. 4, p. 301-324. TÜ.

298. **Perälä, A.** Bibliofiilien Seuran 40 vuotta // Bibliophilos. Vsk. 57 (1998) nro 4, s.47-49. RR.

299. **Therman, H.** Grimmien veljesten kirjasto : humanismin tukikohta // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 40 (1998) nro 5/6, s. 132-137. EAR, RR, TÜ.

300. **Törnudd, E.** Bibliotheca technica rediviva // Signum. Vsk. 32 (1999) nro 1, s. 2-5. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

301. **Warkentin, G.** The world and the book at Pen-shurst : the second earl of Leicester (1595-1677) and his library // The Library. Vol. 22 (1998) no. 4, p. 325-346. TÜ.

RAAMATUKOGUTÜÜBID

302. **Eesti** Akadeemiline Raamatukogu. Aastaraamat 1997. - Tallinn, 1998. - 208 lk. - Artiklite kokkuvõtted ingl. k. RR.

303. **Eesti** kooliraamatukogud 1997/1998. - Tallinn, 1999. - 281 lk. RR.

304. **Eesti** Patendiraamatukogu = Estonian Patent Library. - S.l., s.a. - 16 lk. RR.

305. **Eesti** Rahvusraamatukogu. Tegevusaruanne 1998. Tegevuskava 1999. - [Tallinn], 1999. - 41 lk.

306. **Tal** vid aterinvigningen an Kungl. biblioteket den 2 Juni 1997. - Stockholm, 1998. - 26 p. - (Acta Bibliothecae regiae Stockholmiensis ; 59). TÜ.

*

307. **Annual** review : highlights of the National Library's activities in 1998 // National Libr. News. Vol. 30 (1998) no. 12, p. 3-10. RR.

308. **Gömpel, R.** British Library // Dialog mit Bibl. Jg. 11 (1999) H. 1, S. 31-43. RR.

309. **Hormia-Poutanen, K.** Kirjasto työpöydällä : Kansallinen elektroninen kirjasto FinELib // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 41 (1999) nro 2, s. 15-16. EAR, RR, TÜ.

310. **Ijäs, E.** Mitä ovat ammatikorkeakoulut ja niiden kirjastot? // Kirjamakasiini : Jyväskylän yliopiston kirjaston tiedotuslehti. (1998) nro 2, s.12-16. RR.

311. **Umlauf, K.** Anspruch und Wirklichkeit öffentlicher Bibliotheken : Zur Verbreitung von medialen Angeboten für Alltagsmanagement und bürgerschaftliches Engagement // Bibliothek : Forschung und Praxis. Jg. 22 (1998) H. 3, S. 291-300. TÜ.

RAAMATUKOGUHOIDJA. HARIDUS JA TÄIENDUSKOOLITUS

312. **Christensen, J.** Skills development in Danish libraries : a major skills development project - supported by EU's social programmes: Adapt and Attak // Scand. Publ. Libr. Quart. Vol. 32 (1999) no. 1, 16-18. ERÜ, RR.

313. **Hinchcliffe, L. J.** From black-and-white TV rich interactive learning environments : the 14th Annual Conference on Distance Teaching and Learning // Coll. and Res. Libr. News. Vol. 59 (1998) no. 9, p. 683-685. TTÜ.

314. **Holste-Flinspach, K.** Fachangestellte für Medien- und Informationsdienste // Bibliothek : Forschung und Praxis. Jg. 22 (1998) H. 3, S. 313-324. TÜ.

315. **Sullivan, M.** Leadership through the leans of learning : a look at the role of the librarian for the new century // Coll. and Res. Libr. News. Vol. 59 (1998) no. 9, p. 673-674. TTÜ.

316. **Weber, J.** Forschungsbibliothekarin : Thesen zu einem neuen Berufsbild // Bibliothek : Forschung und Praxis. Jg. 22 (1998) H. 3, S. 309-313. TÜ.

RAAMATUKOGU TÖÖKORRALDUS

317. **Levy, P., Foster, A.** Communicating effectively in the networked organisation : using electronic mail in academic libraries // J. of Documentation. Vol. 54 (1998) no. 5, p. 566-583. TTÜ.

318. **Markussen, S.** Sunday-opening for libraries : a research project at three Norwegian public libraries // Scand. Publ. Libr. Quart. Vol. 32 (1999) no. 1, 19-23. ERÜ, RR.

319. **Thomas, S.** Der Einfluss von Technologie auf Bibliotheken und strategische Planung in den USA // Bibliothek : Forschung und Praxis. Jg. 22 (1998) H. 3, S. 337-340. TÜ.

STANDARDISEERIMINE

320. **Ojonen, S.** Verkkojulkaisut ja ISSN // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 40 (1998) nro 5/6, s. 127-131. EAR, RR, TÜ.

321. **Salonharju, I.** Standardeja tarvitaan : ISO informaatioalalla // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 41 (1999) nro 2, s. 13-14. EAR, RR, TÜ.

322. **Tuominen, K.** Resource Description Framework - verkkometadatan uusi kielioppi // Signum. Vsk. 32 (1999) nro 2, s. 22-26. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

323. **Vries, H. J. de.** The classification of standards // Knowledge Organization. Vol. 25 (1998) no. 3, p. 79-89. TÜ.

KOMPLEKTEERIMINE

324. **The Acquisitions Librarian.** no. 21, 1999. Periodical acquisition and the Internet. - New York, 1999. - p. 1-145. RR.

*

325. **Clark, K. A.** Implementation of ISI's Electronic Library Project at Purdue University : criteria for selection and publisher pricing schemes // The Serials Librarian. Vol. 35 (1999) no. 4, p. 29-44. RR.

326. **Neville, R., Williams, J. III, Hunt, C. C.** Faculty-library teamwork in book ordering // Coll. and Res. Libr. Vol. 59 (1998) no. 6, p. 524-533. TTÜ.

327. **Törnudd, E.** Eläköön koordinoitu kokoelmapolitiikka // Signum. Vsk. 32 (1999) nro 2, s.36. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

328. **Tukiainen, S., Vattulainen, P.** Eläköön edes kokoelmayteistyö // Signum. Vsk. 32 (1999) nro 2, s. 37-38. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

KIRJELDAMINE

329. **Clavis memoriae** : ett seminarium om datoriserad katalogisering av handskriftsmaterial. Svenska Institutet i Rom = Clavis memoriae : a seminar on computerized cataloguing of manuscript material. Swedish Institute of Classical Studies Rome, April 22-26, 1996. - Stockholm, 1997. - 129 p. - (Rapport ; 23). TÜ.

*

330. **Ivany, J.** BTJ and OCLC work together to restore catalog of rare materials in Swedish library // OCLC Newsletter. (1998) no. 236, 26-28. RR, TÜ.

331. **Shafer, K.** Mantis project provides a toolkit for cataloging // OCLC Newsletter. (1998) no. 236, 21-23. RR, TÜ.

LIIGITAMINE

332. **Iivonen, M., Kivimäki, K.** Common entities and missing properties : similarities and differences in the indexing of concepts // Knowledge Organization. Vol. 25 (1998) no. 3, p. 90-102. TÜ.

333. **Marsh, E.** Improving communication and classification in the next century // OCLC Newsletter. (1999) no. 237, 29-31. RR, TÜ.

334. **Trofimova, N.** Vorbereitung der Indizes zu den vorrevolutionären Periodika anhand der Zeitung "St. Petersburgische Vedomosti" // Z. für Bibl-wes. und Bibliogr. Jg. 46 (1999) H. 1, S. 42-50. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

KATALOOGID

335. **Citti, A.** The European Union CASA (Co-operative Archive of Serials and Articles) Project // The Serials Librarian. Vol. 35 (1999) no. 4, p. 105-110. RR.

336. **Dedrick, A. J.** The Colorado Union Catalog Project : expanding the Ohio-LINK and ORBIS concepts // Coll. and Res. Libr. News. Vol. 59 (1998) no. 9, p. 754-756. TTÜ.

337. **Hoffmann, H. H.** Evaluation of three record types for component works in analytic online catalogs // Libr. Resour. and Techn. Serv. Vol. 42 (1998) no. 4, p. 292-303. TÜ.

338. **Sten, L.** Asiasanoituksesta Helka-kirjastoissa : täsmennyksiä ARTOn ja AUVOn osalta // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 41 (1999) nro 1, s. 16-17. EAR, RR, TÜ.

339. **Tao Su, J.** Keeping serial bibliographic records up-to-date in local online catalogs : a study on record change and database maintenance // The Serials Librarian. Vol. 35 (1999) no. 4, p. 17-28. RR.

KOGUD

340. **Формирование и использование библиотечных фондов** : Сборник научных трудов. - Москва, 1996. - 66 с. RR.

*

341. **Bensman, S. J., Wilder, S. J.** Scientific and technical serials holdings optimization in an inefficient market : a LSU serials redesign project exercise // Libr. Resour. and Techn. Serv. Vol. 42 (1998) no. 3, p. 147-242. TÜ.

342. **Bohrmann, H.** Zeitungssammlung und -benutzung unter besonderer Berücksichtigung des Instituts für Zeitungsforschung // Z. für Bibl-wes. und Bibliogr. Jg. 46 (1999) H. 1, S. 21-27. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

343. **Dempsey, L.** From files to landscapes : network information management at UKOLN [the UK Office for Library and Information Networking] // J. of Documentation. Vol. 55 (1999) no. 1, p. 1-5. TTÜ.

344. **Havu, S.** Monrepos'n kirjaston aarteet luetteloidan // Bibliophilos. Vsk.58 (1999) nro 1, s. 11-14. RR.

345. **Nikolajev, N.** Die Zeitungsabteilung der Russischen Nationalbibliothek : Pflichtexemplare, Kataloge, Inhaltserschliessung, Mikroverfilmung // Z. für Bibl-wes. und Bibliogr. Jg. 46 (1999) H. 1, S. 35-41. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

346. **Pankratz, M.** Zeitungsnachweise in der Bundesrepublik Deutschland // Z. für Bibl-wes. und Bibliogr. Jg. 46 (1999) H. 1, S. 12-20. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

347. **Perendi, A.** Baltian tapahtumien seuranta kirjartaiteiden keskellä // Kirjamakasiini : Jyväskylän yliopiston kirjaston tiedotuslehti. (1998) nro 2, s.21-24. RR.

348. **Salminen, E.** Sanomalehdistö historian lähteenä ja kuvaajana // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 41 (1999) nro 1, s. 6-9. EAR, RR, TÛ.

349. **Suomela, J.** Lehdistöseminaari // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 41 (1999) nro 1, s. 3-5. EAR, RR, TÛ.

350. **Zvereva, T.** Der heutige aktuelle Zustand und die Entwicklungsperspektiven des Zeitungs-bestandes der Bibliothek der Akademie der Wissen-schaften // Z. für Bibl-wes. und Bibliogr. Jg. 46 (1999) H. 1, S. 28-34. EAR, RR, TTÛ, TÛ.

KOGUDE HOID

351. **Bremer-Laamanen, M.** Sanomalehdistön säilyttämisen uudet tekniset mahdollisuudet // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 41 (1999) nro 1, s. 10-15. EAR, RR, TÛ.

352. **Pankratz, M.** Das Mikrofilmarchiv der deutschsprachigen Presse e.V. : Geschichte, Ziele, Aufgaben // Z. für Bibl-wes. und Bibliogr. Jg. 46 (1999) H. 1, S. 3-11. EAR, RR, TTÛ, TÛ.

353. **Reformatting** serial publications of Russian/Soviet and East European learned societies : the University of Michigan Library's CIC3 Microfilming Project // The Serials Librarian. Vol. 35 (1999) no. 4, p. 45-61. RR.

LUGEJATEENINDUS

354. **Library Trends.** Vol. 47, N 1. Service to remote users. - Champaign, IL, 1998. - P. 1-184. RR.

*

355. **Boeckh, D., Schoppmann, H.** Erweiterung des Heidelberger Electronic Document delivery (HEDD) geglückt : Erfolgreicher Einstieg in Mannheim // Bibliotheksdienst. Jg. 33 H. 3, S. 447-454. RR, TTÛ.

356. **Dawson, A.** Inferring user behaviour from journal access figures // The Serials Librarian. Vol. 35 (1999) no. 3, p. 31-41. RR.

357. **Juntunen, A., Saarti, J.** Kirjasto opiskelijan tukena ja vastuksena : eläytymismenetelmä yliopiston kirjaston-käytön tutkimisessa // Signum. Vsk. 32 (1999) nro 1, s. 6-10. EAR, RR, TTÛ, TÛ.

358. **Pietilä, A. M.** Humanistista tietopalvelua // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 40 (1998) nro 5/6, s. 123-126. EAR, RR, TÛ.

359. **Ryan-Zeugner, K., Lehman, M. W.** Union listing and the interlibrary loan connection // Libr. Resour. and Techn. Serv. Vol. 42 (1998) no. 4, p. 313-317. TÛ.

360. **Sapon-White, R. E., Hansbrough, M.** The impact of subject heading assignment on circulation of dissertations at Virginia Tech // Libr. Resour. and Techn. Serv. Vol. 42 (1998) no. 4, p. 282-291. TÛ.

361. The **University** of Iowa Libraries' undergraduate user needs assessment // Coll. and Res. Libr. Vol. 59 (1998) no. 6, p. 572-584. TTÛ.

362. **White, G. W., Crawford, G. A.** Cost-benefit analysis of electronic information : a case study // Coll. and Res. Libr. Vol. 59 (1998) no. 6, p. 503-510. TTÛ.

BIBLIOGRAAFIA JA INFOTÖÖ

363. **Information sources** in architecture and construction. - London [etc.], 1996. - XIX, 489 p. - (Guides to information sources). TTÛ.

*

364. **Ball, R., Küsters-Schah, U.** Bibliographieren und bibliographische Instrumente im Spannungsfeld traditioneller und neuer Medien // Bibliothek : Forschung und Praxis. Jg. 22 (1998) H. 3, S. 324-331. TÛ.

365. **Bao, X. M.** Challenges and opportunities : a report of the 1998 library survey of Internet users at Seton Hall University // Coll. and Res. Libr. Vol. 59 (1998) no. 6, p. 535-543. TTÛ.

366. **Barry, C. L.** Document representations and clues to document relevance // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. Vol. 49 (1998) no. 14, p. 1293-1303. TTÛ.

367. **Chapman, A.** Availability of bibliographic records for the UK imprint // J. of Documentation. Vol. 55 (1999) no. 1, p. 6-15. TTÛ.

368. **Khan, K., Locatis, C.** Searching through cyberspace : the effects of link cues and correspondence on information retrieval from hypertext on the World Wide Web // J. of Amer. Soc. for Inform. Sci. Vol. 49 (1998) no. 14, p.1248-1253. TTÛ.

369. **Pikowsky, R. A.** A bibliographic essay on law-related Internet sites // The Serials Librarian. Vol. 35 (1999) no. 3, p. 77-96. RR.

INFORMAATIKA. INFOTEADUS

370. **Haywood, T.** Info-rich - info-poor : access and exchange in the global information society. - London [etc.], 1997. - XIV, 274 p. TTÛ.

371. **Kärki, R., Kortelainen, T.** Introduktion till bibliometri. - Helsingfors, 1998. - 111 p. - (NORDINFO publikation ; 41). RR, TTÛ.

*

372. **Ångman, M.** Information culture and stress from a leadership perspective // Swedish Library Research = Svensk Biblioteksforskning. (1998) no. 3-4, p. 33-52. RR.

373. **Bauchspies, R. W. Jr.** Considering information culture : examining individual, organizational and societal forms // Swedish Library Research = Svensk Biblioteksforskning. (1998) no. 3-4, p. 5-32. RR.

374. **Chen, S. Y., Ford, N. J.** Modelling user navigation behaviours in a hypermedia-based learning system : an individual differences approach // Knowledge Organization. Vol. 25 (1998) no. 3, p. 68-78. TÛ.

375. **Höglund, L.** A case study of information culture and organizational climates // Swedish Library Research = Svensk Biblioteksforskning. (1998) no. 3-4, p. 73-86. RR.

376. **Hjørland, B.** Theory and metatheory of information science : a new interpretation // J. of Documentation. Vol. 54 (1998) no. 5, p. 606-621. TTÛ.

377. **Houtari, M. L.** Human resource management and information management as a basis for managing knowledge : a synthesis of three case studies // Swedish Library Research = Svensk Biblioteksforskning. (1998) no. 3-4, p. 53-72. RR.

378. **Sen, B. K., Pandalai, T., Karanjai, A.** Ranking of scientists - a new approach // J. of Documentation. Vol. 54 (1998) no. 5, p. 622-628. TTÛ.

379. **Wormell, I.** Infometric analysis on the international impact of scientific journals : how "international" are the international journals? // J. of Documentation. Vol. 54 (1998) no. 5, p. 584-605. TTÛ.

AUTOMATISEERIMINE JA INFOTEHNOLOOGIA

380. **Brisson, R., Carter, R. C.** Cataloging & Classification Quartely : a Web site for a professional journal in librarianship // The Serials Librarian. Vol. 35 (1999) no. 3, p. 97-116. RR.

381. **Day, M., Heery, R., Powell, A.** National bibliographic records in the digital information environment : metadata, links and standards // J. of Documentation. Vol. 55 (1999) no. 1, p. 16-32. TTÜ.

382. **Kankaanpää, R.** Yhteistyöllä intranetista tietämishallintaan // Tietopalvelu. Vsk. 14 (1999) nro 2, s. 12-14. ERÜ, RR.

383. **Kelly, B.** The evolution of Web protocols // J. of Documentation. Vol. 55 (1999) no. 1, p. 71-81. TTÜ.

384. **Kelly, B.** How is my Web community developing? : Monitoring trends in Web service provision // J. of Documentation. Vol. 55 (1999) no. 1, p. 82-95. TTÜ.

385. **McClean, C.** Digitization of full-text documents before publishing on the Internet : A case study reviewing the latest optical character recognition technologies // Library Software Review. Vol. 17 (1998) no. 3, p. 165-170. TÜ.

386. **Milne, R.** New media and IT developments : managing the change // Bibliothek : Forschung und Praxis. Jg. 22 (1998) H. 3, S. 341-345. TÜ.

387. **Olsbo, P.** Korkeakoulupedagogiikan seurava askel : räätlöityjä oppimateriaaleja digitaalisesti? // Kirjamakasiini : Jyväskylän yliopiston kirjaston tiedotuslehti. (1998) nro 2, s.5-9. RR.

388. **Orr, G.** Building a library Web server on a budget // Library Software Review. Vol. 17 (1998) no. 3, p. 171-176. TÜ.

389. **Rutz, R.** SSG-Programm, Virtuelle Fachbibliotheken und das Förderkonzept der DFG // Bibliothek : Forschung und Praxis. Jg. 22 (1998) H. 3, S. 303-308. TÜ.

390. **Savolainen, R.** Internet suomalaisen silmin : kansalaisten näkökulmia tietoverkkoihin // Tietopalvelu. Vsk. 14 (1999) nro 2, s. 8-10. ERÜ, RR.

391. **Turner, T. P., Brackbill, L.** Rising to the top : evaluating the use of the HTML META tag to improve retrieval of World Wide Web documents through Internet search engines // Libr. Resour. and Techn. Serv. Vol. 42 (1998) no. 4, p. 258-271. TÜ.

RAAMATUKOGUNDUSLIKUD ORGANISATSIOONID

392. **Libraries and society : proceedings of the II Nordic-Baltic Meeting of Librarians held in Briónonas, Lithuania, May 15-17, 1997. - Vilnius, 1997. - 91, [1] p.** RR, TTÜ.

*

393. **ACRL explorers values in Washington, D.C. : highlights of ACRL programs at the ALA Annual Conference, Part 2 // Coll. and Res. Libr. News.** Vol. 59 (1998) no. 9, p. 676-681, 685. TTÜ.

394. **Bremer-Laamanen, M., Murtomaa, E.** Maailmanlaajuista yhteistyötä IFLAssa // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 41 (1999) nro 2, s. 10-11. EAR, RR.

395. **Hildén, K.** NORDINFO - pohjoismainen lisäarvo // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 41 (1999) nro 2, s. 7-9. EAR, RR.

396. **Kautto, V.** Ollako ja miten // Signum. Vsk. 32 (1999) nro 1, s. 12-14. EAR, RR, TTÜ, TÜ

397. **News section // IFLA J.** Vol. 25 (1999) no. 1, p. 47-69. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

398. **News sections // IFLA J.** Vol. 24 (1998) no. 5/6, p. 331-365. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

ÜRITUSED

399. **Schweitzer, R.** 4. Symposium der Arbeitsgemeinschaft Bibliotheca Baltica in Stockholm : Fachkonferenz // Bibliotheksdienst. Jg. 33 H. 3, S. 440-447. RR, TTÜ.

RAAMATUKOGUDESSE SAABUNUD JOOKSVA AASTA AJAKIRJAD seisuga 15. mai 1999. a.

The Acquisitions Librarian. – USA. – RR.

ASLIB Proceedings. – Inglismaa. – TTÜ.

Bibliophilos. – Soome. – RR.

Bibliotek i tidsrifter. – Rootsi. – RR.

Biblioteksbladet (BBL). – Rootsi. – RR.

Bibliotheksdienst. – Saksamaa. – RR, TTÜ.

Biblis. – Rootsi. – RR.

The Cape Librarian. – LAV. – RR.

College & Research Libraries. – USA. – TTÜ.

College & Research Libraries News. – USA. – TTÜ.

Current Awareness Abstracts of Library and Information Management Literature. – Inglismaa. – TTÜ.

Čtenar. – Tšehhi. – RR.

Dialog mit Bibliotheken. – Saksamaa. – RR.

Helsingin Yliopiston kirjaston tiedotuslehti. – Soome. – EAR, RR, TÜ.

IASP Newsletter. – Taani. – RR.

IBBY Newsletter. – Šveits. – RR.

IFLA Journal. – Saksamaa. – EAR, ERÜ, RR, TÜ.

Information Europe : EBLIDA Magazine. – Holland. – RR.

Journal of Academic Librarianship. – USA. – RR, TTÜ.

Journal of the American Society for Information Science. – USA. – TTÜ.

Journal of Documentation. – Inglismaa. – TTÜ.

Journal of Interlibrary Loan, Document Delivery & Information Supply. – USA. – TTÜ.

Journal of Librarianship and Information Science. – Inglismaa. – RR, TTÜ.

Kirjastolehti. – Soome. – EAR, ERÜ, RR, TTÜ, TÜ.

LIBER Quarterly. – Saksamaa. – RR, TÜ.

The Library : the Transactions of the Bibliographical Society. – Inglismaa. – RR, TÜ.

Library & Information Science Abstracts (LISA). – Inglismaa. – RR.

Library Collections, Acquisitions & Technical Services (varem: Library Acquisitions: Practice and Theory). – USA. – EAR, RR, TÜ.

Library of Congress : Information Bulletin. – USA. – EAR, RR, TÜ.

The Library Quarterly. – USA. – EAR.

Libri. – Taani. – TÜ.

Library Review. – Inglismaa. – TTÜ.

Managing Information. – Inglismaa. – TTÜ.

Mitteilungen ABDOS. – Saksamaa. – RR, TÜ.

National Library News. – Kanada. – RR.

OCLC Newsletter. – USA. – RR, TÜ.

Onnimanni. – Soome. – RR.

Publisher's Weekly. – USA. – TÜ.

Restaurator : International Journal for the Preservation of Library and Archival Material. – Taani. – EAR, TÜ.

Scandinavian Public Library Quarterly. – Norra. – ERÜ, RR.

Select : the Newsletter of the National Bibliography Service. – Inglismaa. – RR.

The Serials Librarian. – USA. – RR.

Signum. – Soome. – EAR, RR, TTÜ, TÜ.

Tarp Knygu. – Leedu. – RR.

Tietopalvelu. – Soome. – ERÜ, RR.

Tudományos és Műszaki Tájékoztatás. – Ungari. – EAR.

Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie. – Saksamaa. – EAR, RR, TTÜ, TÜ.

Библиотека. – Venemaa. – RR, TÜ.

Книжное дело. – Venemaa. – TÜ.

Научные и технические библиотеки. – Venemaa. – RR, TTÜ, TÜ.

1998. aasta ajakirjadest on lisaks eelmise aasta loetelule saabunud järgmised nimetused:

Hungarian Library and Information Science Abstracts. – Ungari. – RR.

Library Trends. – USA. – RR.

Библиография. – Venemaa. – RR.

Tabel 3.1. Keskmise lugejate arv 1995–1998

Lugejad	1995	kasv (%)	1996	kasv (%)	1997	kasv (%)	1998	kasv (%)
Keskrk-d	6 767,8	6,2	7 297,8	7,8	7 757,0	6,3	8 248,6	6,3
Linnark-d	1 166,5	8,0	1 275,7	9,4	1 349,2	5,8	1 507,6	11,7
Lasterk-d	1 163,4	12,5	1 350,7	16,1	1 449,8	7,3	1 304,7	-10,0
Vallark-d	535,0	8,3	563,3	5,3	606,3	7,6	682,1	12,5
Külark-d	252,5	5,3	264,1	4,6	271,8	2,9	272,9	0,4
Muud rk-d	230,8	-62,2	426,4	84,7	445,5	4,5	475,0	6,6
EESTI								
KESKMINE.	592,8	3,8	643,6	8,6	676,3	5,1	715,3	5,8

Tabel 3.2. Keskmise laenutuste arv 1995–1998

Laenutused	1995	kasv (%)	1996	kasv (%)	1997	kasv (%)	1998	kasv (%)
Keskrk-d	239 697,8	6,1	260 909,7	8,8	278 479,9	6,7	295 358,5	6,1
Linnark-d	44 385,7	13,1	50 067,7	12,8	53 419,0	6,7	56 803,1	6,3
Lasterk-d	25 805,5	5,9	33 368,7	29,3	37 202,9	11,5	36 530,9	-1,8
Vallark-d	17 213,7	13,7	19 941,2	15,8	20 448,1	2,5	23 446,7	14,7
Külark-d	8 002,8	20,9	8 823,2	10,3	9 465,3	7,3	9 690,5	2,4
Muud rk-d	5 346,1	-65,3	12 345,6	30,9	11 775,2	-4,6	15 361,7	30,5
EESTI								
KESKMINE	20 163,8	9,9	22 663,3	12,4	24 168,1	6,6	25 629,0	6,0

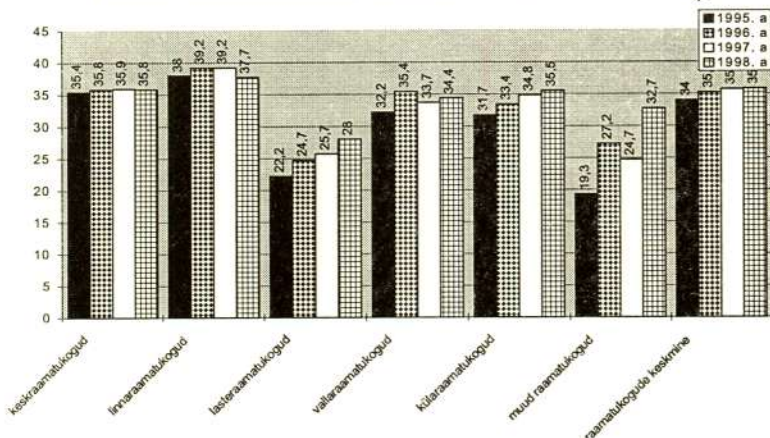
Tabel 3.3. Keskmise külastuste arv 1995–1998

Külastused	1995	kasv (%)	1996	kasv (%)	1997	kasv (%)	1998	kasv (%)
Keskrk-d	76 613,7	13,9	88 246,0	15,2	97 039,4	10,4	107 992,8	11,3
Linnark-d	13 879,2	20,4	15 960,4	15,0	17 814,2	11,6	19 428,5	9,1
Lasterk-d	12 274,4	19,5	15 393,7	25,4	17 143,5	11,4	16 065,3	-6,3
Vallark-d	6 142,8	18,1	6 924,6	12,7	7 239,3	4,5	8 432,2	16,5
Külark-d	2 688,3	17,6	2 971,1	10,5	3 244,1	9,2	3 385,8	4,4
Muud rk-d	2 665,5	-32,7	2 750,0	3,2	3 544,0	28,9	5 176,0	46,0
EESTI								
KESKMINE	6 642,2	15,7	7 565,9	13,9	8 343,1	10,3	9 118,5	9,3

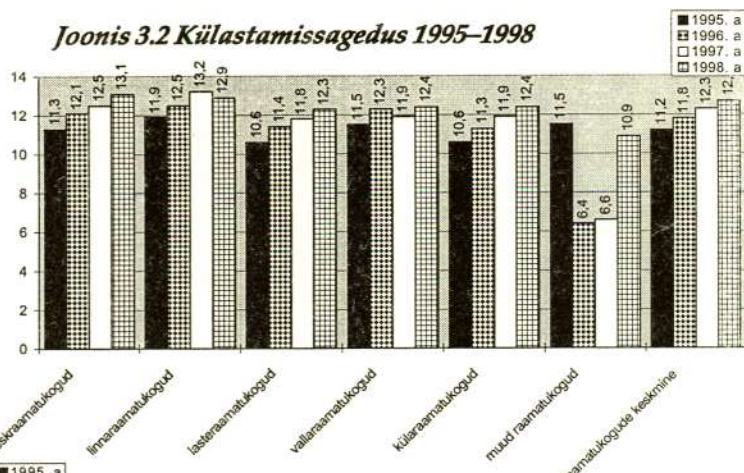
Lugejateenindus on aasta-aastalt intensiivistunud (tabelid 3.1–3.3). 1992. aastast alates on kasvanud laenutuste ja külastuste arv, lugejate arv hakkas suurenema 1994. aastast.

1998. aastal vähenes keskmine lugejate, laenutuste ja külastuste arv lasteraamatukogudes, mis oli tingitud ühe Eesti suurima lasteraamatukogu, Tallinna Pelguranna Lasteraamatukogu muutumisest linnaraamatukoguks. Laenutuste ja külastuste arv on suurenenud lugejate arvust mõnevõrra kiiremini, mistõttu on kasvanud ka laenamissagedus (joonised 3.1 ja 3.2).

Joonis 3.1 Laenamissagedus 1995–1998

Joonis 3.2 Külastamissagedus 1995–1998

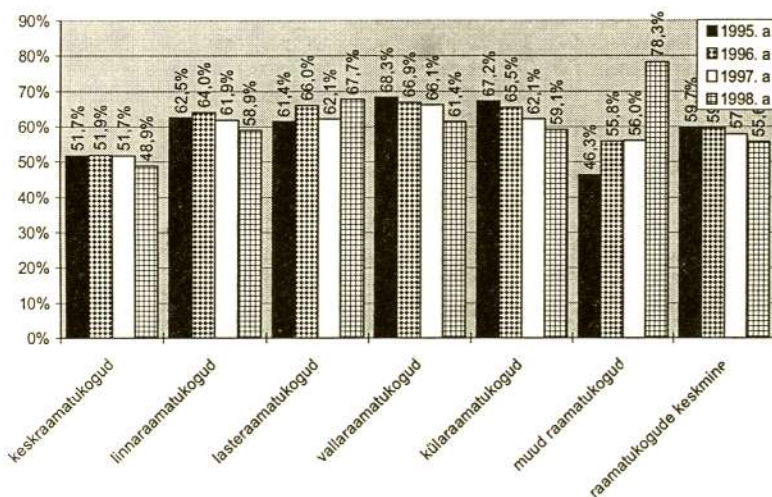
Keskmine laenamissagedus raamatukogutiübiti palju ei erine, vaid lasteraamatukogudes ja muudes raamatukogudes on laenamissagedus keskmisest madalam. Kui muude raamatukogude puhul on see põhjendatav kogude juhusliku komplekteerimisega, siis lasteraamatukogude puhul laste teeninduse eripäraga, aga ka keskmisest kesisema finantseerimisega.

Suuri erinevusi on kõigi statistiliste suhtarvude osas tüübi piires eri maakondade ja linnade vahel. Keskraamatukogudest on viimastel aastatel oinud kõrgeim laenamis- ja külastamissagedus Võrumaa Keskraamatukogus (1998. a. 48,1), Kohtla-Järve Keskraamatukogus (1998. a. 47,5), Tartu Maakonna- ja Tartu Linna Keskraamatukogus. Madalaim laenamissagedus on Saare Maakonna Keskraamatukogus (1998. a. 24,6). Tartu linnaraamatukogudes on laenamissagedus kaks korda kõrgem kui Sillamäe Linnaraamatukogus, Põlvamaa vallaraamatukogudest laenab lugeja keskmiselt kaks korda rohkem teavikuid kui Ida-Virumaa vallaraamatukogudest. Kõige väiksemad on erinevused maakondades külaraamatukogude puhul.

Suuresti erineb maakonniti ja linnati sama tüüpi raamatukogudes ka külastamissagedus.

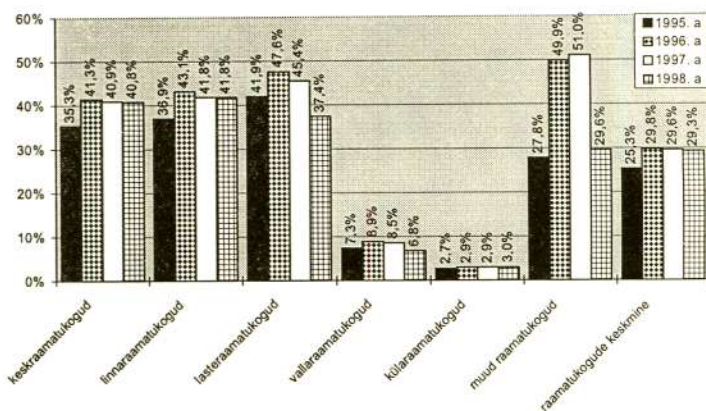
Maakondade ja linnade rahvaraamatukogude lugejateenindust, kogusid ja finantseerimist peegeldavate statistikaarvude kõrvutamisel ilmneb selgelt, et laenamissageduse suur kõikumine maakonniti ja linnati sama raamatukogutüübi piires sõltub eelkõige sellest, kuidas on raamatukogus peetud laenutuste arvestust. Et laenutuste arvestamine sõltub sellest, kas see toimub raamatukoguhoidja vahendusel või tema vahendusega, ei ole lugejateenindusstatistika praegu maakonniti ja linnati võrreldav.

Joonis 3.3. Ilu- ja lastekirjanduse laenutuste osa laenutuste arvus 1995–1998

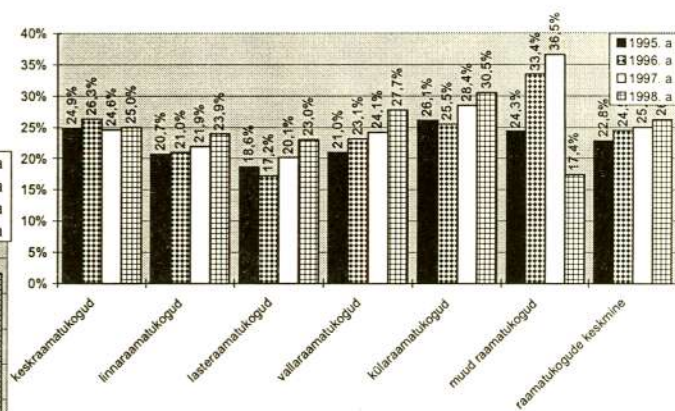
Ilu- ja lastekirjanduse laenutuste osa laenutuste arvus on aastate lõikes vähenenud (joonis 3.3). Ilu- ja lastekirjanduse osa raamatutest pole muutunud (joonis 2.3), kuid ilukirjanduse osa juurde hangitud raamatutest on viimase nelja aasta jooksul vähenenud 10,3%. See näitab uudiskirjanduse kõrval ka teabekirjanduse suuremat ringlust ning annab tunnistust, et ajaviitekirjanduse laenajate kõrval pöördub üha enam inimesi raamatukokku teabe hankimiseks.

Joonis 3.4. Võõrkeelse kirjanduse laenutuste osa laenutuste arvus 1995–1998

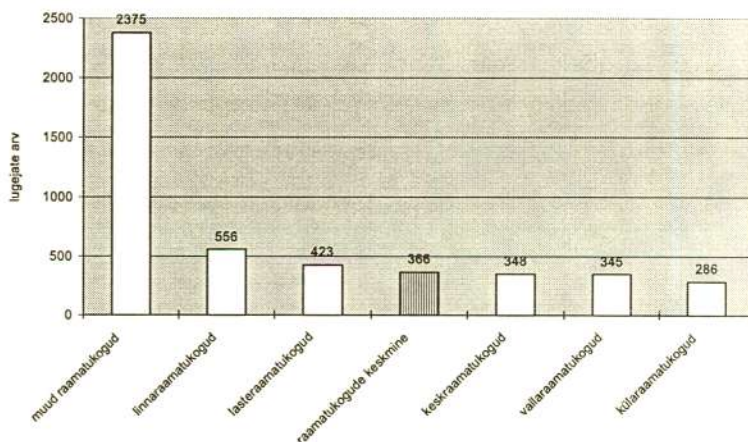
Võõrkeelse kirjanduse laenutuste osa on vähehaaval vähenenud, sest reeglina ei suuda rahvaraamatukogud seda piisavalt komplekteerida. Mõistagi on eelkõige seda väiksemat osa laenamine eelkõige seda lugevate inimeste hulgast teeninduspiirkonnas.

Joonis 3.5. Perioodikalaenutuste osa laenutuste arvus 1995–1998

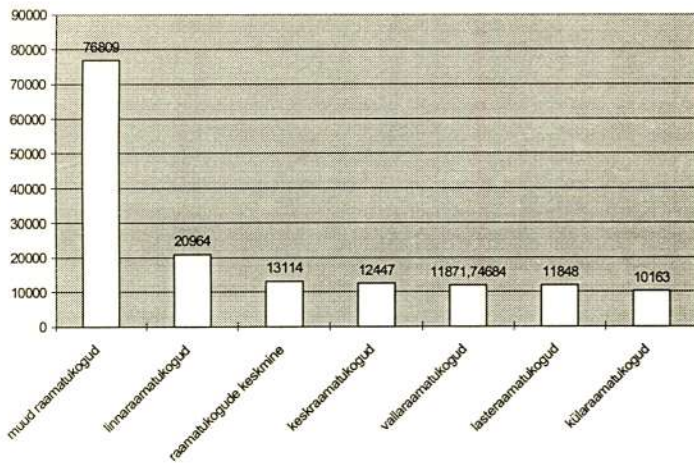

Perioodikalaenutuste osa laenutuste arvus nagu ka perioodika osa kogudes on kõigi tüüpide puhul (välja arvatud keskraamatukogud) suurenenud.

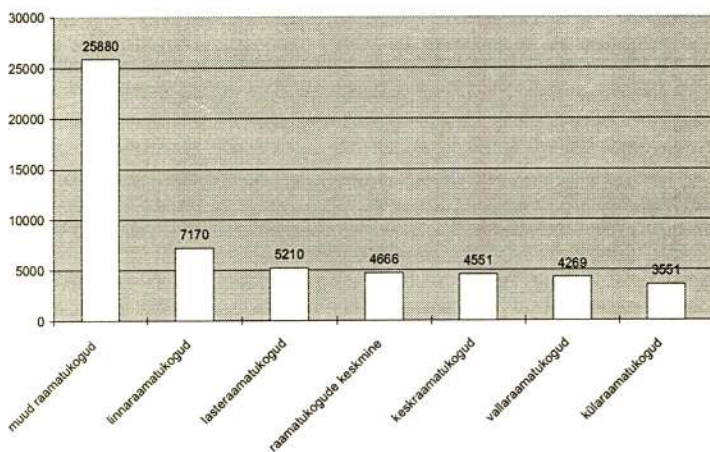
Joonis 3.6. Keskmine lugejate arv täiskoormusega töötava raamatukoguhoidja kohta 1998. a.

Joonis 3.7. Keskmise laenutuste arv täiskoormusega töötava raamatukoguhoidja kohta 1998. a.

Joonis 3.8. Keskmise külastuste arv täiskoormusega töötava raamatukoguhoidja kohta 1998. a.

Joonistel 3.6.–3.8. on toodud lugejate, laenutuste ja külastuste arv rakendatud raamatukoguhoidja koosseisüksuse kohta. Ilmneb, et linnaraamatukogudes on raamatukoguhoidja töökoormus suurim. Lasteraamatukogudes on lugejate ja külastuste arv täiskoormusega töötava raamatukoguhoidja kohta keskmisest kõrgem, laenutuste arv väiksem. Koormusnäitajate võrdlemisel tuleb arvestada sellega, et raamatukoguhoidjatena arvestatakse statistikas ka raamatukogude juhtivtöötajaid, köitjaid, raamatupidajaid, infotehnoloogia spetsialiste jt. Keskraamatukogude puhul peab silmas pidama, et raamatukogu tegeleb ka maakonna/linna raamatukoguteeninduse koordineerimisega.

STATISTILINE ANALÜÜS AEGRIDADE MEETODIL

SILVI ROOMETS

TPÜ dotsent

Üha enam räägitakse raamatukogude töö tulemuslikkusest ja selle hindamise kriteeriumidest. Töö sisulist analüüsi täiendavad arvulised näitajad, mida kogutakse igal aastal ja avaldatakse statistikaväljannetes. Pika aja jooksul kogutud statistilisi andmeid saab raamatukogu kasutada oma tegevuse analüüsimisel, pealegi on paljudes raamatukogudes ju olemas personaalarvutid. Huvitava ja ülevaatliku pildi võib saada vaid mõnetunnise töö tulemusena. Andmete kogumist, korrastamist ja analüüsimist käsitletakse statistika algkursuses, mis on TPÜ infoteaduste osakonna õppekavas.

Nähtusi (objekte, protsesse, lugejaid jm.) iseloomustavad tunnused (kvalitatiivsed või kvantitatiivsed) koondatakse statistilistesse ridadesse ja nende iseloomustamiseks kasutatakse mitmesuguseid karakteristikuid.

Peatumata lähemalt statistilise analüüsi üldteoorial, mille kohta on küllaldaselt kirjandust (ilmumas on ka TPÜ infoteaduste osakonna üliõpilastele mõeldud statistika algkursuse alane õppematerjal), tahaksin peatuda statistiliste ridade ühel eriliigil – aegridadel. Ja anda ülevaade aegridadega seonduvast ning selle meetodi võimalikust kasutamisest raamatukogunduses.

Ühiskonna- ja majandusnähtused eksisteerivad ajas, nende nähtuste uurimine eeldab nende kohta andmete hankimist ja koondamist nn. dünaamika- ehk aegridadesse. Nähtuste arengutendentside ja seaduspärasuste uurimine taandub aegridade uurimisele. Majandusteaduses rakendatav aegridade analüüsi meetodika on kasutatav ka raamatukogude tegevuse statistilisel analüüsimisel.

Aegreaks nimetatakse arvude kronoloogiliselt korras- tatud rida, mis koosneb ajamomentide või perioodide loetelust ja neile vastavatest tunnuse väärtustest. Need väärtused võivad olla väljendatud kas absoluut- arvude, keskmiste või suhtarvudena.

Aegreas tunnuse väärtused on toodud kas teatud ajamomendil või -perioodil, millele vastavalt nimeta- takse ridu kas – moment- või perioodridadeks. Momentrea iga element on seotud kindla ajamomen- digi, näiteks sularaha hulk kassas 1. kuupäeval, luge- jate arv 1. jaanuari seisuga; perioodrea iga element on seotud ajavahemikuga (perioodiga). Näiteks, mitu uut

lugejat registreeriti kuu jooksul, kui palju teavikuid komplekteeriti aasta jooksul, mitu raamatukogu külastust ja laenutust registreeriti päevas jne.

Perioodreas võivad andmed olla esitatud erineva ajavahemiku kohta, neid ajavahemikke nimetatakse intervallideks ja nendeks võivad olla tunnid, päevad, dekaadid, kuud, aastad jne. Majandusteadlased nõuavad moment- ja perioodridade ranget eristamist, mida on vaja silmas pidada eeskätt keskmiste arutamisel.

Momentridu saab muuta perioodridadeks.

Nähtuste ajalise muutumise uurimisel eristatakse kahte suunda:

aegridade elementaaranalüüs,

üldise arengutendentsi ehk suuna uurimine.

Elementaaranalüüsiga leitakse aegridade iseloomustamiseks lihtsamad karakteristikud, nagu aritmeetiline keskmine, absoluutne juurdekasv, juurdekasvutempo, kasvutempo, keskmine kasvutempo. Karakteristikud annavad üldise pildi nähtuse muutumisest ja lihtsamate aegridade puhul on nende alusel võimalik teha järeldusi üldise arengutendentsi kohta.

Tunnuste absoluutseks juurdekasvuks nimetatakse kahe elemendi väärtuse vahet. Absoluutne juurdekasv võib olla kas positiivne või negatiivne, mis näitab kas tunnuse väärtus suureneb või väheneb. Absoluutset juurdekasvu võib leida kas kõrvutipaiknevate väärtuste vahel või pikema perioodi kohta.

Vaatleme näitena TPÜ Raamatukogu kogu juurdekasvu aastatel 1990–1998, kusjuures kaks viimast arvu kohta on ümardatud.

Aasta	Juurde
1990	15 600
1991	21 300
1992	92 900
1993	1600
1994	5600
1995	5400
1996	5300
1997	11 100
1998	8600

Kolm esimest aastat ei ole raamatukogu kogu juurdekasvu osas tüüpilised, küllalt palju oli annetusi (Soomest, Rootsist jm.) ja 1992. a. liideti TPÜ raamatukoguga VÕT-i raamatukogu, sest Vabariiklik Õpetajate Täiendusinstituut likvideeriti. Ka paljudele teistele raamatukogudele annetati neil aastail raamatuid ja seepärast tuleks suuna leidmisel vaadeldavaid aastaid arvestada, kui mitte iseloomulikke.

Leiame mõned absoluutsed juurdekasvud:

1991. a. võrreldes 1990. aastaga:

$$d(91/90) = 21\,300 - 15\,600 = 5700 \text{ (suurenemine)}$$

1993. a. võrreldes 1992. aastaga:

$$d(93/92) = 1600 - 92\,900 = -91\,300 \text{ (vähenemine)}$$

1998. a. võrreldes 1993. aastaga

$$d(98/93) = 8600 - 1600 = 7000 \text{ (suurenemine)}$$

Absoluutne juurdekasv väljendab muutumise, s.t. kasvu või kahanemise absoluutsuurst periodis.

Muutumise põhjalikumaks iseloomustamiseks on aga vaja leida täiendavad suhtenäitajad, mis iseloomustavad muutumise intensiivsust. Sellisteks suhtenäitajateks on **kasvutempo** ja **juurdekasvutempo**.

Kasvutempo on vaadeldava ajamomendi nähtuse iseloomustava tunnuse (või perioodi) arvvaartuse ja mingi eelmise ajamomendi (või perioodi) arvvaartuse suhe. Kasvutempo on aegridade spetsiifiline näitav, mida majandusalases kirjanduses nimetatakse ka indeksiks või kasvukoefitsiendiks.

Kasvutempot väljendatakse kas vahetu suhtena (kasvukoefitsiendina) või protsentides.

Kasvukoefitsiendina väljendatud kasvutempo üleviimiseks protsentidesse korrutame seda 100-ga. Protsentides väljendatud kasvutempo näitab, mitu protsenti moodustab võrreldav tase baastasemest. Ajakirjanduses on tavaliselt kasutusel protsentides väljendatud kasvutempod.

Teades järjestikuste perioodide kasvukoefitsientide (nn. ahelindeksid), saab leida kogu vastava perioodi nn. baas- ehk alusindeksi: ahelindeksite korrutis annab alusindeksi. Vaatleme seda kogude näidete puhul:

$$i(91/90) = 21\,300 : 15\,600 = 1,365 \text{ ehk } 136,5\%$$

1991. a. kogu kasv oli 136,5% võrreldes 1990 aastaga.

$i(92/91) = 92\,900 : 21\,300 = 4,36$ ehk 436% moodustas kogu kasv 1992. a., võrreldes 1991. aastaga.

$i(93/92) = 1600 : 92\,900 = 0,017$ ehk 1,7% moodustas kogu kasv 1993. a. võrreldes 1992. aastaga

Baas ehk alusjuurdekasv 1998. aastal 1993 aasta suhtes on:

$$i(98/93) = 8600 : 1600 = 5,375 \text{ ehk } 537,5\%$$

Nähtuste ajalise muutumise intensiivsust iseloomustab ka **juurdekasvutempo**, mis on absoluutse juurdekasvu ning selle arutamisel aluseks võetud aegrea elemendi väärtuse suhe. Juurdekasvutempo võib leida, kas aegrea eelmise elemendi või mingi teise aluseks võetud elemendi suhtes. Vastavalt sellele eristatakse **ahel-** või **alusjuurdekasvutempot**.

Juurdekasvutempot võib leida kasvutempo alusel. Kui see on väljendatud suhtearvuna, siis lahutame sellest 1, kui protsentides, siis 100.

Tähistades juurdekasvutempot tähega j , siis $j = i - 1$ või protsentides korral $j = i - 100$

Juurdekasvutempo on seega ühe võrra väiksem kasvukoefitsiendina väljendatud kasvutempost. Võime öelda, et juurdekasvutempo 1991. aastal võrreldes 1990 aastaga oli:

$$j(91/90) = 1,365 - 1 = 0,365 \text{ ehk } 36,5\%$$

$$j(92/91) = 4,36 - 1 = 3,36 \text{ ehk } 336\%$$

$$j(93/92) = 0,017 - 1 = -0,983 \text{ ehk } -98,3\%$$

$$j(98/93) = 5,375 - 1 = 4,375 \text{ ehk } 437,5\%$$

Kui juurdekasvutempo indeks on väiksem kui 1, siis on tegemist väärtuse (taseme) kahanemisega. Ja võime öelda, et 1992. a. vähenes kogu juurdekasv 98,3%.

Järgmises "Raamatukogu" numbris vaatleme aga aegridade nn. tasandamist, mis on kindlasti huvitavam kui siinsed arvutused.

RAAMATUKOGU JA TEATER ON KÕIGE DEMOKRAATLIKUMAD KOHAD

Nõnda arvab teatriloolane ja -kriitik LILIAN VELLERAND, kes on nii raamatukogu kui teatri sagedane külastaja. Ka on ta töötanud aastatel 1958–1964 praeguses Eesti Akadeemilises Raamatukogus bibliograafi ametis, mis tähendab, et raamatukogundusteema pole talle võõras. Tema sulest on ilmunud raamatud „Lisl Lindau“ (1982), „Tundelised teatriportreed“ (1984), „Linda Rummo elust ja lavaelust“ (1996). Lisaks on ta tõlkinud näidendeid ja mõistagi kirjutanud arvukalt teatriarvustusi ja -artikleid.

Üldiselt on raamatukoguhoidjad suured teatrisõbrad, aga ma ei osuta vaid teatrietenduste vaatamisele. Meie töö juurde kuulub ka teatribibliograafiate koostamine, eriala päringutele vastamine, teatrilase kirjanduse komplekteerimine ja lugejate teenindamine. Kuuldavasti olete usin RR-i külastaja, siinkohal on Teil võimalus oma muljeid avaldada.

Nii teater kui raamatukogu on olnud mulle kodu aseaine. Nooruselid olid mul kodus kõik eestiaeegsed raamatud, ja ma õieti ei teadnudki, mis asi raamatukogu on. Alles siis, kui ma kõigest ilma jäin, avanesid uued ukSED. Ülikooli ajal kujunes ajalooteaduskonna raamatukogu, nn. seminarka tõesti mu teiseks koduks, hiljem aga töötasin ETAR-is teatmebibliograafia osakonnas. Ja kuigi Karin Kask kutsus mind ajalooinstituuti teatri alale, on raamatukogundus endiselt teatri kõrval mulle südameasjaks. Ajal, mil räägitakse palju

inimese üksijäämisest, on RR-i kunstide teabekeskuse teatriinfo suhtlemiskultuur väga kõrge ja meeldiv. Leida Liblik ütles mulle omal ajal ETAR-is, et raamatukogus peab kõigil hea olema. Tema esindas kunagist eestiaegset käitumist ja see, n.-ö. eestiaegne suhtlemiskultuur on teatriinfos säilinud. Kõiki tuleb teenindada ühtemoodi, kedagi eristamata, nagu seda vahel tehakse Euroopa teenindussfääris. Teater ja raamatukogu peaksid olema demokraatlikud kohad, kuhu kõiki oodatakse. Ma mõtlen hirmuga, et inimene, kes on unustatud masinaga, s.t. arvutiga kahekesi, jääb ühest elumõnust ilma. Ta jääb suhtlemisenergiast ilma, aga minu arvates on see üks suuremaid elulõbusid. Raamatukogus suhtlemine on raamatute lugemise kõrval eriline väärtus, aga see on suur kunst. Mare Mauer on Vaime Kaburi akadeemiline õpilane, aga neid on teisigi. Ka Pärnusse Leida Taltsi juurde lähen nagu koju. Mulle meenub ühe suvitusalevi boheemlaslik ja mõnusaalt jutukas raamatukoguhoidja, kelle laud oli alati täis pabereid ja ajakirju, aga ka tuba oli rahvast täis. Pärast teda tuli noor inimene, kes tegi kõik laitmatult korda, kuid istus üksi tühjas ruumis tühja laua taga.

RR-i teatriinfos käivad püsilugejad, kellele tutvustatakse pidevalt uut materjali, ja kuigi raamatute hankimise võimalused on vahel keerulised, rahast ei maksa rääkidagi, leidub seal hõmmastavalt palju 90-ndatel saadud teatmeteoseid. Konkreetseks

minnes nimetaksin saksakeelset sarja *Theatron*, mis sisaldab teatri ajaloo ja draamakunsti uurimusi. Viimases numbris on juttu aktuaalsest märksõnast – postmodernistlikust ruumist, millel hiljem natuke peatun, ja Robert Wilsonist, kes oli 70-ndatel aastatel maailma teatri-reformaator number kaks Jerzy Grotowski järel. Nüüd on ta vist pärast Grotowski surma esimeseks tõusnud. Kuna ma ise kogun Voldegar Panso ja Kaarel Irdi kohta mälestusi, siis toetab mind ses osas O. A. Радищева „Станиславский и Немирович-Данченко. История театральных отношений. 1897–1908“ (Москва, 1997). Meie teatrielu suunad ei erine kuigivõrd enam maailma suundumustest, seejuures ei tarvitse idapoolsete materjalide juures nina krimpsutada. Üks kasutatavamaid teatriuurimusi on ka A. В. Бартошевич „Шекспир. Англия. XX век“ (Москва, 1994). Võrreldes 60-ndate ja 70-ndate aastatega on rahaasjad ka Läänes kehvemaks läinud. Näiteks üks maailma parimaid perioodilisi teatriväljaandeid, inglase *Theatre Quarterly* ei ilmunud vahepeal üldse. Ka *Plays and Players* on alla käinud, pole seal enam pilte ja pikemaid sisukaid artikleid. Riigi toe vähenemine on allakäigu kurb märk.

Viimane ütlus sunnib mind uurima meie teatrikirjanduse seisuga ja mõistagi ei unusta ma viitamast teatribibliograafiate saatusele. Arvutid ehk masinad, nagu Teie ütlete, astuvad vääramatu sammuga meie ees. Ma kasutaksin kujundlikku väljendit – nad on meid taltsutanud ja meid lummanud.

Ma olen küll raamatuvanake, aga ma pole masinahävitaja iseloomuga. Arvutientusiasmi vaadates ei oska ma muud öelda – kahju, kui enam midagi trükisõnas ei ilmu. Loomulikult eelistavad interneti-omanikud esimest, aga seni kuni seda kõigil pole, aitab kartoteek hädast välja. Käesoleva kümnendi teatribibliograafiad võiksid küll veel trükitult ilmuda. Tuleviku personaalia kuulub aga arvata-vasti arvutitele. Ent vahetevahel võiks endale ka luksust lubada. Kui riigimehed sõidavad luksusmasinatega, miks ei võiks me siis näidata austust mõne lugupeetud kultuuri- või kunstiinimese vastu ning tema personaalnimestikku koostada ja avaldada. Tulekul on Mikk Mikiveri bibliograafia, aga enne seda oleks võinud ilmuda ka Voldemar Panso oma. Sankt-Peterburgi Riiklik Teatriraadatukogu leidis kasinate vahendite juures võimaluse trükkida "Георгий Александрович Товстоногов. Жизнь и творчество" (1998), mis tähendab, et personaalbibliograafiaid vajatakse. Mina kui raamatukoguentusiast arvan, et nimestik on üks erapooletumaid inimese kujutamise viise kirjas. Samal ajal võib sealt väga palju välja lugeda.

Mul on hästi meeles Mihkel Muti ammune ütlus, et teatris käivad põhiliselt keskealised kõrgema haridusega naised, seega ka raamatukoguhoidjad. Sellest ajast on palju vett merre voolanud. Muutunud on teater, muutunud on minu meelest ka publik. Kas aga teatriarmastus publiku hulgas on endine, seda mina ei tea. Veidi isiklikuks minnes tahan Teile tunnistada, et mind vaevab viimastel aastatel teatris igavus. Kuna noored teatrikriitikud on väitnud, et nende vanemad kolleegid ei leia uut, ilmselt postmodernistlikku sõnumit lavastustes üles, siis puudutab see ka arvatavasti mind

kui keskealist vaatajat, kelle kontakt tänase teatriga on katkemas. Seejuures ei pea ma end asjatundmatuks ja rumalaks vaatajaks.

Teatriigavuse teema on vist kõigil südame peal. Panso on kunagi öelnud, et teatris võib kõike teha, aga teatris ei tohi igav olla. Igav ongi seetõttu, et sõnum ei jõua vaatajani. Panso ajal, samuti 70-ndatel Tartus ja ka hiljem 80-ndatel, kui Mikiver lavastas "Pilvede värvid" ja "Vaikuse vallamaja" läks teatrisõnum kõigile päralt ja korda. Praegu me sageli sõnumit ei leia, ja mulle tundub, et seda polegi – sest sõnum pole moes. *Mille nimel*, nagu rõhutas Panso ka kirjasõnas, on ära kadunud ja selle üle natuke isegi irvitatakse. Pansot peetakse kontseptuaalseks, oma liiga pealesuruvaks lavastajaks, hetkel peab sõnum olema peidetum. Osa noortest kriitikuteist nõuab teatrilt seda, mis ei kuulugi teatri olemusse. Nõutakse, et teater oleks elitaarne. Üksikud lavastused võivad ju kuuluda eliitpublikule, aga teater on kõige demokraatlikum, ka plebeilikum kunst. Eesti teatritraditsioon eeldab, ja seda on rõhutanud ka Panso ja Ird, et teatrist peavad aru saama kõik, nii haritlased kui ka kõige väiksema esteetilise kogemusega inimesed. Meie noorel kriitikal on õigus aga selles, et üldiselt meie kriitika on igav, kivilinenud ja pole eriti nupukas. Nende inimesekäsitus on vabameelsem ja eriliselt paindlik. Noor kriitika heidab meile ette näitlejate kultust. Näitleja olevat ehitaja, lavastaja arhitekt. Mina pean teatri pärisperemeheks endiselt näitlejat. Loomulikult peab teater uuenema, aga vägisi seda teha ei saa. Murrangu toovad esile aeg ja anded. Praegu on moes Peeter Jalakas, kes teeb von Krahlis järjekindlalt moodsat teatrit. Toon näiteks August Kitzbergi "Libahundi". Meil on olnud igal kümnendil oma libahunt, Mikiveril koguni kolm varianti. Jalaka eesmärk on praeguse aja uurimine laiemalt, ka meie eksistentsi mõttes. Kriitika rõhutab tema vahendite uudsust (ekraan, kus toimub Euroopa piiride lappamine jms.), mina aga leidsin sõnumi selles, millele lavastaja polnud ise mõelnudki. Kuigi laval antakse

märku, et Kitzberg on vana tobu, olid minu jaoks kõige elamuslikumad Liina Vahtriku Tiina, Katriina Laugu Mari ja Tiina Tauraita vanaema monoloogid, mis oma poeetilisusega andsid ilmeka kontrasti improvisatsioonimaigulisele argikeelele. Mina nautisin sellelgi uuendusi pakkuvale etendusel Kitzbergi ja näitlejaid. Publik on tõesti noorenenud, ilmselt ka piletihinna tõttu. Ma ei usu, et eakamaid teater enam ei huvitaks. "Libahunt" adresseeriti noorele publikule ja nende reageerimise kaudu sain ka mina teada, mis oli etenduse tera.

Teatri ajamärk on pealiskaudsus, käega löömine ja killustatus. Näitleja peab olema kõigeiks valmis. Üks lavastaja ütles kord, et näitleja on praegu üksikum kui kunagi varem. Teatrites olevat vähem siduvat ühisvaimu. Me oleme ajaloos näinud, kuidas mõned etendused ühendavad näitlejaid ja vaatajaid, näiteks juba mainitud "Pilvede värvid". Praegu pole kodumaise dramaturgia tõusuhetk. Mäletatavasti tuli 30-ndatel Hugo Raudsepp, kes rääkis mürinal Eesti elust. Jaan Tätte "Ristumine peateega" on sümpaatne ja naljakas, aga mõnele ehk liigagi mõistatuslik. Madis Kõiv on klass omaette, aga tema lahtihammustamine võtab meil veel aega. Teatris on liiga vähe suurt lihtsust, teater ei sütitata. Kaugelt vaadates näib teatrilava suur tühi ruum, kus üksi jäänud näitleja suudab oma monoloogiga harva vaatajaid kaasa haarata. Aga see sobib hetkekujundiks – inimene silmitsi arvutiga!

Imestamist vääriv on meie teatrite püsimine. Kõik on ilusasti alles ja inimesed istuvad saalis nagu muiste. Põlvkonnad vahetuvad, töökspidamised muutuvad ja nad peavadki muutuma. Näib, et teatrist eemale jäänud vaatajaile pakutakse televisiooni teatrit, mille hulka võib tinglikult lugeda ka sarjaid. Sarjades mängivad needsamad eesti näitlejad, keda näeme kõrglavastustes. Mul on põhjust arvata, et kõik see kokku on eesti teater. Mida arvate mu ehmatavast väitest?

Kuna seriaalides mängivad eesti näitlejad, siis võib sarju ühelt poolt pidada ka eesti teatriks. Ka inglise

INDIAANLASED, NAGU ME NEID EI TUNNE

KULTUSRAAMATUID

AIMAR VENTSEL

kriitikud õigustavad näitlejate televisioonis töötamist, sest kogu maailmas on teatri finantseerimine kokku kuivanud. Televisioon ei anna aga näitlejale midagi tagasi. Sealne töö pole nii põhjalik kui teatris või teatrikoolis. Näitlejale antakse tekst ja ta mängib vanast rasvast – me lihtsalt ei märka seda. Kõige hullem asi on aga professionaalse näitleja ja ka vaataja jaoks seriaali tekstide vaimselt madal, ütleme, meelelahutuslik lura. Seda pole ju võimalik võrrelda maailma dramaturgia näidetega. “Õnne 13” on muidugi omaette žanr – olustikupildid, mis ütlevad vahest aastate pärast kiirelt midagi uut vaatajatele! Meedia on ses mõttes teatri üle võidu saavutanud, et vaatajad igatsevad äratundmisrõõmu ja seriaalid on sellele panuse teinud.

Kogu eelnev jutt ei tähenda, et ma teatrist loobuksin. Kindlasti tahab meie ajakirja lugeja kuulda Teie soovitusi enne teatrisse minekut.

1998. teatriaasta oli üsna kesine, ütleme siis, igavavõitu. Päril aastal lõpus lavastati Torgny Lindgreni “Mao tee kalju peal” (lavastaja Priit Pedajas), mis oma põhjamaise kargusega peaks meeldima. Märkimisväärse rolli, küllap aasta ehtsama osatähtsuse teeb Merle Jääger Madis Kõivu näidendis “Kõnelused Elliga” “Vanemuises”. Seda võrreldes lugu tasuks vaadata. Eesti Draamateatris peaks naisvaatajaid paeluma Mati Undi lavastatud Caryl Churchilli “Tipptüdrukud”. Lugu räägib naisest läbi aja ning igatsusest edu järele ja loobumist selle nimel. Ain Prosa lavastatud Tom Stoppardi “Top Dogs” kõneleb spetsialistidest, kes on ilma jäänud elurutiinist ja tööst. Etenduses lööb kaasa meie meesnäitlejate paremik. Kuuleme palju monolooge, mis sobivad suurepäraselt meie ajaga. Linnateatris on endiselt kavas ja hoiavad kõrgtasel Stoppardi “Arkaadia” (lavastaja Jaanus Rohumaa) ja Elmo Nüganeni lavastatud, palju loorberid lõiganud “Pianoola ehk mehhaaniline klaver”. Kui kellelgi on teatriisu kadunud, siis vaadaku nimetatud lood üle, aga on ju muudki huvitavat. Küll siis tuleb ka isu tagasi. Kõik see maksab, aga hea etendus eest tasub maksta.

Juttu ajas Maire Liivamets

Seekord teen kannapöörde ja astun euroopalikust kultuuriruumist välja – tinglikult. Et kõik ausalt ära rääkida, pean alustama ju algusest, nagu alustas Salu Juhan oma jutustusi. Nimelt avastasin ma Saksamaal, kus õpin, ümber nurga kinos Sherman Alexie’lt filmi *Smoke Signals*. See on road movie kahest noorest tänapäeva indiaanlasest, kes lahkuvad reservaadist, et ära tuua ühe isa tuhk. *Smoke Signals* on film konfliktist kahe maailma vahel, kusjuures üks neist on mõistagi domineeriv. Ma olin **Sherman Alexie** kohta varemgi üht-teist lugenud, nüüd tahtsin aga tema teosega tutvuda, tema esikromaan *Reservation Blues* (“Reservaadi blues”, New York, 1995) oli kuuldavasti Ameerikas kõvasti laineid löönud.

Sherman Alexie on sündinud 1966. aastal Spokane’i reservaadis ja on ise samast hõimust, s.t. ehtne indiaanlane. Tema raamatud ja luuletused aga erinevad harjumuspärasest indiaani loomingust. Neis pole midagi ühist *new age*’i plastik-indiaanlastega, kes teatud seltskonnale üritavad ennast ja oma *muistset tarkust* kalli raha eest kaela määrada. Sherman Alexie toob meie ette tänapäeva lootusetult igavlevad reservaadi indiaanlased sellistena, nagu nad on – nimelt luust, lihast ja verest, jalas määrdunud teksad ja odavad tossud. Sulgede ja kurguhäälel jutustatud tarkade lugude asemel täidavad nende maailma intriigid, joomine, korvpall ja vaenulikkus ning distantsi hoidmine valge välismaailmaga. Selles krempis on raske

Indiaanlasest kirjanik Sherman Alexie.

orienteeruda ning mingil moel on *Reservation Blues* eurooplastele löök allapoole vööd – sest Spokane’i reservaadis on midagi mäda. Tänapäeva indiaanlased erinevad kujutuspildist, mille oleme nendest loonud. Ühelt poolt on nad liiga kaasaegsed, teisalt liiga arhailised.

Tegelikult on see raamat üks ehtne *rock’n’roll*-romaan rahvusvahemusest, kelle pärast keegi oma pead ei vaeva. Ehkki inimene võib kohata enda kõrval elavat marginaalse inimgrupi liiget iga päev, ei tähenda see veel tema tundmist, pigem eelistatakse unustamist. Selline mõttekäik peaks meile, eestlastele, oma aktuaalsuses tuttav olema, sest peale venelaste elab Eestis veel paljude teiste N. Liidu rahvaste esindajaid, lisaks vietnamlasi, mustlasi jt.

Nüüd aga raamatust. Maailma lõpus asuvasse Spokane’i reservaati saabub ühel päeval neeger. Spokane on aga koht, kuhu ühelgi inimesel, hoolimata nahavärvist, asja pole. Too mustanahaline on ammu surnuks peetud bluusi-legend Robert Johnson, kes teatavasti müüs oma hinge kuradile ja sai vastukaubaks võime õppida mängima kõigist paremini. Nüüd aga tahab kurat tehingust oma osa

– nimelt vaest Robert Johnsoni. Bluusiässal on õnnestunud vanakurja aastakümneid ninapidi vedada ja ta saabub nüüd reservaati, kus elab legendaarne nõid-arst Suur Ema, kes oli ennegi muusikatähtedele nende kahtlustest ja lootusetusest puretud elufaasides abi pakkunud. Tema juures olid käinud Janis Joplin, Jimi Hendrix ja Marvin Gaye. Nüüd tuli Robert Johnson, vedades endaga nõiutud kitarr, mis iga puudutuse juures kätte lõikas, nii et veri lendas ja põletas, nii et liha kärssas. Ehkki bluusitähed unistas vaid kitarrimängimisest, ei saanud ta seda teha, sest kurat oleks seda kuulnud ja ta üles leidnud. Teel läbi reservaadi kohtab Johnson kohalikku noorukit Thomas BuildTheFire't ja kingib talle oma kitarr, andes sellega needuse edasi. Reservaadis hakkab juhtuma asju, mis raputavad tolmunud rutiinset elukorraldust. Thomas BuildTheFire moodustab rockbändi, mis segab kokku bluusi ja punki ning hakkab koha-peal esinema. Edaspidi mängitakse ka teistes reservaatides ning ühel hetkel ollakse valge publiku ees. Peagi satub *Coyote Springs*, nii on bändi nimi, suure bisnessi hammasrataste vahele. Ta päästab valla küll indiaanirocki laine, kuid sööstab ise laineharjalt kuristikku. Pärast kodureservaati naasmist ei taha keegi *Coyote Springsi* enam tunda, sest nad on liiga kaugele läinud ja liiga kuulsaks saanud. Ka on hoopis teistsugust elu näinud noored muutunud. Ja need muutused toovad kaasa kriisi: kuidas end uuesti sobitada väikesesse suletud ühiskonda. Lõpuks laseb üks bändiliige end haavlipüssiga maha ja teisest saab joodik. Thomas BuildTheFire lahkuvad aga koos taustalauljatest õdedega reservaadist, et alustada uut elu.

Reservation Blues on teatud mõttes *insider*-raamat. Inimene, kes pole eluski tundnud huvi indiaanlaste vastu tänapäeva maailmas, viskab arvatavasti raamatu poole lugemise pealt nurka, sest kogu kaootiline tegelaste jada võib kasvada üle pea. Võib-olla sellepärast polegi Sherman Alexie raamat Euroopas suurt läbimurret teinud, sest Euroopas on raske mõista tegelaskujude absurdset ehtsust. Mida

näiteks arvata tüübist, kes sõidab oma autoga vaid tagurdades ringi, sealjuures pole aga kordagi vahele jäänud. Ja kui juhtub jäämagi, siis mätsitakse lugu kinni, et valged ei saaks reservaadi asjusse vahele segada. Spokane'i reservaat on maailmast eraldatud nurgake, kus inimesed on jagunenud kolme kogukonda: katoliiklased, protestandid ja paganausulised. Nende vahel käib äge rivaalitsemine, kusjuures paremusjärjestus pannakse paika korvpalliväljakul. Olgu lisatud, et tänapäeva indiaanireservaatides on noorukite peamine ajaviide korvpall, sest midagi muud seal teha pole. Ühelt poolt on niisugune miniühiskond oma lootusetuses groteskne – odav õlu, klatš, lood vanadest aegadest. Teisalt leidub seal midagi, mis on eurooplase jaoks võõrastavalt arhailine – võõraste varjudele sülitavad indiaanimutid, naljad, mille juured on mitmesaja-aastases traditsioonis ja kummalsed vihjed kummalistele vaimudele. Selle melu sisse satuvad kaks valget *new age*'i-neidu. Kandes pseudoindiaani ehteid ja riideid, tahavad nad iidsest tarkusest osa saada. Kuid maanduvad hoopis noorte meeste voodis. Pärast ühte joomingut, mis mitmele osavõtjale ajupõrutusega, s.t. üldise lõõminguga lõpeb, pakuvad valged neiud oma asjad kotti ja lahkuvad. Nende juhtumusi lugedes tuli mulle silme ette mitu põlvkonda eesti soomeugriste, kes aastakümneid, kaunistatuna nahkpaelte ja pronksriipsitega, Siberi

ja Setumaa kolgastes ringi hulkusid ning ürgseid "impulsse" kogusid.

Ent Sherman Alexie poleks Sherman Alexie, kui ta piirduks vaid külaelu kirjeldamisega. Thomas BuildTheFire on isehakanud jutuvestja, kelle tobedaid ja hambutuid lugusid keegi kuulda ei taha. Muusikuna satub ta aga täiesti teise maailma, mis on enne tedagi inimesi murdunud. "Poised provintsist" seisavad silmitsi karmi ja külma-verelise äriaga, kus kirel, spontaansusel ja impulsiivsusel pole kohta. Muusikabisnessis on kõik kalkuleeritud ja paika pandud. Mis kohe raha sisse ei too, heidetakse kõrvale. Sestap pole ka ime, et *Coyote Springs* saab ühe löögi teise järel, kui nende indiaani mentaliteet produtsentidele liiga kõvaks pähkliks osutub. Ja kaotajaid reservaatides ei sallita!

Reservation Blues ei heroiseeri kedagi. Ameerika ühiskond on pealiskaudsuses kistakse küll alasti, kuid raamatus puudub selge "hea pool", sest indiaani ühiskond ripub tegelikult oma kivistunud reeglite küljes ja mõistab nende rikkujaid sama karmilt hukka, kui valged oma ühiskondlikud mässajad. Lõppude lõpuks valitseb ju ka kõige jaburamas sootsiumis mingi kord ja selle kaitsmise nimel on inimesed valmis teisitimõtletajatest hoolimatult üle sõitma. Kuigi Sherman Alexie raamatute tegelased on ühed ja samad, on lood alati erinevad. Tema loomingut võiks võrrelda groteskse Talkieni sarjaga, kus ühed ja samad nimed pidevalt korduvad, kus midagi meenutab eelnevat, ent on siiski erinev.

Restoran "Patsy Clark" Spokane'i reservaadis.

SÜDAMETARKUS. ELUTARKUS. RAAMATUTARKUS

HILVE REBANE

kirjandusloolane

*Ain Kaalep. Kolm Lydiat / Koostanud ja toimetanud
Lea Tooming, Arne Merilai ja Ain Kaalep. – Tartu :
Ilmamaa, 1998. 600 lk. – (Eesti mõttelugu 18.)*

Ain Kaalepit tuntakse küllap kõige enam luuletajana, ao-, järve-, klaas- ja peegelmaastike mõtestajana ja luule tõlkijana. Hästi tuntud on ka ajakirja "Akadeemia" peatoimetaja Ain Kaalep, kelle sõnutsi väljaanne on adresseeritud "haritud inimestele ja neile, kes haritlasteks tahavad saada". Kriitik Ain Kaalepi valikkogu "Maavallast ja maailmakirjandusest" (1984, J. Smuuli nimeline aastapremia 1985) oli kultuurisündmus. Näitekirjanik Ain Kaalep on paljudel meeles "Vanemuise" lavastusest "Minu silmad ja sinu silmad" (1965), "Iidamast ja Aadamast ehk Antimantikulaator" (1967), "Mäe vari" (1969), ka kuuldemängude autorina ja koomilise ooperi "Kuningal on külm" libretoistina. Väga mitmepalgeline elutöö, mille kõik tahud ei mahugi tegevusalade loetellu.

Uus mahukas kriitikavalimik "Kolm Lydiat" hõlmab nn. väikepalasid – arvustusi, kommenteerivaid artikleid, lühiesseesid, mälestus- ja pühenduskirjutisi. Kui kokku võtta nendes peamist, siis kindlasti pealkirjas tsiteeritud kolm tarkusesammast: Ain Kaalep on rikka kogemustepagasiga humanist ja silmapaistev erudiit, filoloog sõna kõrges klassikalises tähenduses. Sellest tuleneb oskus huvi äratada – inimeste, raamatute, eri kultuuride ja teoreetiliste küsimuste vastu. Valimikku iseloomustab ilus stiil, hea ja kaunis emakeel. A. Kaalep oli kord ajakirja "Noorus"

kirjanduskommentaator, kelle sulg toetab ka "Vikerkaart". Ka "Kolm Lydiat" on hea teejuht maailma avastamiseks ja avardamiseks, ja mitte ainult kirjandus- ning luuleilma osas. Ajalugu, poliitika, reisid – kõik sulandub tervikuks, sest "iga eestlane ongi ajalugu". A. Kaalep on üks muusakummadajaid, kes ennustab läinud aegade suure luule taassündi, romaani kui praeguse soosituima žanri taandumist. Roman võiks ju jääda, aga tore oleks, kui A. Kaalepi luuleproгноosid tõeks osutuksid. Ta ise arvab, et eesti luule saaks läbi Kaalepita, mitte aga Betti Alverita. Kaalepita oleks aga eesti luule vormirikkus tunduvalt vaesem, rääkimata tunde- ja tunnetuskultuurist. Ta on rohkem kui teised rakendanud vormilist mitmekesisust ka kriitikas.

Artiklid on koondatud kolme tsükklisse. Esimene hõlmab peamiselt keele ja luule, luuletaja ja emakeele probleeme, luule tõlkimist, tõkeluule kaasa arvatud. Eriti tihedalt on aga uuritud rütmi ja meetrumi küsimusi. Isikuti on meenutatud värsiteoreetikut Jaak Põldmäed, eeposte tõlkijaid August Annistit ja Rein Seppa, luule-tõlkijaid August Sanga ja Harald Rajametsa. Vaimukas, poleemiline ja tunnustav üheaegselt, on "Argumenta ad hominen appellatum Joel Sang". Luulekäsitlemise muster näiteks on artikkel "Johannes Semperi "Rahutusest"". J. Semper, tema suhe maailmakultuuriga, eriti

tema prantsuse vaim on A. Kaalepi maailmakirjanduslikke lähtepunkte. Nagu antiikkirjanduski, kreeka, ja eriti ladina keel ja kultuur. Ain Kaalep ongi olnud klassikalise filoloogia õpetamise ja traditsioonide taastamise eestvõitlejaid Eestis. Ilma klassikalist filoloogiat tundmata ei tunneta me omaenda juuri, selleta pole ka õiget eesti filoloogi. Ilus ja südamluk on ladina keele õpetajat Karl Reitavit tutvustav artikkel, samuti mälestuskirjutis kolleegile, latinist Ülo Torpatsile.

Raamatu teine osa vahendab perestroikaga alanud uutmoodi mõtlemist ja maailmapilti. Mälestused soomepoiste aegadest Teise maailmasõja lõpul ja kaasvõitlejatest, näiteks Ilmar Malinist, riivavad ka admiral Pitka saatust. Täenduslikud tänasele demokraatialle on "Nägemus Suurest Prantsuse revolutsioonist" ja "Tartu vaim", mille kandjaks oli ja on Jaan Tõnisson. Meie demokraatlikku elutunnetusse kuulub ka kristlus, mida Ain Kaalep kaunitunnistab ja kuulutab: "Mina olen usklik", "Piiblist ja ei miskist muust", "Teekond läbi kristliku Tartu", "Kõlni Toomkirikut meenu-tades". Salgajatele ja skeptikutele soovitatav lektüür! Tsükli poliitilised märksõnad on sallivus ja supranatsionaalsus.

Puht kirjanduslik osa käsitleb soome kirjandust: Väino Linna "Tundmatut sõdurit", "Kalevalat", selle koostajat Elias Lönnroti ja

eesti keelde tõlkijat August Annistit, Aleksis Kivi "Kullervot", Hella Wuolijoe Niskamäe-sarja ("Eros ja Plutos"). Viimane on vist küll ainuke artikkel, millest on välja puhastamata sotsrealistliku ideoloogia jäljed. A. Kaalep ei mõtle ometi tõsiselt, et Hella Wuolijoki kujutab suurvalu kadumise paratamatust nõukogulik-marksistlikus tähenduses?! Tänuväärne on aga sarja ajalooline kommentaar, mis pakub võit näidendite mõistmiseks. Ka ei olnud Hella Wuolijoki elupõline sotsialist: ta astus sotsiaaldemokraatlikust parteist välja juba 1914. aastal.

Kolmas osa interpreteerib eesti vaimsust, ka tõlkekäsitlustes. Mee-nutatud on Paul Aristet, Fr. Tuglast, Betti Alverit, Linda Alliksaart, August Annistit, Marta Sillaotsa. Ain Kaalepi enese eestilik vaimsus juurdub arbutate luules. Kätte makstud on ka nende oponendile Juhan Sütistele, seda nii muu seas, mõõdamannes. Tõepoolest Sütiste arbutaid parodeerivat artiklit "Meie uusromantika pärapoesia" ületähtsustati sõjajärgsel ajal vulgaar-marksistlikus võimenduses. Et aga Sütiste luule oleks üksnes väliselt dekoratiivne sõnakõlin, sellega ei tahaks leppida. Eesti maastikud on aga kaemuslikult, kõige viie meelega läbi tunnetatud. Tsükkel "Arm" on vist küll niisugune, millele sobiks epiteet "karge põhjamine", olgugi et põhjamine kargus on tegelikult müüt, nagu tõestab A. Kaalep. Need, kes Sütistet põlgavad kui poemi "Maakera pöördub itta" ja luuletuse "Tervitus teile, võidukad väed" autorit, ei tunne esimest luuletaja versioonis, teine aga pole Punaarmee ülistus, vaid pühendus liitlasvägedele "idas, lõunas ja läänes". Ka ei maksnud Sütiste lõivu kohustuslikule Stalini pane-güürikale, vaid kirjutas pühendus-

luuletuse "Gruusiale". Kogust "Umbesed päevad" (1945) puudub Soome-sonett, mille kaudu Sütiste ja A. Kaalep võiksid üksmeele leida.

Kolmanda osa lühiesseed käsitlevad Artur Alliksaare luulet, Lennart Meri rännu- ja hõbevalgeid raamatuid, Karl Ristikivi ajaloo-sarja, Leo Anveldi osa eesti kirjanduses. A. Kaalep vist ei teagi, et ta vaikne ja tagasihoidlik kolleeg Leo Anvelt võttis väga sügavalt südamesse, et tema tõlgitud Vergiliuse "Aeneisi" algust toimetaja-Kaalep tugevasti muutis. See oli allakirjutanu ladina keele eksami piletiküsimus, seepärast palus ta L. Anveldilt autogrammi Rooma kirjanduse antoloogiasse just vastava teksti juurde. Anvelt keeldus: see pole tema tõlge! Ja andis autogrammi "Bucolica" algusse! Ka niisugused elamused kuuluvad kirjanduslukku.

Kogu raamatut läbib A. Kaalepi tugev isikupära, mille muudavad sugestiivseks autori isiklikud kommentaarid, täiendused, elamused ja meenutused ("Ühe Koidula-elamuse jäljed"). Kahju, et valimikust on välja jäänud 1989. a. maikuus "Sirbis" avaldatud üleskutse Johann Woldemar Jannseni rehabiliteerimiseks. Märkus: *isamaaline* ei ole alati naeruväärne, nagu väidab Kaalep, Eesti hümni tekstis on see püha! Möistagi tajusin ma Kaalepi mõtet, kuid see võinuks olla avatum.

Raamatus elustub hiljutine lähiminevik – Nõukogude okupatsioon ja Eesti Vabariigi taassünd. Kirjandus on elav sõna. Seda on ka Ain Kaalep kriitikusõna.

Lõpetuseks prantsuse vaimust veel niipalju, et prantsuse minevikukirjandus on "särav klassika", Henrik Ibsen olevat "vanamoe-line"! Möistja mõistab – nii kirjutavad kriitikud. Mitte aga Kaalep!

Väline suhtekorraldus haarab sidepidamist raamatukogust väljaspool seisvate talle oluliste siht-rühmadega (kliendid, kolleegid teistest raamatukogudest, koostöö-partnerid jt.). Nendega suhtlemiseks võib kasutada mitmesuguseid vahendeid: infolehed, brošüürid, internet, esitlused, näitused jms. Kuid kindlasti on igas raamatukogus ka selliseid sündmusi, millest huvitub avalikkus. Parim vahend üldsusega suhtlemiseks on massimeedia. Ajakirjandus on mõjuvõimas vahend, mis võib tagada edu või tuua kaasa suuri ebaõnnestumisi. Seetõttu on suhted ajakirjandusega üheks tähtsamaks valdkonnaks suhtekorralduses.

Tänane ajakirjandusturg Eestis on üsna kirju ja alles kujunemisjärgus. Pea iga aasta toimub siin muutusi: mõned meediakanalid kaovad ning asemele tekib uusi, mis näitab, et konkurents on suur. Seetõttu on ajakirjandusväljaanded ellujäämiseks sunnitud mõtlema eelkõige müügiedule. Paraku on aga tuntud tõde, et skandaal müüb paremini kui positiivne lugu. See tõsiasi on teinud mõned asutusejuhid pressi suhtes ettevaatlikuks ning tihti ei soovitagi ajakirjandusega suhelda. Peitupugemisele tuleks siiski eelistada mõlemapoolsete käitumisreeglite kehtestamist ja tundmist. Ajakirjanikega on võimalik luua asjalikke püsisuhteid, kui need ehitada objektiivsele ja kiirele infovahetusele, mitte "moosimisele" ja "äraostmisele". Tuleb vabalt ja ausalt suhelda ning teha vahet reklaamil ja uudisel. Lisaks mõlema poole eesmärkidele on ju alati ka üks ühine eesmärk – kedagi millestki informeerida. **Seega juba eelnevalt korratud tõde: tee head tööd ja räägi sellest ka ajakirjandusele, mitte ainult kolleegidele.**

Kuidas siis toimida, et sellest koostööst sünniks kasu, mitte kahju? Ajakirjandusega suhtlemiseks on kaks võimalust – kas pöörduda ise nende poole (proaktiivsed meediasuhted) või oodata, kuni ajakirjanik võtab teiega ühendust (reaktiivsed meediasuhted). Eelistada tuleks kindlasti esimest varianti ning pidevalt teavitada raamatukogus toimuvast.

SUHTED AJAKIRJANDUSEGA

TRIIN SOONE

Järgnevalt toon mõned põhitõed, mida võiks teada ajakirjandusega aktiivselt suhtleja.

Õpi tundma meediakanalite eripära ja töökorraldust.

Ajakirjandusmaastikul on kasutusel mitmesugused infokanalid:

Uudisteagentuurid (BNS, ETA) on suure ja kiire levi ning kindla sihtauditooriumiga. Nende põhiülesanne on uudiste tootmine, mitte süvaanalüüsi tegemine. Paljud meediakanalid kasutavad BNS-i ja ETA uudiseid info saamiseks.

Raadiojaamad on samuti kiired uudiselevitajad. Teavet edastatakse igal pool- või täistunnil, kuid paraku tuleb nende põhiline uudistemahat agentuuridest. Erandina võiks siin märkida Eesti Raadiot ja Kukat, kes toodavad ka oma saateid. Raadio plusspooleks on, et ta ei sea oma tarbijale suuri nõudmisi ning tihti kuulatakse raadiot muu tegevuse kõrvalt. Seetõttu on raadiojaamadel ka suur auditoorium ning võime kindel olla, et meie sõnum levib laialt.

Üks efektiivsemaid, kuid samas piiratud tegevusega meediume on **televisioon**, kellega suhtlemisel peab arvestama, et pilt on seal olulisem sõnumikandja kui sõna. Tavaliselt kulmineerub TV õhtuste uudiste ajaks, kuid üha laiemat vaatajaskonda leiavad ka hommikuprogrammid.

Kirjutavasse pressi läheb info aeglasemalt, heal juhul järgmisel päeval või ka hoopis hiljem (nädalalehed, ajakirjad), kuid see-eest põhjalikumalt ja pikemalt. Oluline on, et info on püsivama väärtusega (paberkanal) ja seda on võimalik hiljem korduvalt kasutada.

Kõikide meediakanalitega suhtlemisel on oluline ajafaktor. Kui uudisteagentuurid ja raadiod saavad infot levitada väga kiiresti ega vaja tavaliselt pikka ettevalmistusaega, siis ajalehetootmised peavad aega planeerima kirjutamiseks,

toimetamiseks, kujundamiseks ja trükkimiseks. Ajamahukam on ka televisioon. Kui soovetakse, et sõnum leviks kiiresti, tuleb meediakanalitega suhtlemine kavandada päeva esimesse poole. Pikema ettevalmistustsükliga on ajakirjad ja televisioonisaaed.

Tee endale selgeks, mis on uudis.

Kuna meediakanalid täidavad erinevaid ülesandeid, omavad nad ka erinevat uudiskünnist ehk sõnumi toimetamist sihtrühma teadvusesse. Just uudiskünnise ületamine on tihti tüliõunaks ajakirjaniku ja sõnumi edastaja vahel, sest see, mis teile tundub uudisena, ei pruugi ajakirjaniku meelest seda olla. Selleks et uudiskünnis saaks kindlasti ületatud ja teie edastatud sõnum huvitaks ajakirjanikku, tuleb info edastamine põhjalikult läbi mõelda. Esiteks püstitage eesmärk, mida tahate info levitamise saavutada, teiseks määratlege sõnum ja auditoorium, kelleni info peab jõudma, kolmandaks valige kanal, mida soovitud auditoorium tarbib ning lõpuks toimetage sõnum päralt. Kui üks nimetatud etappidest ära langeb, jääb sõnum mõistmatuks või saadakse sellest valesi aru.

Kõige lihtsam vastus kõlab, et uudis on sõnum, millel on uudisväärtus. **Klassikaline uudis peab vastama järgmistele tunnustele:**

- **päevakajalisus** – uudise teema on aktuaalne, sellest räägitakse
- **ajakohasus** – eile-täna-homme toimunud/toimuvad sündmused
- **mõjusus, tähtsus** – info mõjutab sihtrühma käitumist
- **geograafiline lähedus** – inimest huvitavad sündmused, mis toimuvad tema kodu lähedal
- **konfliktisus** – uudises on toodud vastaspooleid
- **autoriteedi olemasolu, prominentsus** – uudis kajastab tuntud inimest

• **ebatavalisus, erakordsus** – uudise sisu on ootamatu või intrigeeriv

• **kanalile omasus** – info, mis sobib kanali eripäraga

Kõik need kriteeriumid korraga ühes uudises esineda ei saa, kuid vähemalt pooled neist peaksid olema.

Kasuta õigeid vahendeid infoleviks.

Kõige lihtsam viis viia uudised ajakirjandusse on koostada **pressiteade**, mis on ajakirjanikule info uudise loomiseks. Pressiteate koostamisel kehtivad oma põhitõed, millest tasub kinni pidada:

• pressiteade peab vastama küsimustele kes?, mis?, millal?, kus?, miks?

• kirjutage pressiteadet kui uudist

• alustage pealkirjast, mis peab olema lühike ja huviäratav

• märkige kuupäev

• järgneb sissejuhatus, kus tooge ära kõige olulisem

• koostage sisutihe ja lühike tekst, fakt esitage alati enne kommentaari

• lugege tekst üle sellise pilguga, nagu te ei teaks sisust midagi

• lisage koostaja ja lisainfo andja nimi ning kontaktandmed.

Pressiteade peaks ära mahtuma A4 lehele ning olema vormistatud asutuse plangile.

Kõige lihtsam ja kiirem on pressiteadet levitada faksi ja e-posti teel. Posti teel saatmisel peab arvestama pikemat ajakulu. Kuid mõlemal juhul tuleb kindlasti helistada ja kontrollida, kas sõnum jõudis päralt.

Teine võimalus ajakirjanduse teavitamiseks on korraldada **pressikonverents**. Pressikonverents korraldatakse tavaliselt siis, kui on tegemist informatsiooniga, mis võiks pälvitada ajakirjanduse laiemat huvi ning teema vajab mitme inimese kommentaari. Enne kui asute korraldama, kaaluge põhjalikult selle vajalikkust, sest ebaõnnestunud pressikonverents on valus kukkumine. Siin kehtib reegel: üheksa korda mõõda, üks kord lõika. Selleks, et pressikonverents õnnestuks ja täidaks oma eesmärgi, tuleb teha põhjalikult eeltööd ning üritus professionaalselt teoks teha. Kui teil endal tundub teadmistest ja oskustest puudu jäävat, tasub kindlasti kasutada asjatundjate abi.

Järgmises ajakirjanumbris tutvume reaktiivsete ehk ajakirjanike algatatud meediasuhetega.

ERÜ JUHATUSE

koosolekul 5. aprillil valiti juhatuses esinase asetäitjaks **Katrin Niklus** ja **Anne Valmas**. Tegevuse aluseks võeti ERÜ 1999. aasta eelarve. Kuna kavandatavad kulutused (185 210.-) olid aga tunduvalt suuremad tuludest (143 027.-), siis otsustati määrata prioriteedid ning koostada viimases järjekorras toetatavate ettevõtmiste pingerida. Juhatus leidis, et aastaraamat, mis on ERÜ kõige tähtsam väljaanne, peab igal juhul ilmuma. Raamatukoguhoidjate VII kongressi kogumiku kolleegiumile soovitati avaldada materjal elektrooniliselt või valguskoopiana (50 eks. teadus- ja keskraamatukogudele). Kuna 1998. aastal abistati ERÜ piirkondlikke ühendusi (peamiselt bussireiside korraldamiseks), siis 1999. aastal otsustati võimaluste piires toetada toimkondade tegevust.

Arutati EMR-i direktori **Milvi Tedremaa** ettepanekut võtta ERÜ 1999. aasta tööplaan raamatukogude infotehnoloogia spetsialisti ettevalmistamise küsimus. Kuna infotehnoloogide ettevalmistamine ei kuulu ERÜ tegevuse valdkonda, edastab ERÜ juhatus probleemi TPÜ infoteaduste osakonnale ning täiendõppekeskusele.

Tutvuti ERÜ 1999. aasta aastaraamatu esialgse sisuga, mis käsitleb raamatukogunduse päevaprobleeme – INNOPAC-i praktikas ning UDK trüükiväljaannet, raamatukoguharidust, sisaldab mälestusi ja arvustusi jne. Aastaraamatu koostab Evi Rannap.

ERÜ esindajaks raamatukoguhoidjate kutseeksami komisjoni ja raamatukoguhoidjate koolitusnõukosse esitati **Krista Talvi**.

Arvestades muutunud/muutuvaid poliitilisi, majanduslikke ja infotehnoloogilisi olusid on tekkinud kas uue **raamatukogude strateegilise arengukava või üksikute alaprogrammide koostamise** vajadus. ERÜ juhatus peab otstarbekaks alustada teema läbiarutamist. Aprilli algul saadeti suurematesse raamatukogudesse kiri selgitamiseks raamatukogude **arvamusi** – kas üldse peetakse **vajalikuks** konkreetsema arengukava või selle üksikosade koostamist. Ja kui nõnda arvatakse, siis milliseid **valdkondi** tuleks käsitleda. Tagasilaekunud arvamuste (ELT, ERA, KMAR, RR, TÜR) põhjal võib järeldada, et raamatukogud on aruteluks valmis. Muu hulgas märgiti, et arengukava koostamine ei peaks olema ühiskondliku organisatsiooni, vaid Kultuuriministeeriumi ülesanne.

EKS-KLUBI

pidas 14. aprillil esimest sünnipäeva. RR-i auditooriumis kohtus üle poolesaja klubilase. Klubi **president Ester Lepik** tegi kokkuvõtte möödunud aastast ning rääkis tulevikuplaanidest. Evi Rannap tutvustas raamatukoguhoidjate mälestuste kogumise tulemusi ja ärgitas uute kirjutamisele. Kohalolijaid tervitasid RR-i peadirektor Tiiu Valm ja ERÜ juhatuse esinaine Krista Talvi. Mõlemad organisatsioonid lubasid rahaliselt toetada Eks-klubi ettevõtmisi. Nagu sünnipäevale kohane, joodi koos tass kohvi ja pildistati kohalolijaid.

ERÜ büroo

MAARAAMATUKOGUDE SEKTSIOONI

koosolek toimus 15. aprillil Tartu Linna Keskraamatukogus. **Mare Ektermann** tutvustas keskraamatukogude komplekteerimisnõupidamisel arutatut ning komplekteerimispoliitika väljatöötamise vajalikkust.

27.–29. juulini Lääne-Virumaal Viitnal toimuvast maakogude laagrist rääkis **Aime Kinnep** Rakke raamatukogust. Seminarlaagris on kavas teha vahekokkuvõtte rahvaraamatukogude komplekteerimisküsimuste aruteludest, pidada aru vallaraamatukogude vajalikkuse ja nende funktsioonide üle ning rääkida maaraamatukogude infotehnoloogiast.

Koosolekul oli veel lühidalt juttu Eesti Raamatu Aastast ja uuest rahvaraamatukogude töökorralduse juhendist.

Heljo Järvelaid

27. aprillil kogunes Eesti Akadeemilises Raamatukogus oma esimesele töökoosolekule **ERÜ** juurde moodustatud **raamatuvarede kaitse komisjon**. Kohale tulid kolmeteistkümne teadus- ja rahvaraamatukogude esindajad. **Komisjoni esimeheks valiti Anne Veinberg** Eesti Akadeemilise Raamatukogust, **sekretäriks Sigrid Mandre** Sisekaitseakadeemia Raamatukogust. Kuulati ära, mida on raamatukogudes seni tehtud raamatuvarede kaitseks varaste ja võlglaste eest. Enamik probleeme olid sarnased, mõnes raamatukogus teravamad, teises tagasihoidlikumad, olenevalt lugejaskonnast ja kojulaenutuse olemasolust. Saime teada, et paljudel raamatukogudel puuduvad turvasüsteemid. Ka on raske võlglastelt laenatud raamatute ja viivise kättesaamine. Teatavasti on raamatuvare hindamata ja kindlustamata, ka puudub teadusraamatukogudel oma seadus jne. Probleeme jätkub, aga koos loodetakse neile lahendused leida. Järgmine kokkusaamine toimub maikuu, kuhu kutsutakse jurist ja turvafirma esindaja. Vahepeal analüüsitakse koos juristiga raamatukogude lugejateeninduse eeskirju ja juhendeid. Tutvutakse Soome ja Rootsi raamatukogude kogemustega samas valdkonnas.

Anne Veinberg

Ühendus "Eesti Elujõud" pöördub raamatukoguhoidjate poole palvega tutvustada 1. ja 2. juulil toimuva eestlaste elujõu kongressi ajal vastavateemalisi raamatuid.

KOMPLEKTEERIJAD KOOS

Keskraamatukogude komplekteerimisosakondade juhatajad kohtusid **21. aprillil** juba teist korda.

Jaak Uibu ja **Ants Eglon** kõnelesid juuli esimestel päevadel toimuva eestluse elujõu kongressi ideestikust ning palusid raamatukogusid seda temaatiliste väljapanekutega toetada.

Venemaa Avatud Ühiskonna Instituudi Puškini projekti tutvustas selle koordinaator Eestis **Liina Enok** (RR-i väliskirjanduse osakond). Projekti eesmärgiks on vahendada venekeelset kirjandust raamatukogudele soodushinnaga. Projektiga liituda soovijad võivad pöörduda L. Enoki poole.

Leida Olszak (ELT) andis ülevaate rahvuslikust lastekirjandusest ning osutas tõsisele murele, mida tekitab selle hääbumine.

Komplekteerijatega oli tulnud kohtuma ka Eesti Kirjastajate Liidu esimees **Tõnu Koger**, kes muu hulgas ütles, et taas mõlgutatakse mõtteid Eesti *Books in Print* väljaandmisest. Kohalolijaid rõõmustas lubadus luua Raamatutrukikoja juurde Tallinna trükikodade ning kirjastuste jae- ja hulgimüügiladu, kus saaks trükistega tutvuda, neid valida ning sooritada ostutehinguid. Seni peavad raamatukogud aga endiselt otsima soodsamaid võimalusi. T. Koger kaitses kirjastuste raamatumüüki, mainides, et raamatukaupmeestele see küll eriti ei meeldi. Vastuseks raamatukogutöötajate nurinale trükiste kehva kvaliteedi üle lausus T. Koger, et kvaliteedi eest vastutab kirjastus. Kahetsusväärne on, et paljud kirjastajad ei tunne köitmistehnika ja -materjalide kokkusobivust. Lepiti kokku, et trükiseaduse ettevalmistamisse kaasatakse ka raamatukoguhoidjad.

Mare Ektermann (Lääne Maakonna Keskraamatukogu) analüüsis keskraamatukogude komplekteerimisprobleeme käsitletud esseesid. Eelmisel kokkusaamisel tõstatatud idee taotleda kirjastustelt keskkogudele tasulist näidiseksemplari, ei leidnud üksmeelset toetust. RR-ilt oodatakse väljaande "Raamatud" **ilumise kiirendamist** (nõupidamise ajaks oli ilmunud jaanuarinumber), mis hõlbustaks järelkomplekteerimist.

Tõdeti, et **komplekteerimisel väljakujunenud põhimõttest** – hankida Eesti autorite teoseid, lastekirjandust, teatmeteoseid, väärtuslikku väliskirjandust, koduloolisi trükiseid, eneseabiraamatuid ning õpikirjandust – **tuleb igapäevatöös ka kinni pidada.**

Maaraamatukogude sektiooni ettepanekut korrata külaraamatukogude teaberaamatute komplekteerimisanalüüsi ei toetatud. Tööd peeti liiga mahukaks, ka seati kahtluse alla selle kasutegur.

Raamatukogude komplekteerimisprobleemidest otsustati kirjutada päevalehtedesse. Ka peeti vajalikuks pöörduda Kirjastajate Liidu ja üksikkirjastuste poole märgukirjaga, milles viidatakse ilmuva kirjanduse kohta info puudumisele, raamatute madalale trükitehnilisele kvaliteedile, trüki- ja autoriandmete vajalikkusele raamatus jm.

Sirje Bärg (Kose-Uuemõisa raamatukogu) arvas, et keskraamatukogud peaksid kiiremini ja rohkem edastama infot ilmuva kirjanduse kohta, küll külaraamatukoguhoidja oskab ise valida ja arvestada oma rahakotiga. Ta lüüsi, et ka külakogu juhataja teab väga hästi, et raamatukogu rikkuseks on püsiväärtusega kirjandus.

Järgmine nõupidamine otsustati korraldada sügisel.

Reet Olevsoo

AUTORIÕIGUS JA RAAMATUKOGUD

16. aprillil toimus RR-is EBLIDA projekti Kesk- ja Ida-Euroopa Autoriõiguse Kasutajate Platvormi (CECUP) seminar "Raamatukogud ja autoriõigus". **Tuula Haavisto, CECUP-i projektijuht** rääkis oma põhiettekandes autoriõiguse põhimõtetest, koostööpartneritest, autoriõigusega seonduvatest küsimustest, muutustest raamatukogude tegevuses seoses autoriõigusega elektroonilises infokeskkonnas, rahvusvahelistest kokkulepetest ja autoriõiguse seadusandlusest, Euroopa Liidu direktiivist autoriõiguse ja naaberalade harmoneerimise kohta, EBLIDA ja CECUP-i tegevusest autoriõiguse valdkonnas.

Seminar eesmärgiks oli ühtlasi anda ülevaade autoriõiguse olukorrast Eestis ja sellega seonduvatest probleemidest raamatukogudes.

Kalju Tammaru, CECUP-i juhtgrupi liige ja nimetatud seminari juhataja tõi seminari alustades, et enamikus riikides on autorikaitse seadused vastu võetud raamatukogudega konsulteerimata. Ja Eesti ei ole siin erand. Autoriõiguse seisukorda Eestis tutvustas **Õigusinstituudi professor Heiki Pisuke**.

1992. aasta novembris vastu võetud kehtiv autoriõiguse seadus on Eesti ajaloos esimene eesti juristide väljatöötatud autoriõiguse seadus. Autoriõiguse seaduse 1999. aasta muudatused on suunatud peamiselt õiguste kaitse ja vastutuse, õiguste kollektiivse teostamise sätete täpsustamisele ning seaduse rakendamisele.

Järgnevalt üritan anda kokkuvõtte seminaril räägitust.

Raamatukogude kui maailma kultuuripärandi vahendajate tegevus oleneb autoriõiguse seaduse paljudest väikestest osadest. Küsimus on, kuidas nende õigusi ja erandeid seaduses kajastada nii, et raamatukogud tunneksid end võrdväärse partnerina autoriõiguse valdkonnas.

Raamatukogu kui autorite loomingukasutaja ja vahendaja on autoriõiguse üks osapool. Siiani on raamatukogud olnud oma nõudmistes tagasihoidlikud, kuna olukord oli stabiilne ja rahuldav. Informatiiv- ja innovatsiooniastu uued saavutused tehnoloogia alal mõjutavad aga oluliselt meie igapäevast elu ja ka intellektuaalse omandi arengut ja kaitset.

Eestis tuleb sätendada, kas elektrooniline info on vahendatav riiklikult raamatukogude kaudu või on see iga raamatukogu enda probleem. Kui raamatukogul on raha andmebaaside litsentse osta, siis ta saab informatsiooni ka vahendada, kuid kes finantseerib – kas riik või kohalik omavalitsus? Samas on raamatukogud ka elektroonilise informatsiooni loojad ja soovivad oma töö eest tasu seadustada. Raamatukogusid puudutab otseselt ka avaliku laenuõiguse õigus (PLR – *public lending right*) ehk autori õigus laenuõigustasule. 1998. a. lõpus esitati Riigikogule raamatukogulaenuõiguse hüvituse seaduse eelnõu, millest raamatukoguhoidjad said teada alles ajakirjandusest. Meil võib tekkida kirjanikele teoste eest laenuõigustasumaksimise küsimus, kelle raha kasutatakse – kas riigi või kohaliku omavalitsuse oma. Seaduse eelnõus ei

olnud täpselt sätestatud ka tasu saaja ja tasu maksmise printsiibid. Probleemi üks lahendus oleks laenutuste elektroonilises registreerimises. Küsimus vajab kiiret lahendust, kuna Euroopa Liidu direktiiv nõuab autorile tasu maksmist raamatukogust laenutamise alusel.

Raamatukoguhoidjad on mures sellegi pärast, et ükski seadus ei sätesta konkreetseid raamatukogu õigusi teose kasutamiseks. Autoriõiguse seaduse neljas peatükk "Autori varaliste õiguste piiramine" (teose vaba kasutamine) ei näe ette raamatukogule õigust olla lugejale (isikule) tehtava koopia vahendaja. See seab raamatukogud olukorda, kus lugeja soovib teosest koopi, kuid raamatukogule ei ole üheselt antud õigust seda teha tasu maksmata. Samuti on selgusetu, kellele ja kuidas peab raamatukogu tõestama, kopeerides raamatukogule vajalikku trükist, et seda teost ähvardab *mittesäilimine* ja seda ei ole enam võimalik müügi võrgust osta. Raamatukogud on kaitsetud ka raamatukogu külastaja (lugeja) pahatahtlikkuse ees, kes saadab raamatukogu käsutuses oleva elektroonilise info FTP-d või e-posti kasutades ükskõik kuhu, samal ajal kui raamatukogu vastutab võimaluse andmise eest.

Tuula Haavisto tõi näiteid probleemidest, mis võivad raamatukogude elu muuta õudusunenäoks. Kes peaks siis aitama raamatukogusid probleemide lahendamisel?

EV Kultuuriministeeriumi põhimäärus (1996) sätestab kultuuriministeeriumi koordineeriva ja korraldava rolli autoriõiguse alases tegevuses.

Leiti, et raamatukogud peavad olema kursis autori- kaitse alal algatavate seadustega ning ei tohi olemasolevate seaduste muutmise juures jätta avaldamata survet oma õiguste eest seismisel.

Ilme Sepp

* *

29. –30. aprillini 1999 toimus Tallinna Pedagoogikaülikoolis rahvusvaheline raamatuteaduse konverents "**Kirjaliku kommunikatsiooni probleemid**".

Elmine rahvusvaheline raamatuteaduse konverents, mis oli pühendatud Leedu raamatu 450. aastapäevale, toimus TPÜ-s kaks aastat tagasi. Järjekordse konverentsiga **tähistas** TPÜ infoteaduste osakond oma kauaaegse raamatuteaduse õppetooli professori **Mare Loti** 65. sünnipäeva.

Konverentsist olid kutsutud osa võtma Leedu, Läti, Venemaa, Poola ja Soome raamatuteadlased. Kahel tihedal tööpäeval kuulati ära 22 teadlase ettekanded. Kahjuks ei saanud Eestisse sissesõiduluba professorid **Inga Šomrakova** ja **Villi Petritski** Peterburi Ülikoolist. V. Petritski oleks tutvustanud Peterburi Ülikoolis töötanud eestlasest matemaatiku ja professori Juhan Depmani tegevust bibliofiili ja raamatu-uurijana.

Konverentsi plenaaristungil esineti ülevaatlike ja teoreetiliste ettekannetega. Professor **Liivi Aarma** käsitles seoses läheneva Eesti Raamatu Aastaga rahvuse ja kirjastaja arengut ning vastastikust mõju. Leedu raamatu aastast (1997) tegi kokkuvõtteid Vilniuse Ülikooli raamatuteaduse professor **Domas Kaunas**, jagades Leedu kogemusi raamatuaasta läbiviimisel. (UNESCO oli kuulutanud Leedu raamatuaasta rahvusvahelise tähtsusega ürituseks). Emeriitprofessor **Mare Lott**

kõneles eesti raamatu uurimise probleemidest. Kuna elmine raamatuaajaloo ülevaade pärineb 1975. aastast, vajame tänapäeval uut, ajakohast teaduslikku käsitlust. Oma ettekandes soovitas Mare Lott uue mitmekõitelise raamatuaajaloo koostamisel lähtuda biblioloogia uutest, maailmas levinud suundadest. Raamatuteaduse õppetooli dotsent **Aile Möldre** tutvustas Eesti raamatute kirjastamise ja levitamise tänapäeva probleeme ning uusi suundumusi. Infoteaduse õppetooli dotsent **Sirje Virkus** käsitles virtuaalsete tekstide lugemist ja kasutamist õpikeskkonnas.

Vanaraamatu uurimisprobleemidest Poolas kõneles Wrocławi Ülikooli raamatuteaduse professor **Krzysztof Migoń**. Huvitava ettekande sisuks oli raamatute väljaandmine Poolas eri keeltes 15.–18. sajandil. Professor Migońi abikaasa **Anna Migoń** (Wrocław'i Ülikooli professor) jätkas oma ettekandes Poola raamatuaajaloo käsitlemist, peatudes Poola literaatide tegevusel Lääne-Euroopa valgustusaja raamatute tõlkimisel. Sama perioodi raamatulugu Läänemere-äärsetes riikides käsitlesid Eesti Akadeemilise Raamatukogu baltikaosakonna juhataja, magister **Tiiu Reimo** ja Rahvusraamatukogu teadur **Sirje Lusmägi**. EAR-i direktor, magister **Anne Valmas** tutvustas eestikeelsete raamatute kirjastamist Saksamaal aastail 1946–1951. Läti Ülikooli teadur **Tõnu Karma** rääkis liivikeelsete raamatute väljaandmisest 16.–19. sajandil ja käsitles huvitavalt Meie Isa palve liivikeelset teksti.

Tsensusiajaloo rubriiki kuulus RR-i haruldaste raamatute osakonna juhataja Ph. D. **Larissa Petina** ettekanne Walter Scotti Venemaal keelatud teosest "Napoleon Bonaparte'i elulugu".

Ajaloolistele kogudele olid pühendatud Vilniuse Ülikooli professori **Aušra Navickiene** ja EAR-i teaduri, magister **Kaja Tiiseli** ettekanded. Esimene neist kõneles raamatumuuseumidest (*Book Museum*) ning teine Tallinna Toomkooli raamatukogust.

Järgmist konverentsipäeva alustasid Läti Rahvusraamatukogu teadurid **Aina Štrale** ja **Jana Dreimane** ettekannetega Läti raamatu saatusest Nõukogude okupatsiooni ajal (1940–1990). Eesti raamatust ja selle lugejast Kanadas tegi huvitava ettekande EAR-i teadur **Vallo Kelder**.

Raamatuteadlaste omavahelisi sidemeid ja kontakte tänapäeval Läänemere maades vahendas Vilniuse Ülikooli dotsent **Vanda Stoniene**. Statistiliste meetodite kasutamist raamatukogunduses käsitles Tallinna Pedagoogikaülikooli dotsent **Silvi Roomets** ning *bibliograafia ja informaatika* terminite tähenduse muutmisest rääkis sama ülikooli dotsent **Elviine Uverskaja**. Tampere Ülikooli teaduri **Riitta Mäkineni** ettekanne oli pühendatud Euroopa raamatukogude arendusprogrammi *New Book Economy* käsitlusele. Tema abikaasa, sama ülikooli doktor **Iikka Mäkinen** püstitas ettekandes küsimuse Rolf Engelsingi lugemisteooria kohta – kas see oli õige, vale või hoopis midagi muud.

Konverentsi ametlik töö lõppes TPÜ raamatuteaduse eelmise konverentsi ettekandeid sisaldava teadusväljaande **Acta 16 Humaniora** esitlusega.

Konverentsi kultuuriprogrammi põhiosa oli pühendatud emeritprofessor Mare Loti 65. sünnipäeva tähistamisele.

Liivi Aarma ja Maia Randma

ÜHISKOND JA RAAMATUKOGU

Tinglikult võiks Eesti taasiseseisvumise järgseid aastaid nimetada raamatukogude jaoks *kuldseteks*. Võime nentida, et vaatamata peamiselt materiaalsel laadi vajakajäämistele, on toimunud järsk pööre – kaasajastumisele. Neid, keda raamatukogude tänane olukord ei rahulda, võiks rahustada teadmine, et raamatukogude areng mujal maailmas on kestnud aastakümneid, isegi aastasadu.

Kuid kas meie areng on ka tulevikus tagatud? Lubage sel teemal veidike arutleda.

Eesti tänast ühiskonnaelu iseloomustab **kommertslikkus**. Kohalikul meediaväljal on tekkinud ja kadunud raadiojaamu, vaid reklaamist elatuvaid TV kommertskanaleid, satelliittelevisioon levitab aga ööl kui päeval reklaame jms.

Teiseks iseloomustab ühiskonda **eraldumine**. See ei tähenda inimeste kapseldumist oma isiklikku maailma ning eraldumist ühiskondlikust elust, vaid ühiskondlike teenuste kandumist erasektorisse. Põhjuseks on raha. Küsimus on, kas ja kui palju toetab riik või kohalik omavalitsus avalikke teenuseid, kas teenuste kasutamise teed on jäigad ning kas bürokraatia lähendab meid.

Eraldumine ilmneb ka mujal: likvideeritakse suuri ettevõtteid ja tööpuuduse hirmus ning muudelgi põhjustel asutavad töötegijad oma värkstubasid.

Kolmandaks iseloomustab tänast päeva **polariseerumine**. Räägitakse, et on tekkinud niinimetatud A ja B klassi kodanikud. A klassi inimesed üritavad hakkama saada töö ja kulutuste oravarattas. B klassi inimesed aga ei tule enam eluga toime ning jätavad oravaratta vabatahtlikult maha. B riskirühma kuuluvad väikese haridusega inimesed, nii naised, noored kui vanad...

Mis on sellel kõigel raamatukoguga pistmist – lisaks faktile, et raamatukogud funktsioneerivad kirjeldatud ühiskonnas? Väidan, et samad tendentsid – kommertslikkus, eraldumine, polariseerumine toimuvad ka raamatukogus. Need ei ole raamatukoguvälised nähtused, tahame me nende olemasolu tunnustada või püüame neile vastu seista, aga nad eksisteerivad.

Selged kommertsli tunnused on ka raamatukogudes osutataval tasulistel teenustel, eriti nendel, mis

kaasnevad infotehnoloogia arenguga. Tundub loomulik, et raamatukogud maksavad andmebaase tootvatele firmadele, ja raamatukogud omakorda nõuavad tasu nende kasutajatelt.

Kommertslikkuse ilminguid võib märgata ka raamatukogu seisundi muutumises: raamatukogu, tahtes säilitada oma positsiooni inimeste informeerija ja meelelahutuse pakujana, peab olema võitlusvõimeline ka teiste kommunikatiivsete institutsioonidega.

Võib ju küsida: ehk kannab videode ja teiste uute infokandjate hankimine raamatukogudesse hoopiski imago muutuse ideed – tolmu-sest raamatuhoidlast saab kaas-egne infokeskus? Võib-olla tahab raamatukogu arvutite soetamisega meelitada uusi lugejaid, kes muidu läheksid mujale? Ja mis siis selles halba on, et me hangime videosisid ja arvuteid? Ei olegi, küsimus on vaid motiivides. Uutele infokandjatele talletatud informatsioon nõuab raamatukoguhoidjalt aga täiesti teistsuguseid analüüsi- ja oskusi, kui seda trükiste puhul vajatakse.

Eraldumisest kõneldes võib ju küsida, kas tulevikus kavatakse ka raamatukogusid erastada. Vaevalt! Küll hakkavad aga üksik-üritajad üha enam pakkuma infoteenuseid – s. t. võistleva raamatukogude poolt osutatavate infoteenustega. Juba praegugi on paljudel teabetubadel raamatukogudega sarnased ülesanded, kui välja arvata trükiste kojulaenutamine.

Eelnevaga seostub tihedalt **polariseerumine** – need, kellel on raha, maksavad ja saavad niinimetatud süvateenuseid, kellel raha pole – massiteenuseid. Tekkivad **inforikkad** ja **infovaesed**, kusjuures inforikkad on rohkem võimalusi elus läbi lüüa. Pole ehk liiast, kui mõtleksime aastatuhande vahetumisel raamatukogude identiteedi võimalikele muutustele, sest raamatukogu on osa ühiskonna sotsiaalsest ja majanduslikust koost ning allub seetõttu samale sotsiaalsele, finantsilisele ja seaduste survele nagu ühiskondki.

Tiiu Valm

Esitatud 30. aprillil Pärnu Keskraamatukogu 90. aastapäeva konverentsil.

Avatud Eesti Fond jagas stipendiume

6. mail toimus AEF-is pidulik stipendiumide kätteandmine konkursi "**Raamatukogud kohaliku elu keskusteks**" võitjatele. Konkurss oli äärmiselt edukas. Laekus 84 projekti, millest kas osaliselt või täielikult rahastati 31 kogusummas 1,5 miljonit krooni. Toetussummad jäid vahemikku 6000–147 000 krooni.

Projekti juht **Asta Trummel** ütles, et nii rohkearvulist osavõttu ei osatud oodata ning avaldas lootust, et vahest juba lähema aasta jooksul kuulutab AEF samasuguse konkursi uuesti välja.

Veidi varem oli toimunud konkurss internetipunktide loomiseks raamatukogudesse jm. Ka see konkurss osutus üliedukaks, esitati 66 projekti, millest rahastati 23 ja 18 neist olid seotud raamatukogudega. Suurima toetussumma sai Rae vald Jüri ja Vaida raamatukogu internetipunkti jaoks. Projekti juht oli **Kristjan Rebane**.

* * *

Olen sündinud 26.02.1956 Jõgevamaal. 1976. a. lõpetasin Viljandi Kultuurharidustöö Kooli ja asusin samal aastal tööle Tartumaal Kureküla raamatukogu juhatajana. 1988. a. lõpetasin kaugõppes Tallinna Pedagoogilise Instituudi raamatukogunduse ja bibliograafia eriala. 1994–1995 õppisin EELK Usuteaduse Instituudi pedagoogilises osakonnas ja omandasin usutõpetuse õpetaja kvalifikatsiooni. Olen osa võtnud mitmest raamatukogunduslikust täienduskursusest. Olen olnud tegev Rannu Muinsuskaitse Klubi ja Rannu Maanaiste Seltsi töös. Alates 01.03.1999 töötan **Kõrveküla raamatukogu (Tartu Maakonna Keskraamatukogu) direktori ametikohal.**

Hele Ellermaa

KOHTUGE LASTEGA

Rootsi Instituudi, Rootsi suursaatkonna ja Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuse koostöös Eesti Rahvusraamatukoguga peeti 27. aprillil **lastele ja nende raamatutele pühendatud seminar "Kohtuge lastega"** ning avati samateemaline raamatunäitus.

Seminaril esinesid Eesti ja Rootsi lastekirjanikud, kirjandusteadlased ja pedagoogid. Laste- ja noorsookirjanik, õpetaja, ajaloo- ja usuõpikute autor **Maj Bylock** analüüsis esinemises **"Igas memmes elab väike tüdruk"** lapsepõlvemõtusi, -mälestusi ja -kogemusi, mis on andnud talle tõuke mingi teema või probleemi käsitlemiseks. Elamine 12-aastaseks saamiseni Gotlandil Visbys viikingite hauaküngaste kõrval ning isalt kuulnud viikingilood panid aluse viikingiraamatute sarja sünnile, Löuna-Rootsi taluperest pärit vanaisalt kuuldu aga raamatutele talupoegade elust sajandivahetusel. Praegu tegeleb M. Bylock klassikateoste (nt. "Robinson Crusoe") ümberjutustuste kirjutamisega – niisuguseid raamatuid on ilmunud juba kümme ja need on Rootsis väga hinnas (kui algul oli tiraaž 3000 eksemplari, siis nüüd on juba 8000).

Stockholmi Ülikooli pedagoogikateadlase **Birgitta Odelforsi** ettekande **"Tüdrukud ja poisid lasteaias"** aluseks oli tema uuring laste arengu sõltuvusest kasvukeskkonnast, eriti lasteaias mõju. Kui varem allusid lasteaiad ja koolid Rootsis mitmele ametkonnale, siis alates 1998. aastast kooliametile. Uute eeskirjade järgi luuakse nii koolis kui lasteaias poistele ja tüdrukutele tõepoolest võrdsed võimalused ning antakse ühesugune kasvatus, arvestamata traditsioonilisi soorolle. Uuringu tulemusel selgus, et Rootsi lasteaiades on poisid julgemad ja aktiivsemad ning neid on ka julgustatud esinema ja oma arvamust ütleva rohkem kui tüdrukuid. Tõdemus tekitas seminaril elevust. Pedagoogikateadlase Leida Taltsi juhendamisel tehtud samalaadsest uurin- gust Eestis on selgunud, et meil on asi täpselt vastupidi – julgemad ja aktiivsemad on tüdrukud. Võib-olla on selles oma osa mänginud viiekümneaastane sotsialistlik võrdsus?

Leida Talts oma ettekandes **"Lapsepõlv muutub ajas"** sedastas, et Eestis on eluväärtused praegu pahu- pidi pööratud: lapsed jäetakse ilma muretust lapsepõlvest ja tahetakse neid kohe suunata ränka konkurent- sivõitlusse, tuues eeskujuks rikkaid ärimehi. Täiskasvanud peaksid L. Taltsi arvates olema lastele tegevuses partneriks ning rohkem rääkima ka sellest, mida me oma elus näha ei taha.

Lastekirjanik **Ellen Niit** rääkis teemal **"Õpetliku ja kunstilise tasa- kaalust väikelaste kirjanduses minu kogemuste varal"** oma humoorikal moel. Meenutades lugemismuljeid oma lapsepõlvest, leidis ta, et väikelaps vajab raamatuid, mis talle ka midagi õpetavad, ja see õpe- tus võib olla täiesti otsesõnaline, kui seda toetab koomika. Raamat peab ajama naeru peale. Raamatutege- lased võivad teha koerust – nad saa- vad pahateod alati andeks, nii nagu lastele andestavad nende vanemad. E. Niit tõi näiteks oma õpetliku raamatu "Triinu ja Taavi lood". Tellijaks olnud haridusministeeriumi ametnike meelest olid jutud "liiga naljakad kooli jaoks", ometi meeldivad need lood lastele väga. Kirjanik arvas ka, et kirjutajale on

oluline elav aines, s.t. tuleks jälgida lapsi, kellele raamat on suunatud.

Ellen Niit arvas, et Eesti riik on kaheksa aasta jooksul jätnud sõnas- tamata oma lastekirjanduspoliitika – **Eestis on vaja oma lastekirjan- dust ning selle heaks peab ka valitsuse tasandil tegutsema.**

Seminaril lõpetas muusiku ja muusikaõpetaja **Michael Lie** koos- tatud ja esitatud **muusikaetendus** hetkel Rootsis eriti populaarsest Gunilla Bergströmi lasteraamatu- kangelasest Alfons Åbergist. M. Lie esineb lasteaiades, koolides ja raamatukogudes ning iga kord sõltuvad etenduse pikkus, raskus- aste ja käsitletavat probleemi kuulajaskonnast.

Pärast seminari lõppu avati Rah- vusraamatukogus **näitus rootsi las- tekirjandusest**. Näitust tutvusta- des ütles Birgitta Pennander Rootsi Instituudist, et lastekirjandusel on oluline roll dialoogis laste ja täis- kasvanute vahel, lastekirjandus pee- geldab ühiskonda, kuid samas tõs- tab ka mässu täiskasvanute maa- ilma tõdede vastu. Näituse ava- misel osales ka Rootsi suursaadik Eestis Elisabeth Bonnier.

Ene Riet

Vinni-Pajusi võistkond Edgar Valteri päeva teadmisteproovil.

Foto: Teet Malsroos

MÄNG LOODUSE JA HEA NÕIDUSEGA

Niiviisi pealkirjastas oma mini-uurimistö Teele Perve Suure-Jaani gümnaasiumi 4. klassist, üks kümnest esinejast **Edgar Valteri 70. sünnipäevale pühendatud õpilaste teaduskonverentsil "Kui mitu loojat on peidus ses mehes!"**.

Kõik täiskasvanud kindlasti ei tea, et lastekirjandus ja lapsed tähistavad tänavu Edgar Valteri aastat. Mõistagi on aga omaksvõetud ja teatakse Sipsikut, Kunksmoori, naksitralle, pintselsabasid jpt., pokudest rääkimata.

Nii otsustaski Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus juba varakult, et meie armastatud mitmekordne Nukitsa-preemia laureaat vääriski juubeli puhul midagi enam. Edgar Valteri päeval 24. aprillil toimus RR-i konverentsisaalis koolilaste teaduskonverents ja mitmeastmelise mälumängu finaali (meeskonnas kolm 8–10-aastast mängurit). Ka oli välja pandud päevakohaste taieste näitus tervituskartidest sünnipäevalapsele, samuti laste kätetööna valminud tegelaskujud.

Sisukat teaduskonverentsi iseloomustavad ettekannete pealkirjad: "Edgar Valter ja mina" (Markku Palipea, Tallinna Inglise kolledži 5. kl.), "Edgar Valter – kunstnik või kirjanik" (Henry Kütt, Viljandi Paalalinna gümnaasiumi 7. kl.),

"Silmade ja südamega" (Liis Grab, Kõpu algkooli 4. kl.), "Sõber Ets ning ta sõbrad" (Ala põhikooli 2. kl. õpilaste kompositsioon) jmt.

Mälumängu finaalis osales 21 võistkonda kaugelt ja lähedalt. Noorukesed võistlejad olid tubli ettevalmistusega, mistõttu ka keerulised, konksuga küsimused ja ülesanded olid üsna jõukohased. Kui teadmisteproovile said juurde liidetud kodutööde ja kostüümide eest saadud punktid, selgusid ka parimatest parimad. Seekord olid ületamatud Võrumaa lapsed (Antsla keskkooli 3. kl.), kes kogusid 67 punkti 68 võimalikust. Neile järgnesid pärnakad (Kuniga t. põhikooli 4. kl.) – 63 punkti ja virulased (Vinni-Pajusti gümnaasiumist) – 61 punkti. Kaotajaid Valterimängus polnudki, sest peale mõnesaja kohalolija tuleb võitjaks pidada ka taustategijaid, kes osalesid eelvoorudes, ja valmistasid toredaid kaarte ja pokusid ning aitasid võistkondi kostümeerida. Võitjaks võib pidada ka neid, kes õhinaga E. Valteri raamatuid lappavad.

P. S. Kuigi Edgar Valter ise sellest päevast osa ei võtnud, lahkuti teadmise, et kõik lastepere tervitused ja kingitused jõuavad Võrumaale Urvastesse Pöörismäe tallu tema sünnipäevaks 21. septembril.

Leida Olszak

ELLEN SARV

5. mail täitis Abja-Paluoja linna-raamatukogu juhatajal Ellen Sarvel 50. tööaasta oma erialal. Tervist, energiat ja jõudu edaspidiseks!

ÕNNITLEME

LEA TRIKKANT – 70

8. mail tähistas oma seitsmekümendat sünnipäeva Tartu Ülikooli Raamatukogu töötaja Lea Trikkant.

Pärast Tartu Ülikooli õigusteaduskonna lõpetamist 1953. aastal tuli ta tööle ülikooli raamatukogusse. Tööl tärnanud tõsine huvi raamatukogunduse vastu ajendas teda uuesti ülikoolis õpinguid alustama. 1962. aastal sai Lea Trikkantist diplomeeritud raamatukoguhoidja-bibliograaf.

1958–1965 juhatas L. Trikkant õppe-raamatukogu. Kaksteist aastat (1965–1977) vastutas ta direktori asetäitjana teadusalal raamatukogu teadusliku ja meetoodilise töö, seminaride ja teaduskonverentside korraldamise ning arvukate publikatsioonide trükkitoimetamise eest. 1977. a. sügisest töötab Lea Trikkant liigitamise ja märksõnastamise sektoris vanema kirjanduse (ilm. enne 1945. a.) märksõnastajana ja märksõnakataloogide hooldajana. Kestva väärtusega on tema koostatud bibliograafianimestik "Tartu Ülikooli perioodika-väljaanded 1802–1940" (Tartu, 1983).

Avara silaringi, rikkalike kogemuste ja huviga uue vastu on Lea Trikkant võitnud oma töökaaslaste ja sõprade lugupidamise. Ta on ülikooli raamatukogu parimate traditsioonide kandja – tagasihoidlik, vaoshoitud ja peenetundeline.

Õnne, tervist ja jätkuvat tarmukust nii tööl kui pere ja sõprade ringis!

Kollegide nimel Malle Ernel

ÕNNITLEME

EAR-is eksponeeriti 18. märtsist kuni 14. aprillini näitust "KIRI JA RAAMAT", millega tähistati eesti kirjakunsti suurmeistri ja kauaaegse pedagoogi **Paul Luhteina** juubelit. Näitus andis ülevaate seni tegutseva kunstniku 60 aasta pikkusest kirja- ja raamatukunsti alasest loomingust. Esimene Paul Luhteina kujundatud ja illustreeritud raamat ilmus aastal 1928.

Professor Luhteina seovad EAR-iga pikaajalised koostöösidemed – alates 1979. aastast oli see juba tema viies juubelinäitus. Paul Luhtein on eesti kunstipärase ja bibliofiilse käsitsikirjutatud raamatu alusepanijaid Eestis.

Fotol: Üks kunstniku 70 käsitsikirjutatud bibliofiilsest väljaandest.

Euroopa rahvusraamatukogude kodulehekül GABRIEL: tulevikuülesannete seletus

Euroopa rahvusraamatukogude kodulehekül Gabriel on WWW teenus Euroopa rahvusraamatukogudele, kes on esindatud Euroopa Rahvusraamatukogude Direktorite Konverentsis // *Conference of European National Librarians* (CENL). Praegu osaleb CENL-i töös ja projektis *Gabriel* 38 Euroopa Nõukogu // *Council of Europe* liikmesriigi rahvusraamatukogu.

Missioon

Gabriel'i eesmärk on anda teavet Euroopa rahvusraamatukogude, nende kogude ja teenuste kohta, võimaldades neile juurdepääsu ja soodustades uute, ühise infrastruktuuri põhiste teenuste arendamist.

Laiemad ülesanded

Määratletud on järgmised missiooni saavutamiseks vajalikud ülesanded:

- suunava abi pakkumine – *Gabriel* on sisutihe *online* teejuht, mis pakub ajakohast teavet Euroopa rahvusraamatukogude funktsioonide, kogude ja teenuste kohta;
- reklaam – *Gabriel* tutvustab Euroopa rahvusraamatukogude tegevust igal sobival viisil;
- koostöö – *Gabriel* toetab sidemete loomist Euroopa rahvusraamatukogude vahel võrgukeskkonnas;
- eeskujuks olemine – *Gabriel* on ühiste võrguteenuste pakkumise mudel nii Euroopa kui ka teiste maailmajagude raamatukogudele.

Võimalused

Rahvusraamatukogude ühisülesanded on luua trükitud ja elektrooniliste väljaannete rahvuslikud arhiivkogud ning koostada rahvusbibliograafiat. Rahvusraamatukogud esindavad kontsentreeritult ja ajalooliselt sügavuti Euroopa kultuuripärandit. Pakkudes juurdepääsu oma kogudele, on nad eriti sobilikud kultuuri ja teadusliku mõtte arendajad. See on nende kohus ühiskonna ja kitsamalt rahvusvahelise uurijaskonna ees.

Kuna iga rahvusraamatukogu loob oma kogudest teavitamiseks eraldi *online* süsteemi, tekib Euroopas müriaad info-teenuseid, mille kohta informatsiooni hankimises ja pakutu kasutamises valitseb täielik ebaühtlus. Kuigi paljud raamatukoguteenused on leitavad üldiste võrguregistrite või teiste Interneti teejuhtide abil, saab vaid hästi hallatud süstemaatiline üle-euroopaline teejuht tagada kõikide pakutavate teenuste leitavuse ja piisava kasutatavuse. *Gabriel* on see teejuht, olles raamatukogude ja nende teenuste ühine Interneti leiukoht ning levitades ühtlustatud kujul esitatud informatsiooni rahvusraamatukogude kohta.

Rahvusraamatukogud osalevad ühiselt mitmes Euroopa projektis arendamaks ühistooteid ehk -teenuseid, mis on seotud nende ühisülesannetega. Paljud neist teenustest on kättesaadavad ka kohalike raamatukogusüsteemide kaudu, kuid ühine Interneti leiukoht teeks nad paremini nähtavaks. Lisaks Internetis olevate raamatukogude reklaamimisele üksikult pakub *Gabriel* ka juurdepääsu ühisteenustele, näiteks rahvusraamatukogude võrguteenuste ühisele otsisüsteemile.

Kuna infotehnoloogia ja raamatukogusüsteemid arenevad kiirelt, tunnevad kutselised raamatukoguhoidjad suurt vajadust informatsiooni ja teadmiste vahetamise järele. *Gabriel* toetab projektis osalevate raamatukogude töötajate koostööd. Ta on kommunikatiivne infrastruktuur, mis on arendamise ja katsetamise alus.

Teenuse kirjeldus

Katseprojekt *Gabriel* käivitus 1995. aastal. 1. jaanuarist 1997 on *Gabriel* CENL-i liikmesraamatukogude ametlik teenus. See on ühine võrgustatud infosüsteem, kus rakendatakse standardset võrgutehnoloogiat – see põhineb WWW tehnoloogial ühendatult teiste võrguteenustega nagu *Telnet* ja Z39.50. *Gabriel* on peegeldatud ja seega kättesaadav kogu maailmas.

Gabriel'i teenuse pakkumist juhib nõukogu, kuhu kuuluvad viie rahvusraamatukogu direktorid, ja seda haldab paari osaleva raamatukogu töötajatest koosnev hooldusrühm. Kuna *Gabriel* on ühisteenus, vastutavad kõik CENL-i liikmed võrdsele selle kvaliteedi eest. Nagu on ilmnenu, otsustab see teenuse edukuse.

Gabriel'i teenuse iseloomustus

- Rahvusraamatukogusid puudutava teabe ühtlustatud esitus
- Mitmekeelne tugiliides
- Geograafiline ja süstemaatiline teejuht rahvusraamatukogude teenuste kohta
- Rahvusraamatukogude WWW teenuste ühine otsisüsteem
- Nõustamiskeskus
- Rahvusraamatukogude uudiseid vahendav teadetetahvel
- Rahvusraamatukogude väljaannete elektrooniline arhiiv
- Ülevaade rahvusraamatukogude partnersuhetest ja projektides osalemisest

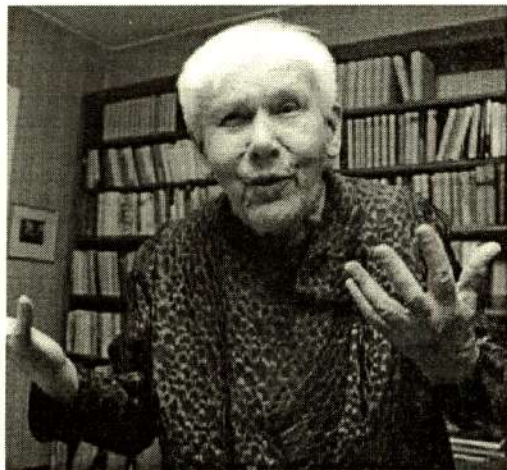
Gabriel on tasuta kättesaadav kõigile Interneti ja sellega seotud võrkude kasutajale. Nagu on ilmnenu, on see väga levinud ja kõige tõhusam viis võtta ühendust Euroopa rahvusraamatukogudega. See on oluline panus üle-euroopalise virtuaalraamatukogu väljaarendamisse.

Osalevad raamatukogud

- Albaania: Biblioteka Kombetare
 Austria: Österreichische Nationalbibliothek
 Belgia: Koninklijke Bibliotheek van België / Bibliothèque royale de Belgique
 Bulgaaria: Narodna Biblioteka "Sv. Sv. Kiril i Metodii"
 Eesti: Eesti Rahvusraamatukogu
 Hispaania: Biblioteca Nacional
 Holland: Koninklijke Bibliotheek
 Horvaatia: Nacionalna i Sveučilna Knjižnica
 Iirimaa: Leabharlann Naisiunta na hÉireann / National Library of Ireland
 Island: Landsbókasafn Islands
 Itaalia: Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze
 Itaalia: Biblioteca Nazionale Centrale di Roma
 Kreeka: Ethnike Bibliothekes tes Hellados
 Leedu: Lietuvos Nacionalinė Martyno Mazvydo Biblioteka
 Liechtenstein: Liechtensteinische Landesbibliothek
 Luksemburg: Bibliothèque nationale
 Läti: Latvijas Nacionālā Bibliotēka
 Makedoonia: Narodna i univerzitetaska biblioteka "Sv Kliment Ohridski"
 Malta: Bibljoteka Nazzjonali ta' Malta
 Norra: Nasjonalbiblioteket
 Poola: Biblioteka Narodowa
 Portugal: Instituto de Biblioteca Nacional e do Livro
 Prantsusmaa: Bibliothèque nationale de France
 Rootsi: Kungliga Biblioteket
 Rumeenia: Biblioteca Nationala a României
 Saksamaa: Die Deutsche Bibliothek
 San Marino: Biblioteca di Stato e Beni Librari
 Slovakkia: Slovenská národná knižnica v Matici slovenskej
 Sloveenia: Narodna in Univerzitetna knjižnica
 Soome: Helsingin Yliopiston Kirjasto
 Suurbritannia: The British Library
 Šveits: Schweizerische Landesbibliothek
 Taani: Det Kongelige Bibliotek
 Tšehhi: Národní knihovna České republiky
 Türgi: Milli Kütüphane
 Ukraina: Natsionalna Biblioteka Ukrainy
 Ungari: Országos Széchényi Könyvtár
 Vatikan: Biblioteca Apostolica Vaticana
 Venemaa: Rossiiskaya Natsionalnaya Biblioteka
 Venemaa: Rossiiskaya Gosudarstvennaya Biblioteka
- Gabriel'i leiukohad**
<http://www.konbib.nl/gabriel/>
<http://www.bl.uk/gabriel/>
<http://www.ddb.de/gabriel/>
<http://renki.helsinki.fi/gabriel/>
<http://nuk.uni-lj.si/gabriel/>
- Täiendavat teavet saab kontaktisikult:**
 Pieter Douma
 Gabriel editor/toimetaja
 Koninklijke Bibliotheek, P.O.Box 90407
 NL-2509 LK The Hague
gabriel@python.konbib.nl

HELENE MUGASTO-JOHANI

26.02.1903 – 19.05.1999

MÄLESTAME

19. mail, ilusal päikesepaistelisel päeval, olles lõpetanud lahtised otsad, andnud oma viimased korraldused ja lausunud hüvastijätusõnad oma lähedastele, lahkus jäädavalt Helene Johani. Iga inimene on selle aja nägu, milles ta on elanud, aga kõik ei suuda oma ajale nägu anda. Helene Johani oli üks selliseid markanteid, ja nagu värvikatele karakteritele sageli omane, ka vastuolulisi isiksusi, kes on tugevasti mõjutanud oma aega ja selle kaudu Eesti raamatukogundust. Ei ole valdkonda, millega ta ei oleks tegelnud, tehes kõike innu ja hasardiga. Lemmikaladeks oli talle lugemispüholoogia ja kunst – viimasega oli ta tihedasti läbi põimunud perekondlike sidemete kaudu.

Pärinedes kehvadest oludest, oli talle eriti suureks paleuseks vaimne kultuur. *Bibliothecaris fit, sed nascitur* – raamatukoguhoidjaks ei saada, vaid sünnitakse – selle Friedrich Puksoo poolt Eesti esimesel raamatukoguhoidjate kongressil esitatud moto tõestuseks oli Helene Johani.

Raamatukoguhoidja, tema nägemuses, peab olema kultuuri hoidja ja edendaja. F. Puksoo eeskujul pidas Helene Johani raamatukoguhoidja tähtsaks omaduseks "vastutulelikkust, suurt inimesearmastust ja inimesetundmist – üldse seda, mida nimetatakse kunstiks inimestega ümber käia". Ta rõhutas alati, et raamatukoguhoidja peab olema nii teadmistelt, aga ka emotsionaalselt hoiakult pühendunud lugejat teenima. See peab olema tema soov ja veendumus.

Kõike seda on ta edasi andnud mitme aastakümne vältel noortele. Õpetaja mõju peegeldub kõigepealt tema õpilaste mõtlemises. Mitu põlvkonda "Helene lapsukesi" on kasvatatud-koolitatud ja need põlvkonnad on kaasa saanud suure päranduse, eelkõige eeskujuna – võime armastada oma tööd ja teha seda hasardiga, oskuse orienteeruda infotulvas, omandanud teenindusvalmiduse, kohtlemistarkuse, pühendumuse.

Helene Johani iseloomustasid tohutu vitaalsus, jõulisus, töökus, vaimuvärskus, soov alati eluga kaasas käia, juurelda probleemide üle. Huvi kõige vastu ja vaimus aitasid tal trotsida tõesid ja vanadust.

Oma pika elu jooksul on ta kõndinud keerukaid radu ja mõelnud erinevaid, ka vastakaid mõtteid, aga kõike on ta teinud südamest.

Raamatukogundus oli tema armastus ja mida inimene armastab, see igavesti tema. Mõelgem tänuga kõigele heale, mida ta endast on maha jätnud.

Õpilased

...

Helene Johani elujõud, vaimuteravus ja töövõime püsisid kaua. Vaid aasta tagasi, maikuu 1998 ilmus temalt raamat "Andrus Johani oma ajast 1906–1941". Midagi trükki saada on raske isegi täies elujõus inimesel. Ka Helene Johani tervis, kustuvast silmanägemisest hoolimata, näis stabiilne olevat. Igatahes 95. sünnipäeval märgati, et ta on tervem kui 90-aastaseks saades. Aga tema suhtlemisaltille loomusele oli valuline kahanev osasaamine ümbritsevast elust.

Nüüd puhkab tema põrm sünnilinna Rakvere kalmistul ema kõrval.

Helene Johani kui raamatukoguhoidja, haridusjuhist, kunsti- ja kirjanduselu seotud inimesest on kirjutatud palju. Siin mõned pudemed temast raamatukoguhoidjana.

Ta tuli raamatukogundusse Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu kaudu. Ühing ja selle ajakiri "Raamatukogu" andsid omal ajal võimaluse mitmel raamatukoguhoidjal silmatorkavalt esile tõusta. Nimetagem Mall Jürmat, Konrad Kullangot ja Helene Johani. Teisalt soosis mitmekülgse spetsialisti kujunemist ka tolleaegne raamatukogutöö korraldus. Nimelt Tartu Keskraamatukogus, kus H. Johani töötas, vahetasid raamatukoguhoidjad teatud aja järele üksteist nii lugejate teenindamisel kui sisetöös. Nii oli ka H. Johani võrdset tugev raamatukogutöö kõigis lõikudes.

Helene Johani Tartu perioodi viljakam aeg langeb 30-ndate aastate algusesse. 1933 ta abiellus ja samal aastal ilmus pikemaajalise töö tulemusena eesti kümnendliigitus kolmes astmes. Selle pealiikide järjestus oli määratud juba 1922. a. H. Johani detailsem liigitus juurdus kõigis avalikes raamatukogudes ja oli kasutusel veel 50-ndate aastate alguses.

Laenutustöö andis tähelepanekuid lugejate raamatueelistustest. Neid kasutas H. Johani prof. G. Suitsu kirjandusseminaris valminud lugemispüholoogiale pühendatud ülikooli lõputöös. Selle kokkuvõtvad osad ilmusid 1934. a. "Loomingus" "Raamat ja lugejaskond" ja 1936. a. samas ajakirjas "Lugemisest ja lugejate tüüpidest". Need olid esimesed tõsised tööd lugemishuvideid meie raamatukogunduses.

20-ndatel aastatel, nagu praegugi, tuli raamatuturule küllalt palju alaväärtuslikku kirjandust. Mõned kirjandusinimesed kartsid sellest lugejate kõlblusele kahjulikku mõju. Näiteks taotles Johannes Aavik 1931. a. Eesti Rahvusluse Ühingu nimel Riigikogult algpärase kui ka tõlkekirjanduse üle moraali- ja tsensuuri kehtestamist.

Avalike raamatukogude töötajad olid tollal pigem kirjanduse piiramise poolt kui vastu, ent H. Johani nägi raamatu ja lugeja seoseid sügavamalt: "... on küsitav, kas need isikud, kes edustavad meie nautluskultuuri ja edendavad sugulist lodevust, on keegi raamatu tõttu hakanud seda elama. Raamat võib olla küll äratajaks, – kui aga isikul puuduvad vastavad kalduvused – siis ei tõuka "ebamoraalsusele" ka raamat." Ja jätkab: "kui raamat pole kooskõlas lugeja hingeeluga, siis ei huvita see teda." Vähemalt mõneks ajaks lükkas H. Johani väljaastumine kirjanduse vaba valiku piiramise edasi.

Teises maailmasõjas kaotas Helene Johani abikaasa ja sealtpeale jäi talle vaid töö.

Riiklikku Avalikku Raamatukogu, mis oli ju ikkagi Johani loodud, tuleb hinnata mitmeti. Muidugi, lihtsam oleks olnud seda raamatukogu rajada Tallinna Keskraamatukogust, sest viimane seisis püstitatud eesmärkidele palju lähemal kui kitsailmeline Riigiraamatukogu. Pealegi nii toimides oleks saanud Tallinna Keskraamatukogu säästa. Teiseks, Riiklik Avalik Raamatukogu, nagu tema sõsaraad kõigis teistes liiduvabariikides, saades üleliidulist tasuta venekeelset sundeksemplari, oli planeeritud vaid venestamisel tööriistaks (selle arvamusega oli ka Helene Johani 1997. a. nõus). Tagajärjeks oli raamatukogu tohutu kasvutempo juures eestikeelse ja ka välismaise raamatu osakaalu katastroofilise langemine. Siiski tegi RAR esimestel sõjajärgsetel aastatel tohutult tööd vanema eestikeelse ja *baltica*-kirjanduse järelkomplekteerimisel. Pärast seda, kui Haridusministeeriumist eraldus Kultuurhariduslike Asutuste Komitee, oli selle juhtkond täiesti abitu raamatukogude juhtimisel, veel enam – nende arvates oleksid kõik varasemad raamatud hävitamist väärinud. Riiklikul Avalikul Raamatukogul oli põhikirja järgi õigus erifondile, teistel mitte. Just Helene Johani alustas erifondi õiguse taotlemist Tartu Ülikoolile, Kirjandusmuuseumile, Tallinna Keskraamatukogule ja Ajaloomuuseumile (hiljem sai sellest Teaduste Akadeemia Raamatukogu). Niisiis – kuuludes küll tähtsa ideoloogiasutuse juhina kultuuri vaenavasse süsteemi, jäi ta ometigi lihtsalt raamatukoguhoidjaks, kes tegi kõik temast oleneva raamatute säästmiseks.

Helene Johani oli omandus asju (nähtusi, antavaid soovitusi vm.) lõpuni mõelda. See ei olnud nõukogude ajale omane pealiskaudne sõnadetegemine, vaid sügava mõttetöö järel kindlale veendumusele jõudmine. Seda Johani mõttetöö vilja tunnetab Riikliku Avaliku Raamatukogu järeltulijad – Eesti Rahvusraamatukogus. Helene Johani sisendas kolleegidesse ja õpilastesse sügavat lugupidamist raamatu vastu.

Kaljo Veskimägi

SUMMARY

In her interview the newly appointed Ministry of Culture Signe Kivi talks about her relations with libraries and dwells upon "The Basis of Estonian Policy of Culture", passed by Riigikogu (Parliament) in 1998 and considers it to be an essential document. She is convinced that we must plan and give priorities to cultural activities, otherwise it is not possible to carry out our ideas. She wishes good luck, optimism to stand out present economical difficulties and to hope getting a better salary in the future and that it will be paid according to one's skills and qualification.

...

Heino Räm, senior librarian at the Estonian Literary Museum Archive Library introduces the history of the Library. It was founded 90 years ago, in April 1909; 75 years ago a new house was bought and the collections were settled in summer 1924. During these long years nine different personalities have managed the Archive Library. The founder of it was a well-known folklorist and diplomat Oskar Kallas who worked out new acquisition principles. Over 730,000 items of the Library are divided between four collections. The biggest (50 per cent) is the Collection of Estonian Books and it falls into two parts – archive collection and duplicates. The Baltica Collection (30 per cent) includes the publications about Estonians in foreign languages. The Periodical Collection (15 per cent) is divided into two parts: periodicals in Estonian and periodicals in other languages, and it is the most unique as well as the most exploited collection. Special collections (5 per cent) contain geographical maps, personal libraries and pamphlets.

...

Mare Mauer and Merike Saarepera give a survey of theatre and cinema information in the National Library of Estonia. The history of the section is introduced, the names of former librarians are given and the activities during the Soviet period are described. After the re-establishment of independence many changes have taken place and new possibilities for acquisition have been presented. It is a pity that beside modern databases old card catalogues are being used. But the users of the section are clients of long standing. There are always enough readers there. At the end of the article the theatre bibliography lists, compiled by the section, are presented.

...

In her article Ljudmila Dubjeva characterises the catalogue system which was developed at Tartu University Library in the 19th and early 20th centuries. She discusses different forms of catalogues, used during the period which all can be drawn together under the term "traditional information search systems". Data about the catalogues are presented in a Table at the end of the article.

...

The interview with Lilian Vellerand, a theatre historian and critic gives a survey of the possibility and necessity of the compiling and publishing theatre bibliographies. She thinks that a person must not be left alone with a computer because the joy of communication is one of the greatest pleasures in life. As an example, she gives a very high cultural level of communication and good knowledge of the acquisition of theatre information at the Department of Fine Arts in the National Library of Estonia. Vellerand explains the past and present situation of Estonian theatre, the trends of young critics and screenplays. She also tells about the place of television production and serials in the contemporary cultural life.

...

In her article Hilve Rebane introduces Ain Kaalep's collection of articles "Three Lydias", published in the series "Estonian History of Ideas". Ain Kaalep is a well-known scholar of literature, translator, poet and chief editor of the journal "Akadeemia" (Academy). His collection includes theoretical treatments, reviews, short essays, obituaries and dedication writings. His erudition arouses interest in people, books, different cultures and in several theoretical issues in the field of humanities. Ain Kaalep also follows the problems concerning translation and mother tongue, and languages in general. One cycle of the articles describes the changed world outlook after perestroika.

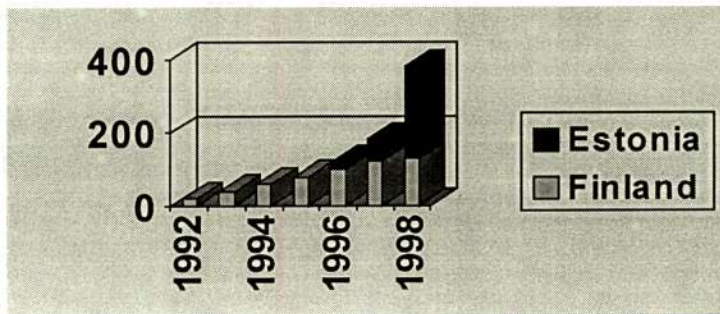
CONTENTS

■ FIRST COLUMN	
Interview with the Minister of Culture Signe Kivi	Maire Liivamets 4
■ RESEARCH LIBRARY	
Notable Days of the Estonian Literary Museum Archive Library	Heino Räm 5
Section of Theatre and Cinema Information at the National Library of Estonia – 25	
	Mare Mauer, Merike Saarepera 7
The European Union Information Centre	Anu Nestor 9
Why We Take Part in the Fair of Information	Iлона Smuškina 11
The Catalogues of Tartu University Library in the 19 th and in the Beginning of the 20 th Century	Ljudmila Dubjeva 13
ProCite Databases in the Estonian Academic Library	Signe Pärt 18
■ STATISTICS	
Statistical Survey of the Public Libraries Activities in 1995–1998	Mall Saul, Heli Primets 20
■ RECENT LITERATURE ON LIBRARIANSHIP	23
■ STATISTICS	
Time Series Analysis	Silvi Roomets 29
■ INTERVIEW	
A Library and Theatre Are the Most Democratic Institutions: the Interview with Lilian Vellerand	Maire Liivamets 31
■ BOOK HISTORY	
Books of Cult: Sherman Alexie's "Reservation Blues"	Aimar Ventsel 33
■ ESTONIAN HISTORY OF IDEAS	
Ain Kaalep's Collection of Articles "Three Lydias"	Hilve Rebane 35
■ PUBLIC RELATIONS	
Relation with the press	Triin Soone 37
■ ESTONIAN LIBRARIANS ASSOCIATION	38
■ CONFERENCES & SEMINARS	
Copyright and Libraries Society and Libraries	Ilme Sepp 39
Meet the Children	Tiiu Valm 41
	Ene Riet 42
■ NEWS	
CONGRADULATIONS	
Lea Trikkant – 70	43
IN MEMORIAM	
Helene Johani-Mugasto	45
■ SUMMARY	46

ATP Tarkvara

- suurim rahvaraamatukogude automatiseerija Eestis
- suurima klientide arvuga, *KIRJASTO 3000* kasutab 250 raamatukogu üle Eesti
- seminarid ja koolitused *KIRJASTO 3000* kasutajatele ja kohaliku omavalitsuse juhtidele
- müük Eestis ja Soomes

- parimate programmide "*KIRJASTO 3000*", "*ORIGO*", "*WEB - RAAMATUKOGU*" müüja
- korralik tootearendaja. Kord kuus koguneb töörühm uuendus- ja muudatusettepanekuid läbi vaatama. Töörühma kuuluvad parimad spetsialistid üle Eesti.
- tasuta kliendihoodustelefon 8 2 800 4433

Usalda teadjaid!

Meil on kogemused, mis maksavad!

ATP Tarkvara konsultatsioonid ja koolitused:

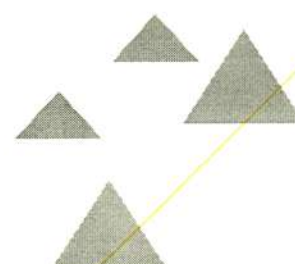
Tallinn, Kuhlbari 1- 218

Tel 620 7593

620 7594

620 7614

internet: <http://www.trenet.ee/~atp>

RK

